

ศึกษาพฤติกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของประชาชน
บ้านกระหม่อม อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์
A STUDY OF THE BEHAVIOR OF THE APPLICATION OF THE FIVE
PRECEPTS TO DAILY LIFE FOR THE PEOPLE BAN-KATOM
MUANG SURIN DISTRICT SURIN PROVINCE

พระมหาคณิตฐพล สุนทรธี (ชบวณงาม)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

ศึกษาพฤติกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของประชาชน
บ้านกระหม่อม อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

พระมหาคณิตฐพล สุนทรธี (ชบวนงาม)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

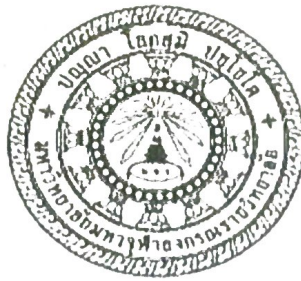
**The Study of The Behavior of The Application of The Five
Precepts to Daily Life for The People Ban-Katom
Muang Surin District Surin Province**

Phra Mahakanittapon Sundararamsi (Khabaun-Ngarm)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Studies)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2018

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
เรื่อง “ศึกษาพฤติกรรมกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของประชาชนบ้านกม
อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

(พระมหาสมบูรณ์ วุฑฒิโกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(พระธรรมโมลี, ดร.)

กรรมการ

(ดร.แสวง นิลนามะ)

กรรมการ

(พระมหาสมพาน ชาคโร, ดร.)

กรรมการ

(พระครูปริยัติวิสุทธิคุณ, ผศ.ดร.)

กรรมการ

(ผศ.ดร.สุชาติ บุขย์ชญาณนท์)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

พระมหาสมพาน ชาคโร, ดร.

ประธานกรรมการ

พระครูปริยัติวิสุทธิคุณ, ผศ.ดร.

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระมหาคณิษฐพล สุนทรร์สี)

ชื่อวิทยานิพนธ์ : ศึกษาพฤติกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของประชาชนบ้าน
กระหม อำเภอมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

ผู้วิจัย : พระมหาคณิตฐพล สุนทรวิสัย (ชบวณงาม)

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: พระมหาสมพาน ชาติโร, ผศ.ดร., ศน.บ. (การสอนภาษาอังกฤษ),
ศน.ม. (พุทธศาสนศึกษา), Ph.D. (Pali & Buddhist Studies)

: พระครูปริยัติวิสุทธิคุณ, ผศ.ดร., พธ.บ. (การบริหารการศึกษา),
M.A. (Philosophy), Ph.D. (Pali & Buddhism)

วันสำเร็จการศึกษา :/...../.....

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อ ๑) ศึกษาหลักศีล ๕ ที่ปรากฏใน
พระพุทธศาสนาเถรวาท ๒) ศึกษาระดับพฤติกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของประชาชน
บ้านกหม อำเภอมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ๓) ศึกษาปัญหา แนวทางการแก้ไข และแนวทางส่งเสริม
การนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของประชาชนบ้านกหม อำเภอมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

ผลการศึกษาพบว่า

หลักศีล ๕ เป็นหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาในส่วนของความประพฤติที่ดี
งาม และการหาเลี้ยงชีพในทางสุจริต ได้แก่ ศีล ๕ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมุ่งเน้นที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่
สังคมในการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ศีล ๕ ประการนี้ เรียกว่า หลักมนุษยธรรมแปลว่า ธรรมสำหรับ
มนุษย์ ธรรมทำให้คนเป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์ คือ การไม่ฆ่าสัตว์ การไม่ลักทรัพย์ การไม่ประพฤติผิด
ในกาม การไม่พูดเท็จ การไม่ดื่มสุราเมรัยหลักศีล ๕ นี้เป็นศีลระดับต้นในการที่จะพัฒนาตนเองให้มี
ภูมิธรรมสูงขึ้นไป

ระดับพฤติกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของประชาชน ระดับพฤติกรรมการ
นำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของประชาชนส่วนมากจะละเมิดศีลข้อหนึ่ง เพราะยังต้องมีการฆ่าสัตว์
ในการดำเนินชีวิต ส่วนศีลข้อ ๒-๔ มีระดับพฤติกรรมการละเมิดศีลใน ๓ ข้อนี้น้อย ส่วนศีลข้อ ๕ มี
ระดับพฤติกรรมการละเมิดศีลในข้อนี้มาก

จากการศึกษาปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันโดย
สรุปแล้วเห็นว่า ศีลบางข้อเช่นศีลข้อที่ ๑ ประชาชนยังไม่สามารถมีทางเลือกในการดำเนินชีวิต โดย
ส่วนมากยังต้องฆ่าสัตว์เพื่อเลี้ยงชีพอยู่ นอกจากผู้ที่ตั้งใจมั่นจริงๆ จึงจะสามารถรักษาศีลข้อนี้ได้ ส่วน
ศีลข้อ ๒ - ๕ นั้นประชาชนส่วนมากนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ นอกจากบางคนที่ขาด
จิตสำนึกหรือมีเจตนาในการล่วงละเมิดศีลอยู่แล้ว หรือไม่สนใจในการรักษาศีลอยู่แล้ว ก็ไม่สามารถ
นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

Thesis Title : A Study of the Behavior of the Application of the Five Precepts to Daily Life for the People Ban-Katom Maung Surin District Surin Province

Researcher : Phra Maha Kanitthapon Sundararamsi (Khabaun-Ngarm)

Degree : Master of Arts (Buddhist Studies)

Thesis Supervisory Committee

: Phra Maha Somparn Charkaro, Asst. Prof. Dr., B.A. (Teaching English), M.A. (Buddhist Studies), Ph.D. (Pali & Buddhist Studies)

: Phra Kru Pariyattivisutthikhun, Asst. Prof. Dr., B.A. (Educational Administration), M.A. (Philosophy), Ph.D. (Pali & Buddhism)

Date of Graduation :/...../.....

Abstract

The thesis aimed to 1) study five precepts that appear in Theravada Buddhism, 2) study behavior applying five precepts to use in daily life of Ban Krathom, Maung district, Surin province, 3) study problems, solutions to problems and to promote an applying of five precepts to use in the daily life of people in Ban Krathom, Maung District, Surin Province.

The study results were revealed as follows:

The five precepts are the doctrines of Buddhism in the respect of good conduct and to earn an honest living. The five precepts are especially helpful to the society in peaceful coexistence. The five precepts are called humanitarian principles that mean to make a man completely human beings – All Buddhists live by the Five Moral Precepts which are refraining from harming living things, taking what is not given, sexual misconduct, lying or gossip, taking intoxicating substances e.g. drugs or drink. The five precepts, therefore, are to begin to develop themselves to higher standards.

The level of behavior of applying the five precepts to use in daily life of the people, it is found that the first precept - refraining from harming living things was broken by people. It is also necessary to kill animals in the way of life. The precept two to four was found at less level while the fifth precept was also found at a high level.

According to the study of problems and solutions to the problem of applying the five precepts to use in daily life, it is found that there are some precepts like the first precept - people still could not have more options to refrain from harming living things. Most of them have to kill animals for their livelihood. It is excepted if a person who was strong enough in the belief of Karma then he or she could possibly maintain well in the first precept. While the precept two to five, it is found that most people could apply to use in daily life excepting some people who lack the consciousness or intent to abuse the precepts or do not care about keeping the precepts. Finally, it could not be applied in everyday life as well.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาพฤติกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของประชาชน บ้านกระหม อำเภอมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์” สำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยดี เพราะได้รับคำชี้แนะ แก้ไข ตรวจสอบจาก พระมหาสมพาน ชาคโร, ผศ.ดร. ประธานควบคุมวิทยานิพนธ์ และ พระครูปริยัติวิสุทธิคุณ, ผศ.ดร. กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณในความเมตตาของท่านทั้งสองไว้ ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณคณาจารย์ เจ้าหน้าที่และผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ทุกท่าน ที่ได้อำนวยความสะดวกในการศึกษาเล่าเรียนครั้งนี้ ทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลในการทำวิจัยในครั้งนี้ และขอขอบคุณท่านที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยครั้งนี้ ตลอดจนอาสาสมัครที่ได้อุปถัมภ์ปัจจัยสี่ในการศึกษาเล่าเรียนในครั้งนี้

หากงานวิจัยนี้จะมีคุณความดีและคุณประโยชน์ ผู้วิจัยขอนอบน้อมบูชาแด่คุณพระศรีรัตนตรัย คุณครู อาจารย์ ผู้มีพระคุณ ผู้มีอุปการคุณ ญาติสนิทมิตรสหาย ขออานิสงส์และผลในคุณงามความดีที่เกิดจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ จงมีอานิสงส์ทั่วถึงกันทุก ๆ ทานเทอญ

พระมหาคณิษฐพล สุนทรธี (ชบวนงาม)

๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๑

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ช
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๒
๑.๓. ขอบเขตการวิจัย	๓
๑.๔. ปัญหาที่ต้องการทราบ	๓
๑.๕. นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๓
๑.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๔
๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๔
บทที่ ๒ แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕
๒.๑ แนวคิดและความหมายของศีล ๕	๕
๒.๑.๑ ความหมายของศีล ๕ ในพระไตรปิฎก	๕
๒.๑.๒ ความหมายของศีล ๕ ในทัศนะของนักวิชาการ	๕
๒.๒ ความเป็นมาของศีล ๕	๘
๒.๓ ลักษณะของศีล ๕	๑๐
๒.๔ องค์ประกอบของศีล ๕	๑๒
๒.๔.๑ องค์ประกอบของศีล ข้อที่ ๑	๑๓
๒.๔.๒ องค์ประกอบของศีล ข้อที่ ๒	๑๕
๒.๔.๓ องค์ประกอบของศีล ข้อที่ ๓	๑๗
๒.๔.๔ องค์ประกอบของศีล ข้อที่ ๔	๒๑
๒.๔.๕ องค์ประกอบของศีล ข้อ ๕	๒๓
๒.๕ อานิสงส์การรักษาศีล ๕	๒๖
๒.๖ โทษของการไม่รักษาศีล ๕	๒๘
๒.๗ ความสำคัญของการมีศีล ๕	๓๐
๒.๘ คุณค่าและเป้าหมายของศีล ๕	๓๒
๒.๘.๑ คุณค่าของศีล ๕	๓๒
๒.๘.๒ เป้าหมายของศีล ๕	๓๓
๒.๘.๓ วิธีการรักษาศีล ๕ ให้บริสุทธิ์	๓๔
๒.๙ การประยุกต์หลักศีล ๕	๓๕

๒.๙.๑ การประยุกต์หลักศีล ๕ ข้อที่ ๑ (ปาณาติบาต)	๓๕
๒.๙.๒ การประยุกต์หลักศีล ๕ ข้อที่ ๒ (อทินนาทาน)	๓๘
๒.๙.๓ การประยุกต์หลักศีล ๕ ข้อที่ ๓ (กาเมสุมิฉฉาจาร)	๔๐
๒.๙.๔ การประยุกต์หลักศีล ๕ ข้อ ๔ (มฺสวาทาเวรมณี)	๔๓
๒.๙.๕ การประยุกต์หลักศีล ๕ ข้อ ๕ (สุราเมรัย)	๔๖
๒.๑๐ ความหมายและทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรม	๔๘
๒.๑๐.๑ ความหมายของพฤติกรรม	๔๘
๒.๑๐.๒ ประเภทของพฤติกรรม	๔๙
๒.๑๐. ๓ ระดับของพฤติกรรม	๕๗
๒.๑๐. ๔ วิธีการศึกษาพฤติกรรม	๕๘
๒.๑๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖๐
๒.๑๑.๑ งานวิจัยเกี่ยวกับศีล ๕	๖๐
๒.๑๑.๒ งานวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรม	๖๓
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๖๕
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๖๕
๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๖๕
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๖๖
๓.๔ การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	๖๖
๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๖๗
๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล และประมวลผล	๖๘
๓.๗ สถิติที่ใช้ในการวิจัย	๖๘
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๗๐
๔.๑ ข้อมูลทั่วไป	๗๐
๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๗๐
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	๗๖
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๗๖
๕.๑.๑ หลักศีล ๕ ที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาเถรวาท	๗๖
๕.๑.๒ พฤติกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของประชาชนบ้านกม	๗๖
๕.๑.๓ ปัญหา แนวทางการแก้ไข และแนวทางส่งเสริมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของประชาชนบ้านกม	๗๖
๕.๒ อภิปรายผล	๗๗
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๗๙
๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	๗๙
๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อทำวิจัยครั้งต่อไป	๘๐

บรรณานุกรม	๘๐
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจเครื่องมือวิจัย	๘๕
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์กรอกข้อมูลแบบสอบถามเพื่อทำการวิจัย	๘๙
ประวัติผู้วิจัย	๙๔

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

การใช้อักษรย่อ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ อ้างอิงจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙ โดยระบุชื่อย่อคัมภีร์ดังต่อไปนี้ เล่ม/ข้อ/หน้า เช่น ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๒๖๕/๒๑๑ หมายถึง ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค ภาษาไทย เล่ม ๑๑ ข้อ ๒๖๕ หน้า ๒๑๑ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙

พระวินัยปิฎก

วิ.มหา. (ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
วิ.จ. (ไทย)	=	วินัยปิฎก	จุฬวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.ปา. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฎิกวรรค	(ภาษาไทย)
ที.สี. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
สั.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ม.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปณาสกั	(ภาษาไทย)
ม.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปณาสกั	(ภาษาไทย)
ม.อุ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	อุปริปณาสกั	(ภาษาไทย)
อง.ติก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ติกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.เอกก.(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	เอกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ปญจก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ปญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.อฏฐก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	อฏฐกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.เถร. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	เถรคาถา	(ภาษาไทย)
อง.ทสก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ทสกนิบาต	(ภาษาไทย)
สั.ส. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ชาดก	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธรรมบท	(ภาษาไทย)
ที.ม.อ.	=	ทีฆนิกาย	สุมังคลวิลาสินี	มหาวรรค	อรรถกถา (ภาษาไทย)
ขุ.อป. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	อปทาน	(ภาษาไทย)

การใช้หมายเลขย่อ

การใช้หมายเลขย่ออ้างอิงพระไตรปิฎกภาษาไทย จะระบุชื่อคัมภีร์ลำดับเล่ม/ข้อ/หน้า เช่น
ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๔๑/๑๗๘. = ทีฆนิกาย มหาวรรค พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๐ ข้อที่ ๑๔๑ หน้า ๑๗๘
ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ การดำเนินชีวิตของคนไทยและวัฒนธรรมต่างๆ ได้รับอิทธิพลหล่อหลอมด้วยหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา ซึ่งอยู่ในความคิดหรือชีวิตจิตใจของคนไทยเป็นเวลานาน การนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนาเพื่อนำไปใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันตามลักษณะของปัญหา ตามสติปัญญาและความประสงค์ของแต่ละบุคคล ดังนั้นระดับคำสอนของพระพุทธศาสนาจึงมีหลายระดับทั้งที่เป็นสังฆธรรมเบื้องต้น เบื้องกลาง และเบื้องสูง มีทั้งส่วนที่เรียกว่าเป็นโลกียธรรมและโลกุตระธรรม ศีล เป็นคำสอนระดับเบื้องต้น หรือระดับพื้นฐาน คำสอนทั้งหมดเป็นระบบการปฏิบัติ เพราะเหตุที่คำสอนเป็นสังฆธรรมคือเกิดจากประสบการณ์จริง คำสอนจะให้ผลอย่างแท้จริงเฉพาะผู้ที่นำไปปฏิบัติเท่านั้น ศีลก็อยู่ในลักษณะเดียวกัน แม้ว่าจะเป็นคำสอนระดับพื้นฐาน แต่ถ้าคนนำไปปฏิบัติอย่างถูกต้องแล้วจะมีความสัมพันธ์กับระบบอื่นๆ และพัฒนาขึ้นไปจนถึงระดับสูงสุด ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “ศีลมีลักษณะอย่างนี้ สมามีลักษณะอย่างนี้ ปัญญามีลักษณะอย่างนี้ สมามีลักษณะอย่างนี้ สมานันบุคคลอบรมโดยมีศีลเป็นฐาน ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก ปัญญาอัน บุคคลอบรมโดยมีสมานันเป็นฐาน ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก จิตอันบุคคลอบรมโดยมีปัญญาเป็นฐานย่อมหลุดพ้นโดยชอบจากอาสวะทั้งหลาย คือ กามาสวะ ภาวาสวะ และ อวิชชาสวะ”^๑

ศีล ๕ ถือได้ว่าเป็นกฎระเบียบอยู่คู่กับสังคมพุทธของไทย มาก่อนที่จะมีการร่างกฎหมายขึ้นมาเพื่อบังคับใช้ ซึ่งตัวศีลเองนอกจากจะเป็นพื้นฐานธรรมของปัจเจกบุคคลแล้ว ศีลยังถือได้ว่าเป็นหมวดธรรมที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลกับสังคมอีกด้วย ดังนั้น ศีลจึงครอบคลุมเรื่องการจัดระเบียบชีวิตด้านนอกทั้งหมด เท่าที่จะช่วยทำสภาพความเป็นอยู่โดยทั่วไปกิจการทั้งหลายของหมู่ชน ความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม และสภาพแวดล้อมที่ควรจัดได้ ให้มีสภาวะที่เกื้อกูลแก่ความเจริญงอกงามของชีวิตด้านใน จึงสอดคล้องกับการที่ชีวิตด้านในที่เจริญงอกงามนั้นจะสะท้อนผลดีงามออกมาแก่ชีวิตด้านนอกคือเหมาะแก่การที่ทุกๆ คนจะพากันปฏิบัติตามหลักศีลสมานัน ปัญญา โดยเฉพาะจะได้สามารถฝึกจิตและปัญญาให้เจริญ เพื่อจะได้ประสบชีวิตที่มีความสุขแท้จริง พร้อมด้วยจิตใจที่เป็นอิสระผ่องใสเบิกบานในท่ามกลางสังคมและสภาพแวดล้อมที่สงบเรียบร้อยร่มเย็นและร่มเย็นเป็นสุข^๒

ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางอาชญากรรม การทำลายล้างผลาญซึ่งกันและกัน การปล้นชิงทรัพย์สิน การทำความผิดทางเพศ การโกหกหลอกลวง และการเสพ

^๑ที่.ม. (ไทย) ๑๐/๑๔๒/๘๘.

^๒พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๔๔๘.

สิ่งเสพยาติให้โทษ ดังเช่นที่ปรากฏเป็นข่าวทางสื่อสารมวลชนอยู่บ่อยๆ ตลอดถึงปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจการเมืองการปกครอง เมื่อว่าโดยสรุปแล้วแต่เป็นการประพาศติผิด ในเรื่องการละเมิดศีล ๕ ทั้งสิ้น เพราะคนยึดเอาประโยชน์ตนและพวกพ้องเป็นใหญ่ ไม่ใส่ใจผลกระทบต่อส่วนรวม ขาดความรับผิดชอบ เห็นผิดเป็นชอบ ในขณะที่สังคมเปลี่ยนไป ประกอบกับขาดความเข้าใจหลักศีลธรรม และไม่เห็นความสำคัญของศีลธรรม เพราะความโลภ โกรธ หลง เข้าครอบงำจิตใจ ความคิดอ่านและความประพฤติหลายๆ อย่าง ซึ่งแต่ก่อนถือว่าเป็นความชั่ว ความผิด ได้กลายเป็นสิ่งที่คนในสังคมยอมรับ แล้วพากันประพฤติปฏิบัติโดยไม่รู้รู้สึกสะอึก สะเทือน จนทำให้เกิดปัญหาและทำให้วิถีชีวิตมีดมนลงไป พวกเราชาวพุทธจะต้องร่วมกันแก้ไขปัญหานี้อย่างจริงจังต้องยึดหลักการให้มันคงที่จะไม่ทำสิ่งใดๆ ที่ชั่วที่เสื่อม ต้องกล้าบากบั่นที่จะทำแต่สิ่งที่เป็นความดีเป็นความถูกต้องและเป็นธรรม เพื่อให้ผลความประพฤติปฏิบัติชอบ บังเกิด เพิ่มพูนขึ้นและคำจูนส่วนรวมไว้มิให้เสื่อมทรุด หากให้กลับฟื้นคืนดีขึ้นได้เป็นลำดับ

สถาบันหลักของทุกสังคมบนโลกใบนี้ที่ทำหน้าที่ดังกล่าวก็มีสถาบันศาสนาเป็นหนึ่ง ในสถาบันหลักที่ทำหน้าที่ควบคุมความประพฤติของมนุษย์ในสังคมให้สามารถอยู่ในกรอบเดียวกันได้ อย่างมีความสุข โดยเฉพาะสังคมไทยซึ่งเป็นสังคมพระพุทธศาสนา สถาบันพระพุทธศาสนา จึงมีบทบาทและหน้าที่โดยตรงที่จะทำให้คนในสังคมสำนึกในศีลธรรมดั่งนั้น สถาบันพระพุทธศาสนาจึงต้องเป็นหนึ่งในกลไกทางสังคมที่มีหน้าที่สร้างเสริมสำนึกในศีลธรรม รวมไปถึงอบรมให้คนในสังคม เรียนรู้เข้าใจถึงคุณค่าของการรักษาและโทษของการละเมิดศีล ๕ การแก้ปัญหาในปัจจุบันนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเข้าถึงจิตใจของคนในสังคมให้ได้ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากปัญหาของสังคมปัจจุบันมีความ ซับซ้อนและรุนแรงมากขึ้น จากการกระตุ้นโดยสื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต วิซีดี ดีวีดี เป็นต้น สื่อต่างๆ ถือได้ว่าเป็นหนึ่งในปัจจัยที่ทำให้พฤติกรรมการณ์การละเมิดศีลหรือการรักษาศีล ๕ เปลี่ยนไป นอกจากนั้นยังมีปัจจัยอีกมากมายหลายอย่างที่ทำให้คนในสังคมมีการละเมิดศีล ๕ ดังนั้น เราในฐานะ ของคนรุ่นปัจจุบันจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเรียนรู้ถึงสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป และต้องหาสาเหตุของ ปัญหาในสังคมยุคใหม่ว่าอะไรเป็นสาเหตุทำให้พฤติกรรมการณ์การอยู่ร่วมกันมีการเปลี่ยนแปลงไป เพื่อที่จะ เข้าใจถึงปัญหาอย่างแท้จริงและสามารถแก้ไขได้อย่างตรงจุด

ผู้ศึกษามีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการรักษาศีล ๕ อันเป็นศีลระดับพื้นฐานเบื้องต้น เพราะ ศีล หมายถึง ความเป็นปกติธรรมดา หรือการประพฤติชอบทางกาย วาจา เป็นศีลพื้นฐานที่ จะศักดิ์มีฉาติฐิ ผู้วิจัยจึงมีความปรารถนาที่จะศึกษาพฤติกรรมการณ์การนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ของประชาชนบ้านกระหม อำเภอมือง จังหวัดสุรินทร์ เพื่อหาแนวทางในการส่งเสริมเผยแผ่ศีลธรรม ตามแนวพุทธศาสนาให้เกิดมีขึ้นในหมู่ประชาชนในหมู่บ้านเป็นกรณีศึกษา

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาหลักศีล ๕ ที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาเถรวาท
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมการณ์การนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของประชาชน บ้านกระหม อำเภอมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์
- ๑.๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา แนวทางการแก้ไข และแนวทางส่งเสริมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของประชาชนบ้านกระหม อำเภอมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ดังนี้

- ๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ศึกษาหลักศีล ๕ ที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาเถรวาท
- ๑.๓.๒ ขอบเขตด้านประชากร ได้แก่ประชาชนในบ้านกระหม อำเภอมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์
- ๑.๓.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่ ได้แก่หมู่บ้านกระหม อำเภอมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๔.๑ หลักศีล ๕ ที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นอย่างไร
- ๑.๔.๒ ระดับพฤติกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของประชาชน บ้านกระหม อำเภอมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์เป็นอย่างไร
- ๑.๔.๓ ปัญหาและแนวทางการแก้ไข แนวทางส่งเสริมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของประชาชนบ้านกระหม อำเภอมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ เป็นอย่างไร

๑.๕. นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ศีล ๕ หมายถึง สิ่งที่ทำให้เกิดความเป็นปกติ ช้องคเว่นจากบาปทั้งหลายทั้งปวง สรรวมอดทนอดกลั้นต่อโลภะ โทสะ โมหะ ไม่ล่วงละเมิดผู้อื่นด้วยกาย หรือด้วยวาจา เพื่อให้เกิดความปกติ เรียบร้อย สงบสุขในสังคม ระวังความเดือดเนื้อร้อนใจทั้งตนเองและผู้อื่น เป็นข้อฝึกข้อปฏิบัติเบื้องต้นในชีวิตประจำวันสำหรับฆราวาสเพื่อควบคุมความประพฤติทางกาย วาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม สงบ และเป็นฐานปฏิบัติธรรมในขั้นสูงต่อไป

ชีวิตประจำวัน หมายถึง ภารกิจหรือกิจกรรมต่างๆที่ปฏิบัติในแต่ละวัน

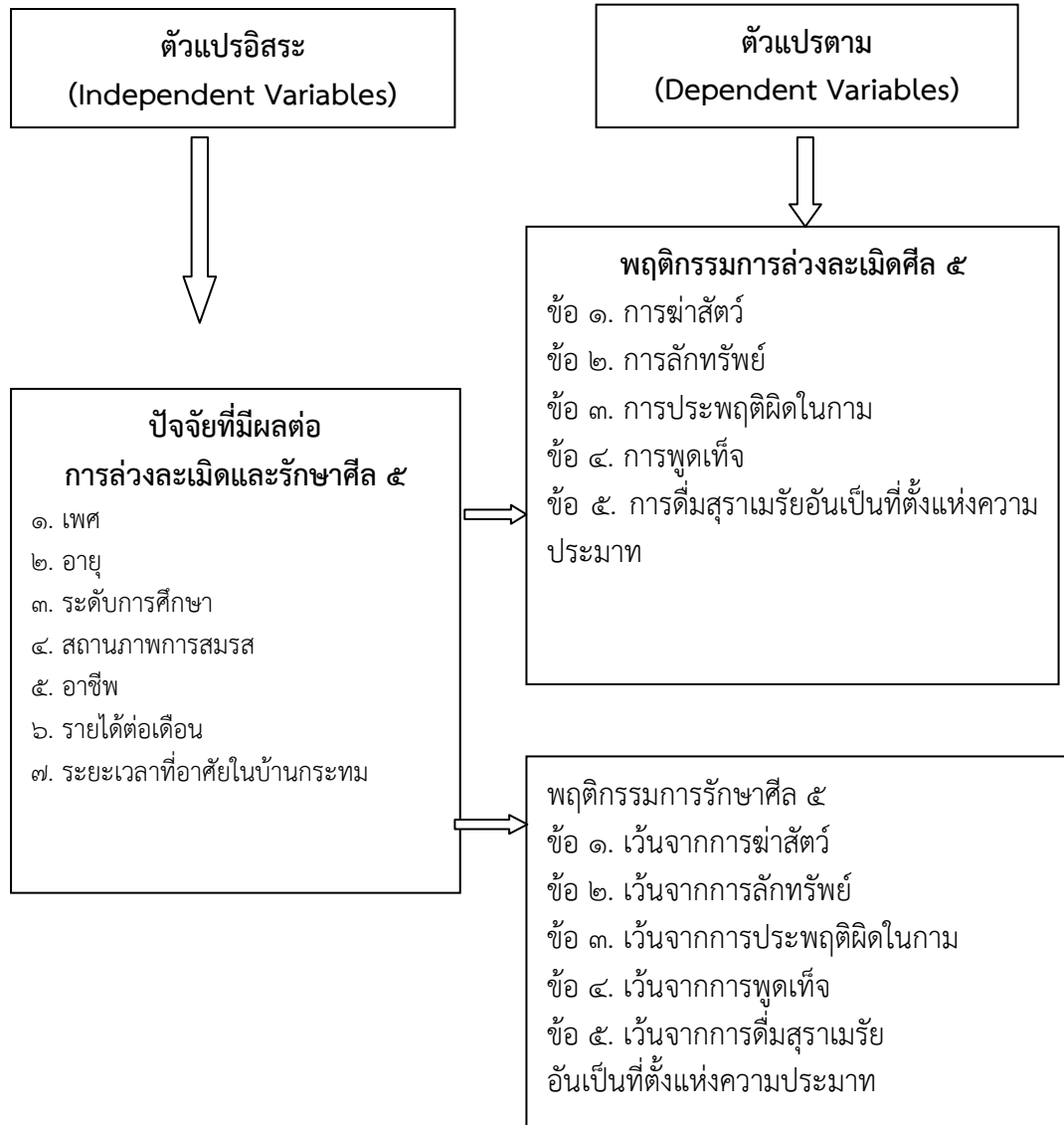
พฤติกรรมการรักษาศีล ๕ หมายถึง การปฏิบัติตามตามศีล ๕ ข้อ

พฤติกรรมการล่วงละเมิดศีล ๕ หมายถึง การไม่ปฏิบัติตามตามศีล ๕ ข้อ

ชุมชนบ้านกระหม หมายถึง ประชาชนบ้านกระหม อำเภอมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

๑.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้ศึกษาได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยไว้ดังนี้

แผนภูมิที่ ๑.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๑.๗ ประโยชน์ที่คิดว่าจะได้รับ

๑.๗.๑ ได้ทราบหลักศีล ๕ ที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาเถรวาท

๑.๗.๒ ได้ทราบระดับพฤติกรรมกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ของประชาชนบ้านกระหม อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

๑.๗.๓ ได้ทราบแนวทางการแก้ไขปัญหาโครงการรักษาศีล ๕ และแนวทางส่งเสริมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของประชาชนบ้านกระหม อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

บทที่ ๒

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้ผู้ศึกษาจะได้ศึกษาหลักศีล ๕ ที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับความเป็นมาของศีล ๕

ศีล ๕ ภาษาทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า นิจศีล คือ ที่พึงรักษาเป็นนิตย์ อacarิยวินัย คือ ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกหัดกายและวาจาของผู้ครองเรือน มนุษยธรรม คือ ธรรมที่มนุษย์พึงประพฤติทำให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และมีการเรียกทับศัพท์ว่า เบญจศีล คือ ศีล ๕ ข้อ

๒.๑.๑ ความหมายของศีล ๕ ในพระไตรปิฎก

พระสารีบุตรได้กล่าวถึงศีลว่า “ศีล” หมายถึง การปฏิบัติของภิกษุที่มีความสำรวมในโอวาทปาติโมกข์ ถึงพร้อมด้วยอาจารย์ และโคจรเห็นภัยในโทษทั้งหลายแม้มีประมาณเล็กน้อยสมათาน อยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ความสำรวม ความระวัง ความไม่ก้าวล่วง ในสิกขาบททั้งหลาย ซึ่งหมายถึงการสำรวมกาย วาจา ใจ และในพระสูตรต้นตปิฎก ขุททกนิกาย มหานิเทศ พระสารีบุตรก็ได้ให้ความหมายเอาไว้ว่า “อริศีลสิกขา” เป็นฉน ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีศีล สำรวมด้วยความสำรวมในปาฏิโมกข์ ถึงพร้อมด้วยอาจารย์และโคจร เห็นภัยในโทษทั้งหลาย แม้มีประมาณน้อย สมათาน ศิกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ศีลชั้นทั้งหลาย ศีลชั้นใหญ่ ศีลเป็นที่ตั้ง เป็นเบื้องต้น เป็นเครื่องประพฤติ ความสำรวม เป็นความระวัง เป็นปากเป็นประธาน แห่งความถึงพร้อมแห่งกุศลธรรมทั้งหลาย นี้เรียกว่า อริศีลสิกขา^๑

๒.๑.๒ ความหมายของศีล ๕ ของนักวิชาการ

ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคพระพุทธโฆสจารย์^๒ ได้อธิบายความหมายของ ศีล ไว้ว่าคำว่า “ศีล” นี้ แปลว่า ปกติ คือทำกายและวาจาให้เป็นปกติให้เรียบร้อย ไม่ทำความเดือดร้อนให้แก่ผู้ใด, แปลว่า เย็น คือทำให้เป็นคนเยือกเย็น ทำให้เย็นกาย เย็นใจ ไม่ต้องเดือดร้อนเพราะขาดศีล, แปลว่า เกษม คือปลอดภัย ทำให้เบากายเบาใจ อีกอย่างหนึ่ง คำว่าศีลนี้ มีความหมายเป็น สีสณะ กล่าวคือเป็นมูลราก ส่วนคำว่า “สีสณะ” นี้ ก็คือกิริยาที่รวมเอาไว้อย่างดี หมายถึงความที่กรรมในทวารมีกายกรรมเป็นต้น ไม่กระจัดกระจายโดยความมีระเบียบอันต้อยอย่างหนึ่ง คือความเข้าไปรับไว้ หมายถึง ความเป็นที่รองรับโดยความเป็นที่ตั้งอาศัยแห่งกุศลธรรมทั้งหลายหรืออีกนัยหนึ่งว่า

ศีล คือ เจตนา หมายถึง เจตนางดเว้นจากบาปธรรมมีปาณาติบาตเป็นต้น

ศีล คือ เจตสิก (ได้แก่กุศลธรรม คือ ความไม่โลภ ความไม่พยาบาท ความเห็นชอบ) ของบุคคลผู้งดเว้นจากบาปธรรมมีปาณาติบาต เป็นต้น

^๑ขุ.ม. (ไทย) ๒๙/๔๖/๓๖.

^๒พระพุทธโฆสเถระ, คัมภีร์วิสุทธิมรรค, แปลโดย สมเด็จพระพุทธปาโมกข์ (อาจ อาสภมหาเถร), พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทประยูรวงศ์พรินท์ติ้ง จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๑๐-๑๑.

ศีล คือ การสำรวม หมายถึง ความสำรวมในปาติโมกข์ ความสำรวมอย่างมีสติ สำรวมด้วยความรู้ สำรวมด้วยความอดทน และสำรวมด้วยความเพียรพยายาม

ศีล คือ ความไม่ล่วงละเมิด หมายถึง การไม่ล่วงละเมิดด้วยกาย หรือด้วยวาจาของผู้ที่สมาทานศีลแล้ว

ในคัมภีร์วิมุตติมรรค พระอุปติสสเถระ^๓ กล่าวความหมายของศีลไว้ว่าศีล หมายถึง ศีระะ ความเย็น สันติ ดีเลิศ การกระทำปกติและสภาพปกติตามธรรมชาติของทุกข์และสุข

ศีล หมายถึง ความเย็น มีอธิบายว่า ไม้จันทน์ที่มีความเย็นมากที่สุดช่วยทุเลาความร้อนของพิษไข้ในร่างกายได้ฉับไฉน ศีลก็ฉับนั้น คือ ช่วยทุเลาไข้ใจที่เกิดจากความสะดุ้งกลัวหลังจากศีลขาดและก่อให้เกิดปราโมทย์

ศีล หมายถึง สันติ มีอธิบายว่า ถ้าบุคคลมีศีล เขาจะมีความประพฤติเรียบร้อยไม่สร้างความหวาดกลัวให้เกิดขึ้น

ปทานุกรมบาลี-ไทย-อังกฤษ, สันสกฤต^๔ ให้ความหมายของศีลไว้ว่า “ ศีล คือความปกติของธรรมชาติ ธรรมชาติอันสัตบุรุษพึงทรงไว้ สภาวะความสำรวม”ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน๖ ได้ให้ความหมายของศีลไว้ว่า ศีลคือข้อบัญญัติที่กำหนดการปฏิบัติทางกายและวาจา ทางพระพุทธศาสนา เช่น ศีล ๕ ศีล ๘

พุทธทาสภิกขุ ได้อธิบายความหมายของศีลไว้ว่า ศีลหมายถึงความเป็นปกติ หรือปกติภาวะตามธรรมดา หมายความว่า ทำทุกอย่างอยู่ตามหน้าที่ที่ควรจะทำ แต่อยู่ในภาวะปกติ คือ ไม่เดือดร้อนไม่กระวนกระวายไม่ระส่ำระสาย ไม่มีความสกปรกความเศร้าหมองใดๆ เกิดขึ้น โดยเนื้อความ ศีล หมายถึง ระเบียบที่ได้บัญญัติขึ้นไว้สำหรับประพฤติปฏิบัติกัน เพื่อให้เกิดภาวะปกติขึ้นมาที่กายที่วาจา ศีล คือการปฏิบัติเกี่ยวกับระเบียบการเป็นอยู่ทางภายนอก ศีลพัฒนาที่กาย ที่วาจา ให้เป็นกายวาจา ที่น่าดู เมื่อเรามีศีลเป็นพื้นฐานแล้ว เราจึงจะมีจิตที่เป็นสมาธิได้ง่าย ถ้ามีศีลดีสมาธิก็ง่าย^๕

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ทรงแสดงทัศนะเรื่องความหมายของศีลไว้ว่าศีล แปลตามศัพท์ว่า ปกติ หมายความว่า ความเป็นปกติเรียบร้อย (อย่างหนึ่ง) ความเคยชินลงรูปลงตัวติดอยู่ประจำอยู่ เป็นปกติ(อย่างหนึ่ง) ความเป็นปกติเรียบร้อย หมายถึง ความปกติเรียบร้อยของความประพฤติ เพราะเว้นการที่ควรเว้น ประพฤติการณ์ที่ควรประพฤติศีล ๕ หรือเบญจศีล คือความประพฤติชอบทางกาย และวาจา การรักษากายวาจาให้เรียบร้อย การรักษาปกติตามระเบียบวินัย ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว การควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน^๖

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความประพฤติดีทางกาย และวาจา การรักษากายและวาจาให้เรียบร้อย, ข้อปฏิบัติสำหรับควบคุมกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม, การ

^๓พระอุปติสสเถระ, **วิมุตติมรรค**, แปลโดย คณาจารย์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๙-๑๐.

^๔พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาจันทบุรีนฤนาถ, **ปทานุกรมบาลี-ไทย-อังกฤษ-สันสกฤต**, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิวิพร, ๒๕๑๓), หน้า ๘๓๗.

^๕พุทธทาสภิกขุ, **ทาน ศีล ภาวนา**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๓๙), หน้า ๕๖-๕๗.

^๖สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน), **ความจริงที่ต้องเข้าใจ**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๖๕.

รักษาปกติตามระเบียบวินัย, ปกติมารยาทที่ปราศจากโทษ, ข้อปฏิบัติในการฝึกหัดกายวาจาให้ดียิ่งขึ้น, ความสุจริตทางกายวาจาและอาชีพ; มักใช้เป็นคำเรียกอย่างง่ายสำหรับคำว่า อธิศีลสิกขา (ข้อ ๑ ในไตรสิกขา, ข้อ ๒ ในบารมี ๑๐ ข้อ ๒ ในอริยทรัพย์ ๗ ข้อ ๒ ในอริยวัฑฒิ ๕)^๗

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวไว้ในหนังสือภูมิธรรมชาวพุทธว่า ศีล ๕ ในบาลีชั้นเดิมส่วนมากเรียกว่า สิกขาบท ๕ หมายถึงข้อปฏิบัติในการฝึกตน, ข้อฝึก, ข้อศึกษา บ้างเรียกว่า ธรรม ๕ เมื่อปฏิบัติได้ตามนี้ ก็ชื่อว่าเป็นผู้มีศีล คือเป็นเบื้องต้นที่จัดว่าเป็นผู้มีศีล สมัยต่อมา จึงเกิดมีคำว่า เบญจศีล ซึ่งในพระไตรปิฎก เพิ่งพบในคัมภีร์ชั้น อปทาน-พุทธวงส์ ต่อมาในสมัยหลัง มีชื่อเรียกเพิ่มขึ้นว่าเป็น นิจศีล หมายถึงศีลที่ควรให้ศรัทธารักษาเป็นประจำ บ้าง เรียกว่า มนุษยธรรม หมายถึงธรรมของมนุษย์ หรือธรรมที่ทำให้เป็นมนุษย์บ้าง การรักษาศีล ๕ เป็นการเว้นจากการเบียดเบียนกัน ทำให้คนอยู่ร่วมกันด้วยดี ปราศจากเวรภัยไม่เดือดร้อนวุ่นวาย สังคมร่มเย็น แต่เหนือการฝึกไม่เบียดเบียนผู้อื่นโดยรักษาศีล ๕ แล้ว ควรฝึกยิ่งขึ้นไปในด้านชีวิตส่วนตัว ให้อยู่ดีมีสุขได้โดยไม่ต้องพึ่งพาขึ้นต่อวัตถุและการเสพบริโภคมากนักพร้อมทั้งหันไปใช้เวลาแก่การแผ่เมตตาเพื่อประโยชน์พัฒนาด้านจิตใจและปัญญามากขึ้น ด้วยการรักษาศีล ๘ หรืออุโบสถ^๘

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒ ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ศีล” คือ ข้อปฏิบัติที่กำหนดการปฏิบัติทางกาย วาจาทางพระพุทธศาสนา เช่น ศีล ๕ ศีล ๘ ความประพฤติที่ดี^๙

วศิน อินทสระ ให้ความหมาย “ศีล” ตามคัมภีร์วิสุทธิมรรคว่า ศีลคือ เจตนาที่จะงดเว้นจากความชั่ว หรือทุจริต ท่านพุทธโฆษาจารย์นำเอาคำของพระสารีบุตรปฏิสัมภิทามรรคมาอธิบาย คือ เจตนา, เจตสิก, ความระวัง และการไม่ล่วงละเมิดข้อห้าม แล้วอธิบายว่า การงดเว้นจากกายทุจริต ๓ วจีทุจริต ๔ ชื่อว่า เจตนาศีล การงดเว้นจากมโนทุจริต ๓ ชื่อว่า เจตสิกศีล ความระวังหรือสังวร นั้นท่านแบ่งเป็น ๕ คือ (๑) ปาฏิโมกข์สังวร หมายถึง การสำรวมระวังในสิกขาบทตามภูมิชั้นของตนเช่น ศีล ๕ เป็นศีล ปาฏิโมกข์ของอุบาสกอุบาสิกา เป็นต้น (๒) สติสังวร ระวังกิดกันด้วยสติ (๓) ชันติสังวร คือ ระวังกิดกันบาปด้วย ญาณ คือ ความรู้เท่าทัน (๔) วิริยะสังวร ระวังกิดกันบาปด้วยความเพียรพยายาม เพื่อความเข้าใจเราพอกำหนดได้ว่า ศีล คือ เจตนาจะงดเว้นจากความชั่วและการงดเว้นจากความชั่วอย่างคำว่าศีลธรรม ศีล หมายถึง การเว้นชั่ว และธรรมหมายถึง การทำดี^{๑๐}

สุชีพ ปุญญานุภาพ ได้กล่าวถึง ศีล ที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ได้ทรงมีพระดำรัสตรัสไว้ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้มีกัลยาณศีล กัลยาณธรรม และกัลยาณปัญญา ย่อมเป็นผู้อยู่จบพรหมจรรย์ในพระธรรมวินัยนี้ เราเรียกว่า อุดมบุรุษ ดังนี้

^๗พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๒๔๕.

^๘พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), ภูมิธรรมชาวพุทธ, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมมิก จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๒๔-๒๕.

^๙พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๑๐๐๓.

^{๑๐}วศิน อินทสระ, สารสำคัญแห่งวิสุทธิมรรค, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บรรณาคาร, ๒๕๔๔), หน้า ๕-๖.

(๑) ภิกษุเป็นผู้มีกัลยาณศีล คือ ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มศีล สำรวมในพระปาติโมกข์ (ศีลที่สำคัญของภิกษุ) สมบูรณ์ด้วยอาจารย์ และโคจร (มารยาท และการไปแต่ในที่ที่สมควร) เห็นภัยในโทษอันเล็กน้อยสมათานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ชื่อว่ามีกัลยาณศีล ดังที่กล่าวมา

(๒) ภิกษุเป็นผู้มีกัลยาณศีล ดังนี้แล้ว เธอจะชื่อว่ามี กัลยาณธรรม อย่างไรเล่าคือ ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ ประกอบเนื่องๆ ซึ่งการอบรมในธรรมอันเป็นไปในฝ่ายแห่งการตรัสรู้ ธรรม ๓๗ ประการอยู่ เธอชื่อว่ามีกัลยาณธรรม ดังกล่าวมานี้แล

(๓) ภิกษุเป็นผู้มีกัลยาณศีล กัลยาณธรรม ดังนี้แล้ว จะชื่อว่ามี กัลยาณปัญญาอย่างไร ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ ทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันไม่มีอาสวะ เพราะความสิ้นไป แห่งอาสวะ ด้วยปัญญาอันยิ่งของตนในปัจจุบันอยู่ เธอชื่อว่ามี กัลยาณปัญญา อย่างนี้แล

ภิกษุผู้มีกัลยาณศีล กัลยาณธรรม กัลยาณปัญญา ดังนี้แล้ว ชื่อว่าอยู่จบพรหมจรรย์เราเรียกว่า อุดมบุรุษ”^{๑๑}

กล่าวโดยสรุป ศีล ๕ คือ สิ่งที่ทำให้เกิดความเป็นปกติ ข้องต่วนจากบาปทั้งหลายทั้งปวง สำรวม อดทนอดกลั้นต่อโลภะ โทสะ โมหะ ไม่ล่วงละเมิดผู้อื่นด้วยกาย หรือด้วยวาจา เพื่อให้เกิดความปกติ เรียบร้อย สงบสุขในสังคม ระงับความเดือดเนื้อร้อนใจทั้งตนเองและผู้อื่น เป็นข้อฝึกข้อปฏิบัติเบื้องต้นในชีวิตประจำวันสำหรับฆราวาสเพื่อควบคุมความประพฤติทางกาย วาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงามสงบ และเป็นฐานปฏิบัติธรรมในขั้นสูงต่อไป

๒.๒ ความเป็นมาของศีล ๕

จากการศึกษาความเป็นมาแห่งศีล ๕ ข้อ พบว่า มีมนุษย์ละเมิดศีลข้อทินนาทานก่อนตั้งข้อความเรื่องมนุษย์ต้นกับในอัครัญญสูตร ดังข้อความพอสรุปได้ว่าวาเสฏฐะและภราทวาชะ ครั้งนั้นสัตว์ผู้หนึ่งมีนิสัยโลก รักษาส่วนของตนไว้แล้วถือเอาส่วนอื่นที่เขาไม่ให้มาบริโภค คนเหล่านี้ใช้ฝ่ามือข้าง ก้อนดินข้าง ท่อนไม้ข้าง ทำร้ายวาเสฏฐะและภราทวาชะ ในเพราะเรื่องนั้นเป็นเหตุ การถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้จึงปรากฏ การครหาจึงปรากฏ การพูดเท็จจึงปรากฏ การถือทณทวารุจจึงปรากฏ^{๑๒}

จากข้อความนี้คำว่า ถือเอาส่วนอื่นที่เขาไม่ให้ คือการละเมิดศีลข้อทินนาทาน คำว่าใช้ฝ่ามือข้าง ก้อนดินข้าง ท่อนไม้ข้าง ทำร้าย คือการละเมิดศีลข้อ ปาณาติบาต คำว่า การพูดเท็จจึงปรากฏ คือ การละเมิดศีลข้อมุสาวาท ข้อความเหล่านี้มิได้ใช้ถ้อยคำเป็นศีล ๕ เป็นเพียงปรากฏการณ์ที่ล่วงละเมิดอันเป็นเหตุให้มีการห้ามประพฤติดังนั้น ศีล ๕ ที่ปรากฏเป็นที่ทราบกันนั้นเรียงข้อ ปาณาติบาตเป็นข้อที่ ๑ ศีล ๕ มีมาก่อนเวลาที่พระพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นในโลก ดังข้อความที่ผู้วิจัยสำรวจการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ชาดกมีเรื่องการสมათานรักษาศีล ๕ จำนวนหลายเรื่อง ขอรวบรวมมาพอเป็นตัวอย่าง ดังต่อไปนี้

^{๑๑} สุชีพ ปุญญานุภาพ, พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๔๑-๔๒.

^{๑๒} ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๑๒๙/๙๕-๙๖.

พระอรรถกถาจารย์ได้เล่าเรื่องที่พญาเนื่อนิโครธสอนให้พระเจ้ากรุงพาราณสี สมาทานรักษาศิล ๕ ไว้ในนิโครธชาดก ว่า พระมหาสัตว์ทูลขอภัยแก่สรรพสัตว์กะพระราชายังนี้แล้วได้ลุกขึ้นยืนให้พระราชาคงอยู่ในศิล ๕ แล้วแสดงธรรมแก่พระราชาด้วยลีลาของพระพุทธเจ้า^{๑๓}

ในกุกุรชาดก พระโพธิสัตว์ได้แสดงธรรมสอนพระราชาประพุดิธรรมในพระชนกและชนนี แล้วทูลว่า ข้าแต่มหाराชาจำเดิมแต่นี้ไป พระองค์จงเป็นผู้ไม่ประมาท แล้วให้พระราชาดำรงอยู่ในศิล ๕ จึงได้ถวายคืนเศวตฉัตรแด่พระราชา^{๑๔}

พระอรรถกถาจารย์เล่าเรื่องไว้ในในกุกุลาชาดก ว่า มขมาณพนั้นเจริญด้วยบุตรและธิดาทั้งหลายได้เป็นทานบติ รักษาศิล ๕^{๑๕}

ในมหาหังชาดก พระโพธิสัตว์ทูลถวายโอวาทพระราชาวา ขอพระองค์อย่าได้ทรงประมาท จงเสวยราชสมบัติโดยชอบธรรมเกิดแล้วให้พระราชาประดิษฐานอยู่ในศิล ๕ ประการ^{๑๖}

ในเนมิราชาดก พระเจ้าเนมิราชโปรดให้สร้างโรงทาน ๕ แห่ง ทรงบริจาครทรัพย์วันละ ๕๐๐,๐๐๐ กหาปณะ ทุกๆ วัน ทรงเบญจศิลเป็นนิจ^{๑๗}

ในวิรุทธชาดกพระเจ้าโกรพยราชทรงพอพระราชหฤทัยในการทรงสกาท้าวเธอทรงตั้งอยู่ในโอวาทของวิรุทธบัณฑิต ทรงบำเพ็ญทานรักษาเบญจศิล (ศิล ๕) และอุโบสถศิล^{๑๘}

จนถึงชาติที่พระโพธิสัตว์ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า พระอรรถกถาจารย์ได้เล่าเรื่องที่พระมารดาของพระโพธิสัตว์รักษาศิล ๕ ไว้ในคัมภีร์ชาดกอรรถกถาว่า ธรรมดาพระพุทธรมาดาอย่าอ้อมไม่โลเลในบุรุษไม่เป็นนักเลงสุรา แต่จะเป็นผู้บำเพ็ญบารมีมาตลอดแสนกัป จำเดิมแต่เกิดจะมีศิล ๕ ไม่ขาดเลย และพระเทวีทรงพระนามว่า มหามายา นี้ทรงเป็นเช่นนี้^{๑๙}

พระอรรถกถาจารย์ได้เล่าเรื่องที่พระมารดาของพระพุทธเจ้าต้องเป็นผู้รักษาศิลไว้ ในคัมภีร์ที่มินิกาย มหารวรรคอรรถกถาว่า เมื่อพระพุทธเจ้ายังไม่ทรงอุปติพวกมนุษย์นั่งกระหย่งไหวรับศิลในสำนักของพวกดาบสและปริพาชก แม้พระมารดาของพระโพธิสัตว์ของเราในสำนักของพวกดาบสและปริพาชก แม้พระมารดาของพระโพธิสัตว์ของเราทั้งหลายก็ทรงรับศิลในสำนักของฤษีกาลเทวิล แต่เมื่อพระโพธิสัตว์เสด็จสู่พระครรรค์ ใครๆ อื่นไม่สามารถจะนั่ง ณ บาทมูลได้ แม้นั่งรับศิลบนอาสนะเสมอกันก็เป็นอาการดูหมิ่น เพราะฉะนั้น ท่านจึงกล่าวว่า พระมารดาพระโพธิสัตว์ทรงรับศิลด้วยพระองค์เอง^{๒๐}

จากข้อความที่ผู้วิจัยรวบรวมมานี้ ทำให้ทราบว่ ศิล ๕ เป็นหลักปฏิบัติของชาวโลกมาตั้งแต่สมัยพระเจ้ามหาสมมติ เมื่อพระเจ้ามหาสมมติเสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์ ก็ได้มีการบำเพ็ญศิลบารมี พระโพธิสัตว์ได้สอนให้ประชาชนสมาทานรักษาศิล ๕ ตามที่ปรากฏในชาดกทั้งหลาย ศิล ๕ ถือได้ว่าเป็นสมบัติของชาวโลกมานานก่อนสมัยพุทธกาล มีลักษณะเป็นสากลอีกทั้งยังเป็นกฎระเบียบ

^{๑๓} พุ.ชา.อ. (ไทย) ๓/๑/๒๔๓.

^{๑๔} พุ.ชา.อ. (ไทย) ๓/๑/๒๘๖.

^{๑๕} พุ.ชา.อ. (ไทย) ๓/๑/๓๒๒.

^{๑๖} พุ.ชา.อ. (ไทย) ๔/๑/๔๔๐.

^{๑๗} พุ.ชา.อ. (ไทย) ๔/๒/๒๔๑.

^{๑๘} พุ.ชา.อ. (ไทย) ๔/๓/๓๕๓.

^{๑๙} พุ.ชา.อ. (ไทย) ๓/๑/๘๓.

^{๒๐} ที.ม.อ. (ไทย) ๒/๑/๑๐๔.

ทางธรรมชาติสำหรับการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม ซึ่งสามารถกล่าวได้ว่าพระพุทธเจ้า จะทรงเสด็จอุบัติขึ้นหรือไม่ก็ตามแต่ศีล ๕ ก็ถือเป็นหนึ่งในธรรมะที่มีมาแต่ไหนแต่ไร

ดังปรากฏในจกัถวัตตสูตรที่พระเจ้าจักรพรรดิทรงสอนประชาชนในหังตเว่นจากการฆ่าสัตว์ เว่นจากการถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้ เว่นจากการประพฤติน่าไม่เหมาะสมทางเพศ เว่นจากการกล่าวเท็จ และเว่นจากการบริโภคสุรายาเมาโดยผู้ที่ประพฤติน่าจะถูกลงโทษด้วยการจับแขวนไพล่หลัง เอาเชือกมัดให้แน่น โคนผมและตีกองเสียงดังแห่งประจานไปตามทางก่อนจะประหารชีวิตด้วยการตัดศีรษะจึงทำให้ศีล ๕ มีอิทธิพลมาในสังคมอินเดียสมัยนั้น จนกลายเป็นคุณธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับนักบวชทั่วไป แต่ปรากฏว่าหลังจากนั้นได้มีการปรับปรุงจนเหลือเพียง ๔ ข้อคือ ไม่ฆ่าสัตว์ไม่ถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้ ไม่มีเพศสัมพันธ์และไม่อวดอุตริมนุชยธรรม^{๒๑} และเมื่อพระศรีศากยมุนีพุทธเจ้าทรงอุบัติขึ้นและทรงประกาศศาสนา พระพุทธองค์ ก็ทรงยอมรับเอาข้อห้ามทั้ง ๕ ข้อมาสั่งสอนและเผยแผ่ไปสู่ผู้คนอย่างแพร่หลาย เรียกว่า "ศีล" บ้าง "สิกขาบท" บ้าง

๒.๓ ลักษณะของศีล ๕

ลักษณะของศีล ๕ หมายถึง ความสำรวมทางกายวาจา หรือแปลว่า ลักษณะความเป็นปกติ คือ การไม่ประพฤติน่าผิดทางกาย และวาจา เป็นความมีระเบียบวินัย กฎเกณฑ์ ข้อบังคับสำหรับควบคุมประพฤติกายของคนในสังคมให้เรียบร้อยดีงามเป็นแบบแผนอันหนึ่งอันเดียวกัน จะได้อยู่ร่วมกันด้วยความสุขสบาย ไม่กระทบกระทั่งซึ่งกันและกัน ให้ห่างจากความชั่วร้ายทั้งหลาย การอยู่ร่วมกันเป็นหมู่เหล่า ถ้าขาดระเบียบวินัย ต่างคนต่างทำตามอำเภอใจ ความขัดแย้ง และถกเถียงก็จะเกิดขึ้น ยิ่งมากคนก็ยิ่งมากเรื่อง ไม่มีความสุขสบาย การงานที่ทำก็จะเสียผล^{๒๒} ศีล จึงมีฐานะเป็นวินัยสำหรับทุกคน เพื่อไต่เต้าไปหาความดีงามสูงสุดในพระพุทธศาสนา คือ เป็นรากฐานของสมาธิ และปัญญา ดังนั้น ๑๐ ลักษณะของศีล ๕ ก็คือ การประพฤติน่าชอบที่เป็นกุศล คือการไม่ล่วงละเมิดทางกายวาจา มีดังต่อไปนี้ คือ

(๑) ปาณาติบาต เวมณี หมายถึง เจตนาฆ่าสัตว์ ความประพฤติน่าผิดหรือการดำเนินชีวิตของตนโดยไม่เบียดเบียนชีวิตร่างกายของผู้อื่นสัตว์อื่น แต่เป็นผู้มีใจประกอบด้วยเมตตากรุณา มีความรักความหวังดีต่อกันเป็นพื้นฐาน

(๒) อทินนาทานนา เวมณี หมายถึง เจตนาขโมยสิ่งของที่เขาเจ้าของมิได้ให้ด้วยอาการแห่งการขโมย มีความประพฤติน่าผิดหรือการดำเนินชีวิตของตนโดยไม่เบียดเบียนทรัพย์สิน และไม่ละเมิดกรรมสิทธิ์ของผู้อื่น ด้วยการลักขโมย เป็นต้น แต่เป็นการดำเนินชีวิตโดยสุจริต ยุติธรรม หาเลี้ยงชีพโดยชอบ เรียกว่า สัมมาอาชีพะ

(๓) กาเมสุ มิจฉารานา เวมณี หมายถึง เจตนาขโมยสิ่งของในทางกำหนัดซึ่งมีความประพฤติน่าผิด หรือการดำเนินชีวิตของตนโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่นในทางคู่ครอง ไม่ละเมิดสิทธิ์ในบุคคลผู้เป็นที่รักของผู้อื่น รวมทั้งไม่ผิดประเวณีทางเพศ ไม่ประพฤตินอกใจคู่ครองของตนเองมีใจมั่นคงในคู่ครองของตน สามารถควบคุมอารมณ์ในเรื่องเพศได้

^{๒๑}ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๐๒/๗๓.

^{๒๒}ฐานวุฑโฒภิกขุ, มงคลชีวิตฉบับธรรมทายาท, (หนังสืออนุสรณ์งานฌาปนกิจคุณแม่ อาเตียงแช่จิว ๓ มิถุนายน ๒๕๓๓, ม.ป.พ.), หน้า ๗.

(๔) มุสาวาทา เวรมณี หมายถึง เจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ คือ มีความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นด้วยวาจาที่เป็นเท็จหลอกลวง อันเป็นสาเหตุตรวนหรือทำลายประโยชน์ของผู้อื่นแต่มีความซื่อสัตย์ มีสัจจะ รักษาสัจจะ พูดแต่คำจริง คำมีประโยชน์ค่าสมานฉันท์สามัคคี เป็นต้น

(๕) สุราเมระยะมัชชะปะมาทัฏฐานา เวรมณี หมายถึง เจตนางดเว้นจากของมีเมา คือ สุราเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท คือ ความประพฤติ หรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนตนเอง ด้วยการดื่ม การสูบ ฉีด สิ่งที่เป็นพิษให้โทษแก่ร่างกาย คือเป็นยาเสพติดทุกประเภท อันเป็นเหตุให้เกิดความประมาทพลาดพลั้ง เกิดความมัวเมา เสียสติสัมปชัญญะ และทำให้เสียคุณภาพความเป็นคน แต่มีสติระวังตัวมิให้ติดสิ่งเสพติดเหล่านั้นๆ ทั้งสามารถควบคุมจิตใจควบคุมอารมณ์มิให้ตกเป็นทาสของสิ่งเสพติดทั้งหลายด้วย^{๒๓}

ศีล เป็นลักษณะที่ตั้งแห่งกุศลธรรม ซึ่งในเรื่องนี้เกิดขึ้นระหว่างกษัตริย์ชาวยุคพระนามว่า พระยามิลินท์ เป็นผู้มีความเคลือบแคลงสงสัยในเรื่องลักษณะของศีล และได้ปฎิสนธิ เป็นการตรัสถามปัญหาธรรมกับพระอรหันต์นาคเสน ซึ่งพระนาคเสนได้วิสัชนาอุปมาเรื่อง ศีล ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา ไว้อย่างน่าสนใจ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

พระยามิลินท์ ตรัสถามพระนาคเสนว่า อันว่าศีลมีลักษณะอย่างไร

พระนาคเสน ถวายพระพรว่า อันว่าศีลมีลักษณะเป็นที่ตั้งแห่งกุศลธรรมทั้งปวงนี้แหละ ศีลนั้นประเสริฐใหญ่หลวง เป็นที่ตั้งแห่งกุศลธรรมทั้งปวง คือ อินทรีย์ ๕ พละ ๕ โพชฌงค์ ๗ สติปัฏฐาน ๔ สัมมัปปธาน ๔ อิทธิบาท ๔ ฌาน ๔ วิโมกข์ธรรม ๘ สมาธิ ๑ สมาบัติ ๘ ประการ

วิสัชนาอีก กล่าวคือ เปรียบปานดุษพิชภูตคาม พิชคาม คือ พืชอันแรงงอกขึ้นและภูตคาม ได้แก่ ต้นไม้ใบหญ้าอันเทวดาสงสถิต ได้อาศัยแผ่นดินแล้วงอกงามจำเริญแตกหน่อ กอ กิ่งก้าน ผลิดอก ออกผล ต้น ลำ ก็มีอุปมานั้นนั้น เปรียบพระโยคาวจร ก็ต้องอาศัยซึ่งพระปาฏิโมกข์สังวรวิสุทธิ ศีลนั้นยังอินทรีย์ กล่าวคือ สัทอินทรีย์ ๑ วิริยอินทรีย์ ๑ สตินอินทรีย์ ๑ สมาธิอินทรีย์ ๑ ปัญญาอินทรีย์ ๑ ให้จำเริญไปมีอุปไมย เหมือนต้นไม้ใบหญ้า พืชลดาวลย์ อันงอกร้าไป อาศัยแผ่นดิน

อีกประการหนึ่ง เปรียบปานบุคคลทั้งหลายอันกระทำการกสิกรรมไร่การนาการค้าลื้อค้าเกวียน การสกลมารค เป็นการบกดาศ ไปทั้งพืชปรุพี ก็อาศัยแผ่นดินฉันใด ศีลก็เป็นที่ตั้งแห่งกุศลธรรม เมื่อโยคาวจรสถิตในปาฏิโมกข์สังวรศีลนั้น ก็ยังปัญญาอินทรีย์ ๕ ประการนี้ มีอินทรีย์แห่ง ศรัทธา เป็นต้น คือให้มีศรัทธา เป็นใหญ่ จำเริญได้ มีอุปมาอุปไมยดุษบุคคลทั้งหลายอาศัยแผ่นดินฉะนี้

อีกประการหนึ่ง บุคคลมีวิชาการเล่นต้นไม้โลดรอบบ่วง และวิชาบังล้อมนั้น ย่อมขุดดิน แผ่นดิน หิน กรวด หลัก ต่อ ให้ราบรื่น กระทำพื้นภูมิภาคให้เสมอเป็นอันดี อาศัยพื้นแผ่นดิน เป็นที่ตั้ง จึงได้แสดงวิชาฉันใด พระโยคาวจรเจ้า ตั้งอยู่ในพระปาฏิโมกข์สังวรศีลอาศัยศีลนั้น ก็ยังปัญญาอินทรีย์ ๕ กล่าวคือ สัทอินทรีย์ วิริยอินทรีย์ สตินอินทรีย์ สมาธิอินทรีย์ปัญญาอินทรีย์ ให้จำเริญขึ้นเปรียบดุษพื้นแผ่นดินอันเป็นที่ตั้งเหมือนพวงกรวดบ่วงหกดะเมนต้นไม้รอบบ่วงฉะนี้

^{๒๓} ไสว มาลาทอง, การศึกษาจริยธรรม สำหรับนักเรียน นิสิต นักศึกษา นักบริหาร นักปกครอง และประชาชนผู้สนใจทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐๙-๑๑๒.

อีกประการหนึ่ง ศิลปะเปรียบดุจ วัตถุประสงค์สร้างพระนครราชธานี จึงวางที่ให้เตียน นำเสี้ยนหนาม หลักตอ ตัดโคนให้ราบ ปราบพื้นให้ราบดีแล้วจึงกระทำเป็นราชธานีนครฉนวนไศโยคาวจร ก็รักษาศิลสังวรให้บริสุทธิ์ ผ่องใสเป็นอันดี ยังอินทรีย์ ๕ กล่าวคือ สัทอินทรีย์ วิริยอินทรีย์ สตินทรีย์ สมาธิอินทรีย์ ปัญญาอินทรีย์ ให้จำเจริญอันดีเหมือนวัชฎกีก้อนสร้างพระนครนั้น

อีกประการหนึ่ง โยคางตุรงค์ อันจะเข้าสู่พิชัยสงคราม ครอบงำพาซึ่งปัจเจกมิตรอันมาที่ย่อมหาที่ช่วยภูมิอันดี กระทำพื้นปฐพีให้ราบปราบให้ดี ที่จะตั้งค่ายคู ครั้นศัตรูมา โยธานั้นก็รบชนะมีชัย ฉะนั้น พระโยคาวจรก็อาศัยศิลสังวรเป็นที่ตั้งยังอินทรีย์ ๕ คือ สัทอินทรีย์ วิริยอินทรีย์ สตินทรีย์ สมาธิอินทรีย์ ปัญญาอินทรีย์ ให้บังเกิดเจริญในบวรสันดาน เปรียบปราบดุจทหารโยคากาอาศัยการกระทำที่ช่วยภูมิก่อนจึงมีชัยขณะนั้น^{๒๔} พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย การงานที่จะถึงทำด้วยกำลังที่บุคคลทำอยู่ได้ งานทั้งหมดนั้นคนอาศัย แผ่นดิน ยืนอยู่บนแผ่นดินจึงทำได้ แม้ฉันทพิชิตคาม และภูตคามชนิดใดชนิดหนึ่ง ที่เจริญงอกงามใหญ่โต... ทั้งหมดนั้นอาศัยแผ่นดินตั้งอยู่บนแผ่นดิน จึงถึงความเจริญงอกงามใหญ่โต... แม้ฉันท ภิกษุอาศัยศิล ตั้งอยู่ในศิลแล้วจึงเจริญ... เพิ่มพูนอริยมรรคมีองค์ ๘ ฉะนั้นเหมือนกัน... ย่อมถึงความเจริญงอกงามไปพลุลยในธรรมทั้งหลาย”^{๒๕}

ส่วนในคัมภีร์วิมุตติมรรค ได้กล่าวถึงลักษณะของศิลว่า อะไรเป็นลักษณะของศิลคือ การละความเสื่อมคุณค่าด้วยความมีคุณค่า ความต่อคุณค่าคืออะไร คือ การละเมตศิลซึ่งมี ๓ ประการ คือ การละเมตปาฏิโมกขสังวร การละเมตปัจเจกสันนิสสิตศิล และการละเมตอินทรีย์สังวรศิล การละเมตปาฏิโมกขสังวรคืออะไร คือ ความสังวรศิล คือ อะไร คือ ความเสื่อมศรัทธาในพระตถาคตเนื่องจากอหิริกะ (ไม่ละอายใจ) และอนตตปปะ (ไม่เกรงกลัวบาป) การละเมตปัจเจกสันนิสสิตศิลคืออะไร เมื่อชีวิตของบุคคลมุ่งปรนเปรอร่างกาย เขาสูญเสียความสันโดษ (ความพอใจในปัจจัยตามมีตามได้) การละเมตอินทรีย์สังวรคืออะไร คือการละเลยโยนิมมสิการเพราะไม่สำรวมอินทรีย์ทั้ง ๖ ประการ ดังนั้น การละเมตศิลทั้งสามอย่างนี้สร้างความเสื่อมคุณค่า นี้เรียกว่า ลักษณะของศิล^{๒๖}

สรุปลักษณะศิล “ศิล” เป็นคำสอนเพื่อความประพฤติที่ดีงาม เป็นการหาเลี้ยงชีพที่บริสุทธิ์ปราศจากมิถฉาชีพ เพื่อมุ่งเน้นให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข ดังนั้น ศิลจะมีก็อย่างก็ตาม แต่ลักษณะของศิลก็คือทรงไว้ซึ่งกุศลธรรมเป็นลักษณะ เป็นปรกติทางกายวาจาไม่ละเมตทุจริต แต่ให้เป็นสุจริตพ้นจากความชั่วทั้งปวงเป็นลักษณะ

๒.๔ องค์ประกอบของศิล ๕

มนุษย์ทุกคนในโลกล้วนแต่ต้องการความสุข ไม่ต้องการความทุกข์ คือ รักสุขเกลียดทุกข์ด้วยกันทั้งนั้น แต่การดำเนินชีวิตไปสู่เป้าหมายที่ต้องการนั้น คนทั้งหลายมีวิธีการดำเนินชีวิต ไปตามแนวหรือวิถีทางที่ตนคิดเห็นว่าถูกต้อง บางคนดำเนินชีวิตด้วยการเบียดเบียนตน คือ การทำตนให้

^{๒๔} วัฏจักรวรรดิราชาวาสรมหาวิหาร ในงานพระราชทานเพลิงศพ พระพุทธิวงศามุนี (บุญมา ทัฬหภูมิ) คัมภีร์มิลินทปัญหา ไทย-บาลี, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทประยูรวงศ์พรินต์ติ้งจำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๕๒-๕๔.

^{๒๕} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๑๔๙/๗๘-๗๙.

^{๒๖} พระเทพโสภณ (ประยูร ธรรมจิตโต) และคณะ, วิมุตติมรรค, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๘.

ลำบากเดือดร้อนด้วยการกระทำของตน เช่น การดื่มน้ำเมาและเสพสิ่งเสพติด ให้โทษ เป็นต้น บางคนดำเนินชีวิตคนอื่นหรือสัตว์อื่นให้เดือดร้อน ลำบากเช่น ลักขโมย ฉ้อโกง ปล้นเขาเลี้ยงชีพ เป็นต้น หรือหากินด้วยการเบียดเบียนคนอื่น สัตว์อื่นบางคนดำเนินชีวิตด้วยการเบียดเบียนทั้งตนเอง และผู้อื่น การดำเนินชีวิตประเภทนี้ ทางพระพุทธศาสนาถือว่า เป็นการดำเนินชีวิตที่ไม่ประเสริฐ เพราะเป็นการกระทำตน และสังคมส่วนรวมให้เดือดร้อน ส่วนการดำเนินชีวิตด้วยการไม่เบียดเบียนตนเอง และผู้อื่น โดยดำเนินชีวิตไปตามหลักศีลธรรมที่พระพุทธองค์ทรงตรัสสอนไว้ เชื่อว่าการดำเนินชีวิตที่ประเสริฐ เพราะเป็นไปเพื่อทำตนเอง และสังคมให้สงบสุข^{๒๗}

ดังนั้น ในการดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนาก็คือ การยึดหลักของมนุษยธรรมให้มั่นคง คือ ศีล ๕ หรือ เรียกว่า เบญจศีลหมายถึง เจตนา หรือความตั้งใจดีเว้นจากความชั่วทางกาย วาจา เรียกกันโดยทั่วไปว่า ศีล ๕ เรียกตามบทบัญญัติว่า “สิกขาบท ๕”^{๒๘} ซึ่งมีองค์ประกอบของศีล ๕ ประการ แต่ละข้อมีด้วยกันดังต่อไปนี้ คือ

๒.๔.๑ องค์ประกอบของศีล ข้อที่ ๑

ศีลข้อที่ ๑ ปาณาติปาตา เวรมณี แปลว่า เจตนางดเว้นจากการทำลายชีวิตสัตว์รวมไปถึงการฆ่า การทำร้ายร่างกายและการทรมาน คำว่า “สัตว์” ในที่นี้ ประสงค์เอาทั้งมนุษย์และสัตว์เดรัจฉานที่ยังเป็นอยู่ มนุษย์ไม่ว่าชายหรือหญิง จะอยู่ในวัยใดก็ตาม จนถึงที่ยังอยู่ในครรภ์ก็ตามจะใหญ่หรือเล็กก็ตามได้ชื่อว่าสัตว์ในที่นี้ทั้งหมด เพื่อให้เข้าใจถึงความหมายของ การฆ่า การทำร้ายร่างกายและการทรมานจะได้อธิบายดังนี้

การฆ่า หมายถึง การทำให้ตาย ไม่ว่าจะเป็มนุษย์และสัตว์เดรัจฉานก็ตาม รวมไปถึงการฆ่าเองหรือใช้ให้คนอื่นฆ่าก็ตาม ถือว่าผิดศีลทั้งสิ้น ส่วนจะบาปมากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับเจตนาและชนิดของมนุษย์และสัตว์ที่ถูกฆ่า ถ้าหากว่าฆ่ามนุษย์หรือสัตว์ที่มีคุณมาก ก็จะมีบาปมากหากว่าฆ่ามนุษย์หรือสัตว์ที่มีคุณน้อยก็มีบาปน้อยและการฆ่านั้นก็มิใช่มีอยู่ ๒ ประเภทคือ ฆ่าโดยจงใจคือคิดไว้ตั้งแต่แรกแล้วว่า จะฆ่า เช่น ฆ่าคู่อริ เป็นต้น ฆ่าโดยไม่จงใจ คือไม่ได้คิดไว้ก่อนแต่บังเอิญเรื่องเกิดขึ้น เช่น ฆ่าเพราะเกิดบันดาลโทสะ เป็นต้นการทำร้ายร่างกาย คือการทำให้มนุษย์หรือสัตว์ได้รับความเจ็บปวดยังทุกข์ให้เกิดแก่ผู้ถูกทำร้าย ทรมาน หมายถึง การประพฤตอย่างเหี้ยมโหดแก่สัตว์เดรัจฉานอย่างไม่มีปราณีได้รับความทุกข์ยากลำบาก เช่น ใช้สัตว์เลี้ยงทำงานโดยไม่ให้พักผ่อนหรือกักขังจนสัตว์นั้นได้รับความทุกข์ หรือนำเอาสัตว์นั้นไปด้วยวิธีการที่ทรมาน เช่น มัดเท้ามัดปีก เป็นต้น รวมไปถึงการนำสัตว์ไปทรมานเพื่อความสนุกสนาน เช่น ชนโค ชนกระบือ ตีไก่ กัดปลา กัดจิ้งหรีด เป็นต้น^{๒๙} พระอรรถกถาจารย์ ได้จัดวางองค์ประกอบการละเมิดศีลข้อที่ ๑ ไว้ ดังนี้ คือ

๑. ปาโณ สัตว์นั้นมีชีวิต

๒. ปาณस्थ्यูญิตา มีความเป็นผู้สำคัญว่าสัตว์นั้นมีชีวิต

^{๒๗} พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ), **การพัฒนาจิต**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สภาการศึกษามหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาลัยพระพุทธศาสนา, ๒๕๓๘), หน้า ๑๗.

^{๒๘} เสว มาลาทอง, **การศึกษาจริยธรรม สำหรับนักเรียน นิสิต นักศึกษา นักบริหาร นักปกครองและประชาชนผู้สนใจทั่วไป**, หน้า ๑๑๙.

^{๒๙} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, **เบญจศีลและเบญจธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๘.

๓. วรกจิตต์ มีจิตคิดจะฆ่า
 ๔. อุปกกโม มีความพยายามที่จะฆ่าสัตว์นั้น
 ๕. เตน มรณ สัตว์นั้นตายด้วยความพยายามนั้น
 ถ้าขาดองค์ใดองค์หนึ่ง หรือ สัมภาระใดสัมภาระหนึ่งขาดไป ไม่ครบ ๕ การกระทำ
 นั้น ก็ไม่ถือว่าเป็นปาณาติบาต^{๓๐}

เกณฑ์การพิจารณาโทษของการทำปาณาติบาต^{๓๑} จะมีโทษมากหรือโทษน้อย มี
 เกณฑ์ ดังนี้

๑. กำหนดด้วยขนาดกาย สัตว์ใหญ่ หรือเล็กที่ถูกฆ่า
 ๒. กำหนดด้วยคุณ สัตว์มีคุณมาก หรือมีคุณน้อย
 ๓. กำหนดด้วยเจตนาในการฆ่ารุนแรงเพียงใดมีโทษละมามีโทษมาก มีโทษ โทษ
 น้อย

๔. กำหนดด้วยประโยชน์ ความพยายามในการฆ่ารุนแรงเพียงใด การฆ่าสัตว์ใหญ่มี
 โทษมากกว่าสัตว์เล็ก ฆ่าสัตว์มีคุณมีโทษมากกว่าสัตว์ไม่มีคุณ ฆ่าบุคคลมีคุณ เช่น พระภิกษุสงฆ์
 พระมหากษัตริย์ บิดามารดา ครูอาจารย์มีโทษมากกว่าคนธรรมดาสามัญ การฆ่าเองหรือใช้ให้คนอื่น
 ฆ่าก็ผิดศีลเท่ากัน ส่วนบาปนั้น คนใช้ให้ทำอาชญาบาปมากกว่าคนทำ แต่เรื่องนี้ต้องพิจารณาเป็นรายๆ
 ไป^{๓๒}

ความมุ่งหมายของศีลข้อที่ ๑ ปาณาติบาต ก็เพื่อเป็นเครื่องรักษาอวัยวะและชีวิต
 ของสรรพสัตว์ มิให้เบียดเบียนกันและกัน เพื่อให้มนุษย์คลายความเหี้ยมโหด มีเมตตากรุณา
 เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน เห็นชีวิตผู้อื่นมีคุณค่าเท่าเทียมกับชีวิตตน มุ่งคุ้มครองป้องกันชีวิต ขอบเขตของ
 สิกขาบทข้อนี้มีทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ซึ่งผู้รักษาศีลจะต้องละเว้นคือ^{๓๓}

๑. การฆ่า คือ การทำให้สัตว์ตายด้วยตนเอง ใช้ผู้อื่นหรือร่วมกันทำ
 ๒. การทำร้ายร่างกาย คือ การทำให้ได้รับบาดเจ็บด้วยตนเอง ใช้ผู้อื่นหรือร่วมกัน
 เช่น ทำให้พิการ ทำให้เสียโฉม ทำให้เจ็บลำบาก เป็นต้น
 ๓. การทรมาน คือ การประพฤดิเหี้ยมโหดต่อสัตว์ โดยไม่มีความปรานี ทำให้สัตว์
 ได้รับความลำบาก มี ๕ ประเภท คือ

๓.๑) การใช้ ได้แก่ ใช้สัตว์พาหนะสำหรับข่มขี่ เหยียบ ลาก เช่น โดยไม่มีความ
 ปรานีปล่อยให้ลำบาก ซุบซอม ให้ทำงานเกินกำลัง ไม่ให้หยุดพักผ่อน ใช้งานตลอดวัน

๓.๒) กักขัง ได้แก่ การเลี้ยงสัตว์ไว้ในกรง ผูกไว้ในที่คับแคบหรือผูกให้แน่นจน
 เปลี่ยนอิริยาบถไม่ได้

^{๓๐} พุ.อิตติ.อ. (ไทย) ๔๕/๔๔๕.

^{๓๑} พุ.อิตติ.อ. (ไทย) ๔๕/๔๔๕.

^{๓๒} ชัยวัฒน์ อัทธพันธ์, **หลักพุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส.เอ็ม.เอ็ม. จำกัด, ๒๕๒๓),
 หน้า ๕๒-๕๓.

^{๓๓} ปิ่น มุทุกันต์, **คำบรรยายพุทธศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คลังวิทยา, ๒๕๐๕),
 หน้า ๑๘๕-๑๘๖.

๓.๓) นำไป ได้แก่ การผูกมัดสัตว์และนำไป หิวหามหรือลากไป โดยเอาศีรษะลงเอาเท้าขึ้น เช่น เบ็ด ไก่ สุกร หรือ เอาปลาขังข้อง ปล่อยให้หิวขัดเยียดกัน กระเสือกกระสนดิ้นรนรอจนกว่าจะตาย

๓.๔) เล่นสนุก ได้แก่ การเอาสัตว์มาเล่นเพื่อ ความสนุก เช่น เอาประทัดผูกหางสุนัขแล้วเอาไฟจุด เอาก้อนหินขว้างนก หักขาสัตว์ เช่น ต๊กแตน จิ้งหรีด เป็นต้น

๓.๕) ผจญสัตว์ ได้แก่ การเอาสัตว์มาชนกัน เช่น ตีไก่ กัดปลา กัดจิ้งหรีด เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปศีลข้อที่ ๑ ประสงค์ให้มนุษย์มีความเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์และสัตว์ รวมไปถึงสังคมโดยรวม

๒.๔.๒ องค์ประกอบของศีล ข้อที่ ๒

ศีลข้อที่ ๒ อทินนาทานา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการลักทรัพย์ด้วยตนเองและใช้คนอื่นให้ลัก ตามรูปศัพท์ภาษาบาลี “อทินนาทาน” แปลว่า “การถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้” ในคัมภีร์มังคลัตถที่ปนี^{๓๔} ขยายความของคำว่า “อทินนาทาน” ไว้ว่า “เถยเจตนา (เจตนาเครื่องเป็นขโมย) ของบุคคลผู้มีความสำคัญในพัสดุ อันผู้อื่นหวงแหน ว่าเป็นพัสดุอันผู้อื่นหวงแหนแล้วอันยังความพยายามเป็นเหตุถือเอาพัสดุที่ผู้อื่นหวงแหนนั้นให้ตั้งขึ้น เป็นไปทางกายทวารและวจีทวาร ชื่อว่าอทินนาทาน”

“อทินนาทาน” กำหนดความพยายามที่เรียกว่า ปะโยคะไว้ ๖ อย่างเหมือนกับปาณาติบาต จะกล่าวถึงการลักขโมย ที่เรียกว่า อะวะหาระ เฉพาะ ๕ ประเภทคือ

๑. เถยอะวะหาระ ได้แก่การลักขโมยด้วยการตัดช่องย่องเบา ผู้ทำการลักขโมยทำด้วยอาการซ่อนเร้น หรือทำการโกงด้วยการชั่ง ตวง วัด และแปลงปลอม เช่น ปลอมเงิน ปลอมของหลวงแลกหรือขายของเกี ของปลอมว่าเป็นของดี ขโมยความดีของผู้อื่น ขโมยและโกงสิทธิ์ในสิ่งประดิษฐ์ศิลปะและหนังสือหรือวรรณกรรม

๒. ปะสัยหะวะหาระ ได้แก่การข่มขู่เอาข้าวของ ทรัพย์สินของผู้อื่นด้วยการขู่เชิญ บังคับจะด้วยกำลังกาย เช่น แย่ง ชิง ฉกฉวย จี้ ปล้นสะดม หรือด้วยอุบาย เช่น ข้าราชการผู้มีหน้าที่เบิกจ่ายอำนาจความสะดวก แต่แสวงหาหน่วงเหนี่ยวจนกว่าจะได้สิ่งตอบแทนตามเรียกหรือมิได้เรียกหรือ ก็ตาม

๓. ปะภูจันนวะหาระ ได้แก่การลักขโมยด้วยปิดบัง ซ่อนเร้น เช่น เห็นทรัพย์สินที่เจ้าของเขาวางไว้ หรือเจ้าของทำตกหรือลืมทิ้งไว้ ผู้จะขโมยแก่งแย่งที่ หรือเอาของอื่นปกปิดบังไว้ หรือเอาเท้าเหยียบไว้ จนเจ้าของทรัพย์สินทอดธุระหรือมิทอดธุระก็ตามแล้วถือเอาเป็นของตน หรือมีเจตนาปิดบังยกย่อง ถ้ายก เท นำเอาสมบัติของส่วนรวมมาเป็นของตน หรือปกปิด บิดเบือนความดีของผู้อื่น แล้วแอบอ้างเสนอว่าเป็นของตน

๔. ปะริกัปปะวะหาระ ได้แก่การลักขโมยด้วยกำหนดสิ่งของและสถานที่ เช่นคิดจะขโมยห่อผ้า แต่เข้าไปขโมยของอื่นออกมา เช่นกล่องรองเท้าแล้วผู้ขโมยทิ้งไว้ไม่เอาไป หรือลักขโมยด้วยกำหนดสถานที่ว่าจะเข้าไปขโมยของในที่นั้นที่นี้ ถ้ามีคนเห็นก็ทำเป็นเดินชมสถานที่ ถ้าไม่มีใครเห็นก็ขโมยของออกมาหรือกำหนดคาคหมายไว้ แล้วใช้อุบายลวงนำเอาทรัพย์สินสิ่งของนั้นๆไปเป็น

^{๓๔} มงค. (ไทย) ๒/๒๐๓/๙๘.

ประโยชน์ส่วนตัว เช่น สร้างอุปนิสัยแล้วนำทรัพย์สมบัติส่วนกลางหรือศาสนสมบัติส่วนรวมไปเป็นสมบัติของตนเองตั้งนี้เป็นต้น

๕. กุสาวะหาระ ได้แก่การลักขโมยด้วยการสับเปลี่ยนเช่น เปลี่ยนชื่อ เปลี่ยนตรา เปลี่ยนเลขสลาก เปลี่ยนเครื่องหมาย และเปลี่ยนของ^{๓๕}

องค์ประกอบในการทำอทินนาทาน

หลักเกณฑ์ในการวินิจฉัยว่า การลักขโมยนั้นๆ จะเป็นอันล่วงอทินนาทานสิกขาบทหรือไม่ หรือผิดศีล ๕ ข้อที่ ๒ หรือไม่ ควรประกอบด้วย องค์ หรือ สัมภาระ ๕ ประการคือ

๑. ประระปริคคะหิตัง ของที่เจ้าของหวงแหน (ของนั้นมีเจ้าของครอบครอง)
๒. ประระปริคคะหิตะสญญิตา รู้อยู่ว่าเป็นของที่เจ้าของหวงแหน
๓. เถยยะจิตตัง มีจิตคิดจะลัก
๔. อุปกกะโม กระทำความพยายามที่จะลัก
๕. เตะนะ หาระณัง นำเอามาได้ด้วยความพยายามนั้น^{๓๖}

ความมุ่งหมายของศีลข้อที่ ๒ อทินนาทานา ก็เพื่อให้ทุกคนเคารพในกรรมสิทธิ์ของผู้อื่น เป็นเครื่องป้องกันทรัพย์สินของบุคคล ตลอดจนทรัพย์สินของประเทศชาติ โดยเว้นจากการประกอบอาชีพทุจริต มิฉฉาชีพ ให้แสวงหารายได้โดยสุจริต ควบคุมมิให้มีการลัก การปล้น การคอร์รัปชัน ไม่เบียดเบียนผู้อื่นในการหาเลี้ยงชีพตน โดยมีคำอธิบายลักษณะดังนี้^{๓๗}

ลักษณะการกระทำ

การเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ มีขอบเขตลักษณะการกระทำดังนี้

- ก. โจรกรรม
- ข. อนุโลมโจรกรรม
- ค. ฉายาโจรกรรม

ซึ่งทั้ง ๓ อย่างนี้สามารถจำแนกให้เห็นความแตกต่างกันดังนี้

ก.โจรกรรม หมายถึง กิริยาที่ถือเอาสิ่งของที่ไม่มีผู้ให้ด้วยอาการเป็นโจร มี ๑๔ อย่าง คือ

๑. ลัก คือ ถือเอาของผู้อื่นเมื่อเจ้าของไม่เห็น เรียกว่า ขโมยหรือตัดช่องย่องเบา
๒. ฉก คือ แย่งชิงทรัพย์ต่อหน้าเจ้าของ เรียกว่า ฉกชิง วิ่งราว
๓. กรรโชก คือ แย่งชิงเอาทรัพย์ต่อหน้าเจ้าของ เรียกว่า จี้
๔. ปล้น คือ การรวมกันหลายคน มีศาตราอาวุธเข้าแย่งทรัพย์
๕. ตู๋ คือ อ้างพยานเท็จ เพื่อหักล้างกรรมสิทธิ์ผู้อื่น ให้ตนได้มาครอบครอง
๖. ฉ้อ คือ โกงเอาทรัพย์ผู้อื่นที่ตนเป็นผู้ดูแลอยู่ เช่น โกงที่ดินที่ตนอาศัยเขาอยู่
๗. หลอก คือ ปั้นเรื่องเท็จให้เขาเชื่อเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์
๘. ลวง คือ ใช้เล่ห์เอาทรัพย์ด้วยเครื่องมือ เช่น โกงตาชั่ง เป็นต้น

^{๓๕} ธีนิต อัญโญ, อานิสงส์ศีล ๕, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๓๘-๔๐.

^{๓๖} ชู.อิตติ.อ. ๔๕/๔๔๙.

^{๓๗} ปิน มุทุกันต์, คำบรรยายพุทธศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คลังวิทยา, ๒๕๐๕), หน้า ๑๘๗.

๙. ปลอม คือ ทำหรือใช้ของปลอม เช่น ยาปลอม สินค้าปลอม ธนบัตรปลอม

๑๐. ครอบงำ คือ การยืมของคนอื่นมาใช้แล้วยึดเอาเสีย เช่น การกู้หนี้ยืมสินแล้วไม่ใช้คืนทั้งต้นและดอกเบี้ยย เป็นต้น

๑๑. เบียดบัง คือ การกินเศษกินเลย เช่น เป็นคนเลี้ยงสัตว์ให้ผู้อื่นแล้วเอาเงินค่าอาหารสัตว์ไปใช้ประโยชน์ต่ออย่างอื่น เป็นต้น

๑๒. สับเปลี่ยน คือ การแอบสลับเอาของแบบเดียวกันของผู้อื่นมาเป็นของตน โดยที่ของเขามีคุณค่าสูงกว่า

๑๓. ลักลอบ คือ ซุ่มซ่อนเอาสิ่งของหลบหนีภาษีหรือลักลอบนำเข้าสิ่งของต้องห้ามเข้ามาในประเทศ

๑๔. ยักยอก คือ การถือเอาของหลวงซึ่งตนมีหน้าที่ดูแลมาเป็นของตนเอง

ข. อนุโลมโจรกรรม เป็นกิริยาที่ไม่อยู่ในข่ายโจรกรรมแต่มีลักษณะคล้ายกับโจรกรรมพออนุโลมเข้ากับโจรกรรมได้ มี ๓ ประการคือ

๑. สมโจร คือ สนับสนุนโจร เช่น ให้ที่พัก ให้อาหารหรือรับซื้อของโจร

๒. ปอกลอก คือ การคบกับผู้อื่น เพื่อปอกลอกเอาทรัพย์

ค. ฉายาโจรกรรม เป็นการกระทำที่ไม่เข้าลักษณะอนุโลมโจรกรรม หรือโจรกรรม แต่ทำให้ทรัพย์สินของผู้อื่นเสียหายแล้วประโยชน์ตกแก่ตน เรียกว่า ฉายาโจรกรรม มี ๒ อย่าง คือ

๑. ผลาญ คือ ทำลายทรัพย์ผู้อื่นให้เสียหาย

๒. หนีบฉวย คือ ถือเป็นญาติมิตรหนีบฉวยเอาทรัพย์เกินขอบเขตที่เขาอนุญาต

เกณฑ์การพิจารณาโทษของอทินนาทาน^{๓๔} จะมีโทษมากหรือน้อย มีเกณฑ์ดังนี้

๑. กำหนดด้วยวัตถุ คือ ทรัพย์นั้นเป็นของเล็กหรือของใหญ่ มีค่ามากมีโทษมาก มีค่าน้อยมีโทษน้อย

๒. กำหนดด้วยคุณบุคคล คือ เจ้าของเป็นบุคคลมีคุณมากหรือน้อย

๓. กำหนดด้วยเจตนา คือ ความตั้งใจที่จะถือเอาทรัพย์ของเขา ที่เจือด้วยกิเลสมากมีโทษมาก ที่เจือด้วยกิเลสน้อยมีโทษน้อย

๔. กำหนดด้วยประโยชน์ คือ ความพยายามที่จะได้ทรัพย์นั้นมา ถ้ามีความพยายามมากมีโทษมาก มีความพยายามน้อยมีโทษน้อย

กล่าวโดยสรุปศีลข้อที่ ๒ ประสงค์ให้มนุษย์ประกอบอาชีพในทางสุจริตไม่เอาไรต์เอาเปรียบ ทั้งยังเคารพในทรัพย์สินของตนและผู้อื่น เพื่อให้เกิดความสงบสุข เกิดความไว้วางใจกันในการอยู่ร่วมกัน

๒.๔.๓ องค์ประกอบของศีล ข้อที่ ๓

ศีลข้อที่ ๓. กาเมสุมิฉฉาจารา เวรมณี : เจตนางดเว้นจากการประพฤติดิถีในกาม

ตามศัพท์ภาษาบาลี “กาเมสุ มิฉฉาจาร” คือ “ความประพฤติดิถีในกามทั้งหลาย” เป็นคำแปลที่ฟังง่ายและเข้าใจดี แต่ในคัมภีร์มิ่งคัลลตทีปนี^{๓๕} ขยายความไว้ว่า “เจตนา เป็นเหตุก้าวล่วงฐานะอันบุคคลไม่พึงถึง เป็นไปทางกายทวาร ด้วยประสงค์สัทธิธรรม ชื่อว่า กาเมสุมิฉฉาจาร”

^{๓๔} มงฺค. (ไทย) ๒/๒๐๓/๔๘.

ในพระสูตร สาเลยกสูตร, เวยฺยชกสูตร^{๔๓} จำแนกหญิง (สตรี) เกี่ยวกับข้อห้ามตามศีล ๕ ข้อที่ ๓ ไว้ ๑๑ จำพวก คือ

๑. มาตุรักขิตา สตรีที่มารดาดูแลรักษา
๒. ปิตุรักขิตา สตรีที่บิดาดูแลรักษา
๓. มาตูปิตุรักขิตา สตรีที่มารดาบิดาดูแลรักษา
๔. ภาตุรักขิตา สตรีที่พี่ชายน้องชายดูแลรักษา
๕. ภคินีรักขิตา สตรีที่พี่สาวน้องสาวดูแลรักษา
๖. ญาติรักขิตา สตรีที่ญาติดูแลรักษา
๗. โคตตารักขิตา สตรีที่โคตรดูแลรักษา
๘. ัมมะรักขิตา สตรีที่ประพฤติธรรม (ธรรมรักษา)
๙. สัสสามิกา สตรีที่มีสามี
๑๐. สปริทัณฑา สตรีที่มีผู้กำหนดอาญาสินไหมไว้
๑๑. อันตมโส มาลาคุหะปะริกขิตตาปิ สตรีที่มีผู้จองไว้แม้ด้วยการคล้องพวงมาลัย

แต่ในพระวินัย และมังคลัตถทีปนี^{๔๐} จำแนกหญิงไว้ ๒๐ จำพวก คือ หญิงโสด ๑๐ จำพวก และหญิงมีสามี ๑๐ จำพวก ดังนี้

สตรีโสด ๑๐ จำพวก

๑. มาตุรักขิตา สตรีที่มารดาดูแลรักษา
๒. ปิตุรักขิตา สตรีที่บิดาดูแลรักษา
๓. มาตูปิตุรักขิตา สตรีที่ทั้งมารดาและบิดาดูแลรักษา
๔. ภาตุรักขิตา สตรีที่พี่ชายน้องชายดูแลรักษา
๕. ภคินีรักขิตา สตรีที่พี่สาวน้องสาวดูแลรักษา
๖. ญาติรักขิตา สตรีที่ญาติดูแลรักษา
๗. โคตตารักขิตา สตรีที่ผู้ร่วมโคตรร่วมสกุลดูแลรักษา(ตระกูลรักษา)
๘. ัมมะรักขิตา สตรีที่ผู้ปฏิบัติธรรมร่วมดูแลรักษา(ธรรมรักษา)
๙. สารีกขา สตรีที่มีคู่หมั้น(จำพวกเดียวกับ ๖ คือสัสสามิกาในพระสูตร)
๑๐. สะปะริทัณฑา สตรีที่มีผู้กำหนดอาญาสินไหมไว้(กฎหมายรักษาคุ้มครอง)

เมื่อพิจารณาในสถานการณ์ปัจจุบัน สตรีที่ขาดญาติปกครองดูแลและไม่มีสามี หรือ เด็กหญิงที่อยู่กับบิดา มารดา เป็นผู้ดูแลแต่กลับล่วงเกินเธอ หรือ หญิงที่สติไม่ดี เร่ร้อน เป็นหญิงจรจัด ไม่มีใครดูแล หรือหญิงยากจนที่อยู่ตามลำพัง ขาดการคุ้มครองความปลอดภัย หญิงเหล่านี้อาจถูกชายล่วงเกินได้ง่าย แม้ตนจะไม่พอใจยินยอม หญิงเหล่านี้มีกฎหมายรักษาคุ้มครอง ใครที่ล่วงเกินย่อมผิดศีล ผิดกฎหมาย

สตรีมีสามี ๑๐ จำพวก คือ

๑๑. ฉนิกกิตา สตรีที่ซื้อมาเป็นภรรยาด้วยทรัพย์

^{๓๙} มงคล. (ไทย) ๒/๒๐๔/๙๙.

^{๔๐} วิ.มหา. (ไทย) ๑/๓๐๓/๓๔๕., มงคล. (ไทย) ๒/ ๒๐๔-๒๐๕/๑๐๐-๑๐๑.

๑๒. ฉันทวาสินี สตรีที่อยู่ร่วมเป็นภรรยาด้วยสมัครใจ
๑๓. โภควาสินี สตรีที่อุปนักรรยาด้วยได้โภคะทรัพย์
๑๔. ปฏวาสินี สตรีที่เป็นภรรยาด้วยได้เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม
๑๕. โอบปตตกินี สตรีที่เป็นภรรยาด้วยแต่งงานรดน้ำ
๑๖. โอบตจุมภฎา สตรีที่เป็นภรรยาด้วยฝ่ายชายช่วยยกของหนักลงมาจากแบกหาม
๑๗. ทาสี จ ภริยา จ สตรีที่เป็นทาสีด้วยเป็นภรรยาด้วย
๑๘. กัมมการี จ ภริยา จ สตรีที่รับทำการทำงานด้วยและเป็นภรรยาด้วย
๑๙. ธาพญา สตรีที่เป็นภรรยาโดยถูกจับมาเป็นเชลย
๒๐. มุหุตติกา สตรีที่เป็นภรรยาชั่วคราว (เช่น เมียเช่า)

ในบรรดาสตรี ๒๐ จำพวกนี้ สตรี ๑๒ จำพวก ตั้งแต่หมายเลข ๙-๒๐ เป็นอนคณียะฐานของบุรุษอื่นที่มีใช้สามี คือ มิควรที่ชายอื่นผู้มิใช่สามีคบหาสังวาสเป็นเด็ดขาด เพราะสตรี ๑๒ จำพวกนั้น มีชายครอบครองหรือกล่าวหมั้นไว้เป็นภรรยาแล้ว ถ้าสตรี ๑๒ จำพวกนั้นคบหาชายอื่นตนเองก็เป็นกาเมสุมิฉาจาร คือล่วงศีลข้อ ๓ เพราะตนมีสามีแล้ว เท่ากับเธอเหล่านั้น ขโมยเอาผัสสะซึ่งเป็นสมบัติของสามีตนไปบำเรอแก่ชายอื่น จึงเป็นการประพฤติดุคในกาม ล่วงละเมิดศีลข้อ ๓^๑

ส่วนสตรีอีก ๘ จำพวก คือตั้งแต่หมายเลข ๑ ถึงหมายเลข ๘ (ในพระวินัย) ถึงจะคบหาสังวาสกับชายอื่น ตนเองหาเป็นกาเมสุมิฉาจารไม่ เพราะสตรีเหล่านั้นไม่มีสามี ส่วนมารดาบิดาเป็นต้น ที่เป็นผู้ดูแลคุ้มครอง ก็มีใช้เจ้าของผัสสะของสตรีเหล่านั้น หากแต่พวกเธอเป็นเจ้าของผัสสะของเธอเอง จึงไม่เป็นกาเมสุมิฉาจาร ทั้งมารดาบิดาเป็นต้นก็ได้ดูแลคุ้มครองพวกเธอด้วยมุ่งหมายเสวยผัสสะเสียเอง หากแต่คอยป้องกันความเสื่อมเสียจึงห้ามปรามมิให้คบหาชายอื่นส่วนบุรุษ เมื่อคบหาสังวาส(มีเพศสัมพันธ์)กับสตรีทั้ง ๒๐ จำพวกนั้น ผู้มิได้เป็นภรรยาของตน ถือเป็นความประพฤติดุคในกาเมสุมิฉาจาร ไม่ว่าจะสตรีนั้นๆ จะยินยอมพร้อมใจกับตนหรือไม่ก็ตามเว้นเสียแต่ถูกบังคับข่มขืน^๒

ในอัฐุสาลี^๓ ได้อธิบายถึงขอบเขตของข้อห้ามตามสิกขาบทนี้ว่า ทั้งหญิงและชาย ย่อมประพฤติดุคในกามได้ด้วยกันทั้งสองฝ่าย ซึ่งแบ่งออกเป็นประเภทได้ ดังนี้

ก. หญิงที่ต้องห้ามสำหรับชายมี ๓ จำพวก คือ

๑. หญิงมีสามี โดยที่สุดแม้แต่ภรรยาชั่วคราวเช่าชั่วคราวก็ถือว่ามีเจ้าของ
๒. หญิงที่มีผู้พิทักษ์รักษา เช่น บิดามารดาหรือญาติเป็นต้นรักษา
๓. หญิงที่มีจารีตห้าม เช่น แม่ ย่า ยาย ทวด ลูก หลาน เหลน นกบวช และหญิงที่

เจ็บไข้ไม่สมประกอบ พระสนมในรัชกาล เป็นต้น

หญิงทั้ง ๓ ประเภทนี้ เมื่อชายประพฤติกว้างเกิน จะโดยเขายินยอมหรือไม่ยินยอมก็ตาม ศีลย่อมขาด

ข. ชายที่ต้องห้ามสำหรับหญิงมี ๒ จำพวก คือ

^๑ ฉนิต อยู่โพธิ์, อานิสงส์ศีล ๕, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๔๓-๔๔.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๕.

^๓ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, เบญจศีลและเบญจธรรม, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๐), หน้า ๒๕.

๑. ชายอื่นทุกคนนอกจากสามีของตน สำหรับหญิงมีสามี

๒. ชายที่จารีตห้าม เช่น พ่อ ปู่ ตา ทวด ลูก หลาน เหลน นักบวช เป็นต้น

ชาย ๒ ประเภทนี้ เป็นวัตถุแห่งกาเมสุมิจฉาจารของหญิง คือผิดศีล เว้นไว้แต่ถูกข่มขืน ไม่เต็มใจ ส่วนการเคล้าคลึงหรือพูดเกี้ยวแม้ศีลจะไม่ขาดยอมทำให้ศีลต่างพร้อยได้

องค์ประกอบของกาเมสุมิจฉาจาร มี องค์ประกอบ ๔ คือ

๑. อะคะมะนียะวัตถุ วัตถุที่จะพึงล่วงเกิน (สตรีหรือบุรุษที่ไม่ควรล่วงละเมิด)

๒. ตัตถะ เสวะนะจิตตัง จิตคิดจะเสพในอคมนียะวัตถุนั้น

๓. เสวะนัปปะโยโค กระทำความพยายามในการเสพ

๔. มัคเคนะ มัคคะปะฏิปัตติอะธิวาสะนัง การยังมรรคให้ดำเนินไปทางมรรคหรือหยุดอยู่ (มรรค ในที่นี้หมายถึง อวิยะแพศ ทวารหนัก ทวารเบา และปาก)^{๔๔}

กาเมสุมิจฉาจาร นี้เมื่อบุคคลกระทำครบทั้ง ๔ ขั้นตอนดังกล่าวนี้ ศีลจึงขาด แต่ถ้าไม่ครบ ศีลก็เพียงแต่ต่างพร้อย ส่วนจะมีโทษหรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับคุณธรรมและความสมัครใจของผู้ล่วงละเมิด และผู้ถูกล่วงละเมิด ซึ่งต้องอาศัยหลักเกณฑ์ในการพิจารณาดังนี้

เหตุที่ห้ามไม่ให้ประพฤติกล่วงละเมิดศีลข้อ ๓ นี้ ก็เพราะว่าการแสดงออกทางเพศไม่ควรเกิดขึ้นโดยปราศจากความรัก และความสัมพันธ์กันอย่างเคารพกันและกัน อย่างไม่เอาเปรียบกัน ให้คำนึงไว้เสมอว่า ถ้าทำผิดต่อกันในด้านการล่วงประเวณี จะมีผลให้อีกฝ่ายได้รับความทุกข์ ควรที่จะรักษาความสุขของตนและผู้อื่นด้วยการเคารพสิทธิ์และจริงใจต่อกันและกัน ผู้รักษาศีลข้อนี้จะต้องตระหนักถึงความทุกข์อันเกิดแต่การประพฤติผิดในกาม มีความรับผิดชอบและเรียนรู้วิถีทางที่จะปกป้องความปลอดภัยและความซื่อสัตย์มั่นคงของปัจเจกชน คู่สามีและภรรยา ครอบครัว และสังคม ไม่ข้องเกี่ยวกับความสัมพันธ์ฉันทูสาวโดยปราศจากความรัก และความผูกพันอันยาวนานเพื่อรักษาความสุขของตนเองและผู้อื่น พร้อมกันนั้นก็ควรกระทำทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่ในหน้าที่เพื่อปกป้องเด็ก ๆ จากการถูกรุณกรรมทางเพศ และปกป้องคู่สมรสและครอบครัวมิให้แตกแยกจากการประพฤติผิดในกาม

เกณฑ์การพิจารณาโทษของกาเมสุมิจฉาจาร^{๔๕} จะมีโทษมากหรือโทษน้อย มีดังนี้ เมื่อพิจารณาในส่วนของกรรม โทษจากการล่วงละเมิดของศีลข้อนี้ มีความหนักเบาลดหลั่นลงไปตามเกณฑ์ดังนี้

๑. กำหนดด้วยบุคคล หรือวัตถุ คือประพฤติต่อผู้ต้องห้ามทั้งที่เป็นคู่ครองคนอื่น และด้วยจารีตห้าม หรือผู้มีคุณธรรม มีโทษมาก ประพฤติต่อบุคคลทั่วไปมีโทษน้อยกว่า

๒. กำหนดด้วยเจตนา คือ มีเจตนาประกอบด้วยอำนาจแรงกล้ามาก มีโทษมาก ถ้ากระทำไปโดยถูกยั่วยวน หรือด้วยความกลัว เช่น หญิงที่ไม่เต็มใจแต่ถูกบังคับจึงยอมร่วมสังวาสกับชายเพราะความกลัวจะถูกทำร้าย มีโทษน้อยกว่า

๓. กำหนดด้วยประโยค คือ ความพยายามประกอบกามกิจ ถ้าข่มขืนไม่ยินยอมมีโทษมาก โดยรักใคร่สมยอมมีโทษน้อยกว่า

^{๔๔} พุ.อิติ.อ. (ไทย) ๔๕/๔๕๐.

^{๔๕} มงค. (ไทย) ๒/๒๐๕/๑๐๑.

ในอังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต พระพุทธเจ้าตรัสโทษของกาเมสุ มิจฉาจาร ไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย กาเมสุมิจฉาจารที่บุคคลเสพ เจริญ ทำให้มากแล้วย่อมอำนวยผลให้ไปเกิดในนรกอำนวยผลให้ไปเกิดในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน อำนวยผลให้ไปเกิดในเปรตวิสัย วิบากแห่งกาเมสุมิจฉาจารอย่างเบาที่สุด ย่อมอำนวยผลให้เป็นผู้มีศัตรูและเป็นผู้มีเวรแก่ผู้เกิดเป็นมนุษย์”^{๔๖}

กล่าวโดยสรุปศีลข้อที่ ๓ ท่านห้ามไว้เพื่อป้องกันความวุ่นวาย เบียดเบียนกันเพราะเรื่องกาม ความสับสนทางเพศ ป้องกันเกียรติภูมิและจิตใจตลอดจนวงศ์ตระกูล

๒.๔.๔ องค์ประกอบของศีล ข้อที่ ๔

ศีลข้อที่ ๔ มุสาวาทา เวรมณี : เจตนางดเว้นจากการพูดปด พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดเพื่อเจ้า “มุสาวาท” แปลว่า “การพูดเท็จ” หรือ “การพูดมุสา” ในมังคลัตถที่ปนี^{๔๗} ขยายความไว้แปลความว่า “เจตนาของเขา อันยังกายประโยคและวจีประโยค ซึ่งเป็นเครื่องกล่าวให้คลาดเคลื่อนชื่อว่า มุสาวาท” หรือ “เจตนา เรียกว่า มุสาวาท เพราะเป็นเหตุกล่าว คือ ให้บุคคลอื่นรู้ คือ ทำให้คำจริงด้วยความพยายามที่ควรกล่าวตามความจริงเป็นคำเท็จ” อีกนัยหนึ่ง “เจตนา คือความตั้งใจที่ก่อให้เกิดความเคลื่อนไหวอย่างนั้น ของผู้ประสงค์ให้บุคคลอื่นรู้เรื่องไม่จริงว่าเป็นความจริงเรียกว่า มุสาวาท เพราะเป็นเหตุกล่าวเท็จ”

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส^{๔๘} ได้อธิบาย มุสาวาทา เวรมณี แปลว่า เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการเว้นจากการพูดเท็จ จากการพูดปด พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดเพื่อเจ้า ความมุ่งหมายของศีลข้อที่ ๔ เพื่อให้คนเรามีความจริงใจต่อกัน เพื่อป้องกันความผิดปกติของคนไม่ให้พูดเท็จ เพราะเป็นการทำลายคุณค่าของตนเอง และเพื่อให้คนเราซื่อสัตย์สุจริตต่อกันอยู่ร่วมกันด้วยความเข้าใจอันดีข้อนี้มุ่งคุ้มครองป้องกันเกียรติและสร้างความเชื่อถือให้เกิดขึ้นขอบเขตข้อห้ามมีทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ซึ่งผู้รักษาศีลจะต้องเว้นเพื่อความบริสุทธิ์บริบูรณ์ ดังนี้

ก. มุสาวาท มี ๗ วิธี เป็นการแสดงเท็จหรือลักษณะมุสาวาท ได้แก่

๑. ทนสาบาน คือ การสาบานเพื่อให้คนอื่นหลงว่าตนไม่ได้เป็นเช่นนั้น จะเป็นด้วยวิธีแข่งตัวเองหรือด้วยวิธีนั่งนิ่งเมื่อถูกถาม ก็จัดว่าเป็นทนสาบาน

๒. ทำเล่ห์ คือ การแสดงอวดอ้างความศักดิ์สิทธิ์เกินความจริง เช่น อวดวิเศษเรื่องใบหอย โดยไม่รู้เห็นจริง เป็นต้น

๓. มายา คือ การแสดงอาการหลอกคนอื่น เช่น ไม่เจ็บเป็นเจ็บ เจ็บน้อยทำเป็นเจ็บมาก เป็นต้น

๔. ทำเลศ คือ พูดเล่นสำนวน พูดคลุมเครือให้ผู้ฟังคิดผิดไปเอง เช่น ขโมยวิ่งผ่านหน้าไปไม่ยอมบอกให้ผู้ตามจับทราบว่าคุณเห็น จึงย้ายที่อื่นหรือที่นั่งไป เมื่อถูกถามก็พูดเล่น สำนวนว่าอยู่ที่นี้ไม่เห็น อย่างนี้เรียกว่า ทำเลศ

^{๔๖} อัง.สตุตทก. (ไทย) ๒๓/๔๐/๓๐๑.

^{๔๗} มงค. (ไทย) ๒/๒๐๙/๑๐๕.

^{๔๘} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, เบญจศีล - เบญจธรรม, หน้า ๓๑-๓๓.

๕. เสริมความ คือ เรื่องเล็กแต่พูดเสริมให้เห็นเป็นเรื่องใหญ่ เช่น เห็นไฟก้นบู้หรือไหม้ฟางแห้งก็ตะโกนเสียงดังว่า ไฟไหม้ๆ เพื่อให้คนอื่นตื่นตกใจ เป็นต้น การโฆษณาสรรพคุณสินค้าเกินความจริงก็จัดอยู่ในข้อนี้

๖. อำนาจ คือ เรื่องใหญ่แต่พูดให้เป็นเรื่องเล็ก หรือปิดอำพรางไว้ไม่พูดหมดไม่รายงานต่อผู้มีหน้าที่รับทราบ

๗. ปด คือ การโกหก เช่น รู้แต่บอกไม่รู้ เห็นแต่บอกไม่เห็น เป็นต้นการแสดงมุสา แปลว่าเท็จ หรือไม่จริง การกล่าวคำเท็จหรือคำไม่จริง เรียกว่า มุสาวาท หรือโกหก โดยส่วนมากใช้วาจา แต่การแสดงเท็จอาจแสดงได้ ๒ ทาง คือ

๑) ทางวาจา คือ พูดคำเท็จออกมา

๒) ทางกาย คือ แสดงเท็จทางกาย เช่น การเขียนจดหมายโกหก การรายงานเท็จ การทำหลักฐานปลอม การตีพิมพ์ข่าวเท็จ การทำเครื่องหมายให้คนอื่นหลงเชื่อ ตลอดจนกิริยาท่าทางให้คนอื่นเข้าใจผิด เช่น สันตริษะหรือโบกมือปฏิเสธในเรื่องที่ควรรับ หรือพยักหน้ารับในเรื่องที่ควรปฏิเสธ เป็นต้น ผู้ถือศีลแสดงมุสาหรือมุสาวาท ถือว่าศีลขาด

ข. อนุโลมมุสา คือ การไม่แสดงเรื่องเท็จทั้ง ๗ อย่าง แต่พูดเรื่องไม่จริงซึ่งไม่มีเจตนา กล่าวเท็จ แต่เจตนาให้เขาเจ็บใจหรือแตกร้าวกัน เช่น การพูดประชด พูดคำหยาบคาย พูดเสียดแทง กระทบกระแทก แดกดัน พูดสลับปลับด้วยความคะนองวาจา แต่ไม่ตั้งใจให้เขาเข้าใจผิด

ค. ปฏิสสวะ คือ การรับคำของคนอื่นด้วยเจตนาบริสุทธิ์ แต่ภายหลังกลับใจไม่ทำตามที่ได้รับคำนั้น โดยที่ตนพอที่จะทำตามรับคำนั้นได้อยู่มี ๓ อย่าง คือ

๑. ผิดสัญญา คือ สัญญาว่าจะทำด้วยความสุจริตใจ แต่กลับไม่ทำภายหลัง

๒. เสียสัตย์ คือ ให้สัตย์ปฏิญาณไว้แล้ว แต่ไม่ปฏิบัติตาม

๓. คินคำ คือ รับปากว่าจะไปแต่กลับใจไม่ไป

การกระทำตามข้อ ๑ ศีลขาด การกระทำตามข้อ ๒ และข้อ ๓ ศีลต่างพร้อย

องค์ประกอบของมุสาวาท ประกอบด้วยองค์ ๔ คือ

๑. อะตะถัง วัตถุประสงค์ เรื่องไม่จริง

๒. วิสังวาทนจิตตัง จิตคิดจะพูดให้ผิด

๓. ตัชโช วายาโม มีความพยายามอันเกิดแต่จิตนั้น

๔. ปรัสส ตทัตถวิขานนัง การให้คนอื่นเข้าใจเนื้อความนั้น^{๔๙}

เมื่อกระทำครบองค์ประกอบ ๔ ข้อนี้ ศีลขาดทันที ถ้าไม่ครบองค์ อาจจะทะเลหุหรือต่างพร้อย ไม่บริสุทธิ์ แม้นตนจะกระทำเอง ใช้ให้ผู้อื่นกระทำหรือร่วมมือกับผู้อื่นกระทำ เช่น มีความตั้งใจโกหกและกระทำได้อย่างแนบเนียน คือ พูดแล้วคนฟังเชื่อตามที่พูดด้วย ถือว่าศีลขาด หรือตั้งใจจะพูดเรื่องไม่จริงแต่ว่าไม่ได้พูด ก็ไม่ครบองค์ประกอบ ๔ ศีลจึงไม่ขาด เป็นต้น

นอกจากห้ามพูดเท็จแล้วยังรวมไปถึงวจีทุจริตอีก ๓ อย่างอีกด้วย คือ ห้ามการขยายข่าวลือ ซึ่งไม่แน่ใจว่าเป็นความจริง การตีหรือกล่าวโทษในสิ่งที่ไม่เชื่อมั่นว่าผิด การกล่าวคำอันจะก่อให้เกิดความแตกร้าวและโกรธเคือง อันจะทำให้ชีวิต ครอบครัวยุและชุมชน ต้องร้าวฉานหรือถูก

^{๔๙} ชู.อิติ.อ. (ไทย) ๔๕/๔๕๑.

ทำลาย ควรใช้วาจาเพื่อประโยชน์ให้ทุกๆ ฝ่ายได้หันหน้าเข้าสมานไมตรีต่อกัน ต้องตระหนักถึงความทุกข์อันเกิดแต่คำพูดที่ขาดสติ และการที่ไม่สามารถรับฟังผู้อื่นได้ หมั่นพูดคำอันเป็นปิยะวาจาและรับฟังอย่างลึกซึ้ง เพื่อจักได้นำความเข้มแข็งบานและความสุขมาสู่ผู้อื่นและผ่อนคลายผู้อื่นจากความทุกข์

หลักเกณฑ์การพิจารณาโทษของมูสาวาท๕๔ จะมีโทษมากหรือโทษน้อย ขึ้นอยู่กับความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการมูสาวาท ได้รับความเสียหายมากมีโทษมาก ได้รับความเสียหายน้อยมีโทษน้อย เช่น ผู้ที่เป็นพยานเท็จทำให้ผู้ถูกกล่าวหาต้องได้รับโทษ ประหารชีวิต จำคุก หรือได้รับความเสียหายในทรัพย์สิน มีโทษมาก หรือผู้ได้รับแจกเงินจำนวนมาก ถูกผู้อื่นถามถึงจำนวนเงินที่ได้รับแจก แกล้งตอบว่าได้รับมาจำนวนน้อย เช่นนี้จัดว่ามีโทษน้อย เป็นต้นคำพูดนั้นมีความสำคัญมาก จากการพูดมูสา ทำให้ขาดศีลข้ออื่นๆ ด้วย เช่น เป็นพยานเท็จเป็นเหตุให้ผู้ถูกกล่าวหาต้องได้รับโทษประหารชีวิตถือว่าผิดศีลข้อปาณาติบาตด้วย หรือการพูดของนักการเมืองบางคนที่เปลี่ยนคำพูดได้ทุกวัน ไม่มีความเป็นจริงสักวัน กลับลอกหลอกหลวงประชาชนไปวันๆ เพื่อหาผลประโยชน์เข้าตัวเองและพรรคพวก นำไปสู่การผิดศีลข้อทินนาทาน ดังพุทธพจน์ที่ตรัสไว้ บุคคลใดทำผิดศีลข้อมูसानี้แล้ว จะไม่ทำผิดศีลข้ออื่นๆ นั้นไม่มี

กล่าวโดยสรุปศีลข้อที่ ๔ ประสงค์เพื่อป้องกันการทำลายประโยชน์ของกันและกัน เพื่อความสามัคคี ประารถนาดีต่อกันด้วยจริงใจ

๒.๔.๕ องค์ประกอบของศีล ข้อ ๕

ศีลข้อที่ ๕ สุราเมรยมัชชปะมาทัฏฐานา เวรมณี : เจตนางดเว้นจากการดื่มน้ำเมา อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท

สุราเมรยมัชชปะมาทัฏฐานา แปลว่า “เหตุเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ในเพราะน้ำเมากล่าวคือ สุราและเมรัย” คือ แปลคำ “มัชชะ” ว่า “น้ำเมา” แปลดังนี้เท่ากับยกเอาคำ “สุราเมรย” เป็นคำขยายความของ “มัชชะ” หมายถึง มัชชะ (คือของเมา) มี ๒ ประเภท คือ สุรา และเมรัย และมีอธิบายขยายความซึ่งแปลได้ว่า “เจตนา คือ ความตั้งใจดื่มน้ำเมา กล่าวคือ สุราและเมรัย ดำเนินไปทางกายทวารด้วยความประสงค์ในการดื่ม เรียกว่า สุราเมรยมัชชปะมาทัฏฐานะ”

คำว่า “สุรา” และ “วารุณี”

สุรา มีตำนานเชิงนิยายเล่าไว้ในชาดก ว่า วนจรกะ คือพรานป่า ผู้มีชื่อว่า สุระ เป็นผู้พบเห็นก่อน ณ ต้นไม้ในป่า น้ำเมาชนิดนี้จึงมีชื่อเรียกว่า สุรา ตามชื่อผู้พบ และในชาดกเล่าว่า ภายหลังที่พรานป่าชื่อสุระได้พบและดื่มน้ำเมานี้แล้ว ได้ไปชักชวนดาบสชื่อ วรุณ ร่วมดื่มด้วย แล้วต่อมาได้ร่วมกันปรุงและทำน้ำเมาชนิดนี้ขึ้น เพราะฉะนั้น ปานะชาติคือน้ำเมาชนิดนี้ จึงนำชื่อของพรานป่าและดาบสผู้ปรุงมาเรียกว่า “สุรา” และ “วารุณี” トラบจนทุกวันนี้

คำว่า “เมรัย”

เมรัย มีที่มาของรูปศัพท์พลิกเพลงนำสังเกตเรียนรู้ออสมควร คือ ท่านอธิบายว่า “มทฺชเนติ-ติ เมรัย” แปลว่า “ปานะ (เครื่องดื่ม ที่ทำให้เกิดความเมา เรียกว่า “เมรัย” และอธิบายว่า “มท” ที่แปลว่า ความเมา นั้นเอง ประกอบ “ณย” ปัจจัย ลบ “ณ” เหลือแต่ “ย” คือ “มทย” แล้วแปลง “อ” ที่ “ม” เป็น “เอ” กับแปลง “ท” เป็น “ร” ได้รูปสำเร็จเป็น “เมรัย” (มท+ณย = มทย, อ - เอ, ท - ร = เมรัย) สะกดออกเสียงคำไทยๆ ว่า “เมรัย” ซึ่งมีคำแปลตามศัพท์ดังกล่าวแล้วและ

หมายถึงน้ำเมาที่หมักหรือแช่ ซึ่งยังมีได้กลิ่น ที่เรียกกันว่า “อุ” หรือ “กะแช่” เช่น น้ำตาลเมา น้ำขาว หรือสาโท เบียร์ และเหล้าองุ่น ก็รวมอยู่ในจำพวกเมรัย^{๕๐}

สุราและเมรัย หมายถึง สุรา ๕ อย่าง และเมรัย ๕ อย่าง คือ

สุรา ๕ อย่าง ได้แก่

๑. ปิณธุสุรา สุราทำด้วยแป้ง
๒. ปูสุรา สุราทำด้วยขนม
๓. โอทนสุรา สุราทำด้วยข้าวสุก
๔. กิณณปกุชิตตา สุราที่เติมด้วยสาเหล้า
๕. สมภารสังยุตตา สุราที่ประกอบด้วยเครื่องปรุง

เมรัย ได้แก่ ของหมักดอง ๕ อย่าง คือ

๑. บุพผาสวะ เครื่องดองด้วยดอกไม้
๒. ผลาสวะ เครื่องดองด้วยผลไม้
๓. มัชวาสวะ เครื่องดองด้วยน้ำผึ้ง
๔. คุฬาสวะ เครื่องดองด้วยน้ำอ้อยงบ
๕. สมภารสังยุตตะ เครื่องดองที่ประกอบด้วยเครื่องปรุง๕๖

ความมุ่งหมายเพื่อให้คนรู้จักรักษาสติของตนเองให้สมบูรณ์ มุ่งคุ้มครองกายไม่ให้วิปริต คุ้มครองจิตไม่ให้วิปลาส ขอบเขตและข้อห้ามของศีลข้อนี้มีทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ดังนี้

โดยตรง คือ น้ำเมา ได้แก่

- สุราหรือเหล้า เป็นน้ำเมาที่กลั่นแล้ว
- เมรัย คือ น้ำเมาที่ยังไม่ได้กลั่น ได้แก่ เบียร์ สาโท กระแช่ น้ำตาลเมา

โดยอ้อม หมายถึง ยาเสพติดให้โทษทุกชนิด เช่น กัญชา ฝิ่น เฮโรอีน สารระเหย ยาบ้า ยาไอ เป็นต้น กิริยาที่แสดงว่าผิดศีล ไม่เฉพาะแต่การดื่มอย่างเดียวเท่านั้น แต่หมายถึงวิธีการเสพทุกชนิด เช่น การกลืน การดม การดูด การสูบ การฉีด ด้วย^{๕๑}

องค์ประกอบของสุราเมรัยมีชขปมาทัฏฐาน มี ๔ ประการ คือ

๑. มัชชภาโว ความเป็นของเมา
๒. ปาตุกัมยตาจิตตัง จิตคิดจะดื่ม
๓. ตัซโซ วายาโม ความพยายามอันเกิดแต่จิตนั้น
๔. อัชโฆหรณัง กลืนให้ล่วงลงในลำคอ^{๕๒}

เมื่อครบองค์ประกอบทั้ง ๔ ประการแล้ว ศีลขาด ถ้าไม่ครบองค์ถือว่าไม่ขาดแต่อาจต่างปร้อย และถ้าผู้ดื่ม ๆ จนเกิดความมึนเมาขาดสติก็จะสามารถกระทำทุจริตอื่นๆ ได้การดื่มสุราเป็นข้อพึงละเว้นสำหรับบุคคลที่ต้องการรักษาศีล ๕ และเป็นข้อที่หลายคนพยายามหาข้อยกเว้น เพราะในปัจจุบัน เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ต่ำ มีจำนวนมาก มีจำหน่ายมากขึ้นและเป็นที่ยอมรับในสังคม ดื่ม

^{๕๐} ธนิต อยู่โพธิ์, อานิสงส์ศีล ๕, หน้า ๔๗ - ๔๙.

^{๕๑} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, เบญจศีล-เบญจธรรม, หน้า ๓๑-๓๓.

^{๕๒} ขุ.อิติ.อ.(ไทย) ๔๕/๔๕๒.

เพราะการเชิญชวนให้ดื่มอวยพร บางคนบอกว่าดื่มเพื่อสังคม จิบนิดเดียว ยังไม่ทันเมายังครองสติได้ หรือดื่มเบียร์วันละกระป๋อง ซึ่งเมื่อพิจารณาจากองค์ของศีล เพียงแค่ดื่มล่วงล้ำคอกก็ศีลขาดแล้วเกณฑ์ การพิจารณาโทษของสุราเมรัยมีชะปะมาที่ภูฐาน

ในบรรดาศีล ๕ ข้อ บุคคลผู้หวังความเจริญและความดี พึงงดเว้นเสียจากสุราเมรัยอัน เป็นสิ่งเสพติดต่างๆ ซึ่งเป็นเหตุให้ละเมิดศีลข้ออื่นๆ ได้ เนื่องจากขากสติ ดังพระพุทธพจน์ที่ตรัสถึง โทษแห่งการละเมิดศีลข้อนี้ว่าติละ ภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็ไม่เคยได้เห็น ไม่เคยได้ฟังมาอย่างนั้นเลยว่า ‘คนผู้นี้เป็นผู้ละเว้นขาดจากการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท พระราชาจับเขาแล้วประหาร จองจำ เนรเทศ หรือทำตามพระราชประสงค์ เพราะการงดเว้นจากการ เสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาทเป็นเหตุ แต่ถ้าบาปกรรมของเขานั้นเอง ปรากฏให้รู้ว่า ‘คนผู้นี้หมกมุ่นการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาทแล้ว ฆ่าหญิงหรือชาย คนผู้นี้หมกมุ่นการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาทแล้ว ลักทรัพย์จากบ้านหรือป่า คนผู้นี้หมกมุ่นการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความ ประมาทแล้วประพฤติล่วงในหญิงหรือลูกสาว ของผู้อื่น คนผู้นี้หมกมุ่นการเสพของมีนเมาคือสุราและ เมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาทแล้วทำลายประโยชน์ของคหบดี หรือบุตรของคหบดีด้วยการพูด เท็จ พระราชาจับเขาแล้วประหาร จองจำ เนรเทศ หรือทำตามพระราชประสงค์ เพราะการเสพของ มีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาทเป็นเหตุ^{๕๓}

ในอังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต พระพุทธเจ้าได้ตรัสโทษของผู้ล่วงละเมิดศีลข้อนี้ไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย การดื่มสุราและเมรัยที่บุคคลเสพ เจริญ ทำให้มากแล้ว ย่อมอำนวยการไปเกิดในนรก อำนวยการไปเกิดในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน อำนวยการไปเกิดในเปรตวิสัย วิบากแห่งการดื่มสุราและ เมรัยอย่างเบาที่สุด ย่อมอำนวยการไปเป็นผู้วิกลจริตแก่ผู้เกิดเป็นมนุษย์”^{๕๔}

นอกจากนี้การละเมิดศีลข้อนี้ยังเป็นเหตุให้ผู้ละเมิดต้องประสบกับสิ่งเลวร้ายคือ

- ๑) เสียทรัพย์ทันตาเห็น
- ๒) ก่อการทะเลาะวิวาท
- ๓) เป็นบ่อเกิดแห่งโรค
- ๔) เป็นเหตุให้เสียชื่อเสียง
- ๕) เป็นเหตุให้ไม่รู้จักอายุ
- ๖) เป็นเหตุให้ทอนกำลังปัญญา๖๑

โดยสรุปศีลข้อที่ ๕ ประสงค์ให้มนุษย์ตระหนกอยู่เสมอถึงความทุกข์อันเกิดแต่การบริโภค อย่างไม่มีสติ ดูแลสุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจเพื่อตัวเองและสังคม ด้วยการฝึกการกิน การดื่ม และ การบริโภคอย่างมีสติ รับแต่สิ่งที่จะช่วยผดุงความสงบสุข ความเป็นอยู่ดี และความเบิกบานในร่างกาย และจิตใจของตน ครอบครัว และสังคม ป้องกันการทะเลาะวิวาท งดเว้นไม่ใช้แอลกอฮอล์หรือของมีน เมาอย่างอื่น พิจารณาการบริโภคสิ่งต่างๆ อันเป็นพิษ เช่นรายการทีวีวารสาร หนังสือ ภาพยนตร์

^{๕๓} อภ.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๗๘/๒๙๘ - ๒๙๙.

^{๕๔} อภ.สตตก. (ไทย) ๒๓/๔๐/๓๐๒.

และการพูดคุยที่มีการโฆษณาสิ่งมีนเมาต่างๆ โดยตระหนักว่าการทำร้ายร่างกายหรือจิตใจด้วยพิษเหล่านี้ เป็นการทรยศต่อบรรพบุรุษ

ศีลขาด หมายถึง ศีลของผู้ที่สมาทานศีลแล้ว แต่ไม่รักษาศีลนั้นให้ดี ล่วงละเมิดเป็นประจำ ทำให้ขาดต้นขาดปลาย หาทันทีบริสุทธ์จริงได้ยาก เหมือนผ้าที่ขาดชายรอบทั้งผืน หรือขาดกลางผืนเลย

ศีลทะลุ หมายถึง ศีลของผู้ที่ขอบล่วงละเมิดสิกขาบทกลางๆ แต่สิกขาบทต้นและปลายยังดีอยู่ เหมือนผ้าที่ทะลุเป็นช่องตรงกลางผืนเลย

ศีลต่าง หมายถึง ศีลของผู้ที่ขอบล่วงละเมิดสิกขาบททีเดียว ๒ หรือ ๓ ข้อ เหมือนแม่โคต่าง ที่กระดากระต่างลายไปทั้งตัว ดำบัง ขาวบัง

ศีลพร้อม หมายถึง ศีลของผู้ที่ขอบล่วงละเมิดคราวละสิกขาบท หรือลวงคราวละองค์สององค์ คือ มีศีลบริสุทธ์บ้าง ไม่บริสุทธ์บ้างสลับกันไป^{๕๕}

ศีลทั้ง ๕ ข้อนี้เป็นกฎระเบียบและเป็นหลักประพฤติปฏิบัติขั้นพื้นฐานสำหรับมนุษย์ทุกคน เพื่อป้องกันเวรและภัยทำให้สังคมมีความสงบเรียบร้อย หากคนในสังคมไม่เคารพในหลักของศีลแล้ว ความทุกข์เดือดร้อนก็จะกลายเป็นปัญหาของชีวิตและสังคม พระพุทธองค์ทรงมุ่งเน้นให้มนุษย์ในสังคมมีความสุขสงบ มีเอกภาพ ความเสมอภาคบนหลักพื้นฐานของการดำเนินชีวิต โดยให้มีความรักมีเมตตาต่อสรรพชีวิตที่จะต้องพึ่งพาอาศัยกันโดยอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีปรกติสุข ไม่เดือดร้อน เป็นที่รองรับของธรรมทั้งหลายที่เป็นกุศล ซึ่งมีประโยชน์และอันสงสืบไปอย่างต่อเนื่อง

๒.๕ อานิสงส์การรักษาศีล ๕

ตามหลักของพระพุทธศาสนา “ศีล” คือ การควบคุมรักษาอาการที่แสดงออกทางกายทางวาจาให้เป็นปกติเรียบร้อย ไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ตนเอง และสังคมส่วนรวม คือ ไม่ทำตัวเป็นพิษเป็นภัยต่อสังคม และสิ่งแวดล้อม กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เป็นคนมีศีลธรรม หรือมนุษยธรรม มีธรรมคุณเป็นสมบัติ มีความสมบูรณ์แห่งศีล คือ ความไม่ล่วงละเมิดทางกาย ความไม่ล่วงละเมิดทางวาจา ความไม่ล่วงละเมิดทางกาย และวาจา นี้เรียกว่าความสมบูรณ์แห่งศีล ศีลสังวรแม้ทั้งหมดก็เรียกว่า ความสมบูรณ์แห่งศีล^{๕๖}

ศีลนั้นจึงมีคุณเป็นอันมาก มีความไม่เดือดร้อน เป็นอานิสงส์ ศีลมีความไม่เดือดร้อนเป็นผล^{๕๗} ย่อมประสบความเย็นกาย เย็นใจ เหมือนบุรุษสตรีชำระสنانกายเรียบร้อยแล้ว ได้นั่งพัก ณ รม ไทรใหญ่ย่อมเยือกเย็นฉ่ำฉ่ำนั้น^{๕๘}

๑) อานิสงส์ของการรักษาศีลข้อที่ ๑ คือ (การไม่ทำปาณาติบาต) ย่อมได้รับอานิสงส์ถึง ๒๓ ประการ มีคณานิสงส์ ล้วนแต่น่าพอใจ ล้วนแต่ทำให้สุขใจ มีดังต่อไปนี้ คือ ๑) บริบูรณ์ด้วย

^{๕๕} กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือการศึกษาธรรมศึกษาขั้นตรี, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา กรมการศาสนา, ๒๕๓๗), หน้า ๑๑๑-๑๑๒.

^{๕๖} อภิ.สง. (ไทย) ๓๔/๑๓๗๐/๓๔๑.

^{๕๗} สมเด็จ พระพุฒาจารย์ (อาจ อาภุมหาเถร) แปลและเรียบเรียง, คัมภีร์วิสุทธิมรรค, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัท ประยูรวงศ์พรินท์ติ้ง จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๑๐.

^{๕๘} วทีน อินทสระ, สารสำคัญแห่งวิสุทธิมรรค, หน้า ๖.

อวัยวะ คือไม่พิกลพิการ ๒) มีกายสูง และสมส่วน ๓) สมบูรณ์ด้วยความคล่องแคล่ว ๔) เป็นผู้มีเท้า ประดิษฐานลงด้วยดี ๕) เป็นผู้สดใสรุ่งเรือง ๖) เป็นคนสะอาด ๗) เป็นคนอ่อนโยน ๘) เป็นคนมีความสุข ๙) เป็นคนแก่กล้า ๑๐) เป็นคนมีกำลังมาก ๑๑) มีถ้อยคำสละสลวยเพราะพริ้ง ๑๒) มีบริวารมิได้พลัดพรากจากตน ๑๓) เป็นคนไม่สะอึกสะอื้นใจ ๑๔) ข้าศึกศัตรูทำร้ายมิได้ ๑๕) ไม่ตายด้วยความเพียรของผู้อื่น ๑๖) มีบริวารหาที่สุดมิได้ ๑๗) รูปสวย ๑๘) ทรวดทรงสมส่วน ๑๙) ป่วยใช้น้อย ๒๐) ไม่มีเรื่องเสียใจ ๒๑) เป็นที่รักของชาวโลก ๒๒) ไม่พลัดพรากจากสิ่งที่รัก ๒๓) มีอายุยืน

๒) อานิสงส์ผู้รักษาศีลข้อที่ ๒ คือ (อทินนาทาน) ผู้รักษาย่อมได้รับอานิสงส์ถึง ๑๑ ประการ คือ ๑) มีทรัพย์มาก ๒) มีทรัพย์ได้ง่าย ๓) ได้โภคทรัพย์ไม่สิ้นสุด ๔) โภคทรัพย์ที่ยังไม่ได้ก็ ย่อมได้ ๕) โภคทรัพย์ที่ได้ไว้แล้วก็ยั่งยืน ๖) หาสิ่งที่ปรารถนาได้อย่างรวดเร็ว ๗) สมบัติปราศจากภัย พิบัติต่างๆ ๘) หาทรัพย์ได้โดยไม่ถูกแบ่ง ๙) ได้โลกุตรทรัพย์ ๑๐) ไม่เคยรู้ ไม่เคยได้ยินคำว่าไม่มี ๑๑) อยู่ที่ไหนก็เป็นสุข

๓) อานิสงส์ผู้รักษาศีลข้อ ๓ คือ (ไม่ทำชู้กับคู่ครองของผู้อื่น) ได้รับอานิสงส์ผลถึง ๒๐ ประการ คือ ๑) ไม่มีข้าศึกศัตรู ๒) เป็นที่รักแห่งชนทั่วไป ๓) หาเครื่องอุปโภค บริโภคได้ง่าย ๔) หลับ ก็เป็นสุข ๕) ตื่นก็เป็นสุข ๖) พ้นภัยในอบาย ๗) ไม่ต้องเกิดเป็นหญิงหรือกะเทยอีก ๘) ไม่โกรธง่าย ๙) ทำอะไรก็ได้ โดยเรียบริ้อย ๑๐) ทำอะไรก็ได้โดยเปิดเผย ๑๑) คอไม่ตก คือ มีสง่า ๑๒) หน้าไม่ก้ม คือ มีอำนาจ ๑๓) มีแต่เพื่อนรัก ๑๔) มีอินทรีย์ ๕ บริบูรณ์ ๑๕) มีลักษณะบริบูรณ์ ๑๖) ไม่มีใคร รังเกียจ ๑๗) ไม่ต้องเหน็ดเหนื่อย หากินง่าย ๑๘) อยู่ที่ไหนก็เป็นสุข ๑๙) ไม่ต้องกลัวภัยจากใคร ๒๐) ไม่ค่อยพลัดพรากจากของที่รัก

๔) อานิสงส์ ผู้รักษาศีลข้อที่ ๔ คือ (เว้นจากการพูดปด พูดหลอกลวง ปลิ้นปล้อน) ย่อม ได้รับอานิสงส์ ๑๔ ประการ คือ ๑) มีอินทรีย์ ๕ ผ่องใส ๒) มีวาจาไพเราะสละสลวย ๓) มีไรฟันอัน เสมอชิด บริสุทธิ์ ๔) ไม่อ้วนเกินไป ๕) ไม่ผอมเกินไป ๖) ไม่ต่ำเกินไป ๗) ได้แต่สัมผัสอันเป็นสุข ๘) ไม่ สูงเกินไป ๙) ปากหอมเหมือนดอกบัว ๑๐) มีบริวารล้วนแต่ขยันขันแข็ง ๑๑) มีถ้อยคำที่บุคคลเชื่อได้ ๑๒) ลิ่นแดงอ่อนเป็นกลีบดอกบัว ๑๓) ใจไม่ฟุ้งซ่าน ๑๔) ไม่เป็นอ่างไม่เป็นใบ้

๕) อานิสงส์ผู้รักษาศีล ๕ คือ (เว้นจากการเสพสุราเมรัย สารเสพติดทุกชนิด) ย่อมได้รับ อานิสงส์ ๓๕ ประการ คือ ๑) รู้กิจอดีต อนาคต ปัจจุบันได้รวดเร็ว ๒) มีสติตั้งมั่นทุกเมื่อ ๓) ไม่เป็นบ้า ๔) มีความรู้มาก ๕) ไม่ห้วนเหว ๖) ไม่งุนงง ไม่เซอะ ๗) ไม่เป็นบ้าใบ้ ๘) ไม่มัวเมา ๙) ไม่ประมาท ๑๐) ไม่หลงไหล ๑๑) ไม่หวาดสะอึกกลัว ๑๒) ไม่มีความรำคาญ ๑๓) ไม่มีใครริษยา ๑๔) มีความขวนขวาย น้อย ๑๕) มีแต่ความสุข ๑๖) มีแต่คนนับถือยำเกรง ๑๗) พูดแต่คำสัตย์ ๑๘) ไม่ส่อเสียดใคร ไม่มีใคร ส่อเสียด ๑๙) ไม่พูดหยาบ ใครไม่พูดหยาบด้วย ๒๐) ไม่พูดเล่นโพรยประโยชน์ ๒๑) ไม่เกียจคร้านทุก คี่นวัน ๒๒) มีความกตัญญู ๒๓) มีกตเวทิต์ ๒๔) ไม่ตระหนี่ ๒๕) รู้เฉลี่ยเจือจาน ๒๖) มีศีลบริสุทธิ์ ๒๗) ชื่อตรง ๒๘) ไม่โกรธใคร ๒๙) มีใจละอายแก่บาป ๓๐) รู้จักกลัวบาป ๓๑) มีความเห็นถูกทาง ๓๒) มี ปัญญามาก ๓๓) ปัญญาอรอันเกิดแต่ธรรม ๓๔) เป็นปราชญ์ มีญาณคติ ๓๕) ฉลาดในสิ่งที่เป็น ประโยชน์

อนึ่งในวิมุตติมรรคกล่าวว่า ศีลมีอานิสงส์อย่างไร “ศีล” มีวิปฏิสารเป็นอานิสงส์ซึ่งวิมุตติ มรรคได้อธิบายตามพุทธองค์ว่า “พระอานนท” ศีลที่เป็นกุศลมีวิปฏิสารเป็นประโยชน์ และเป็น อานิสงส์ อนึ่ง ศีลเรียกว่าปิตี ศีลเป็นวรรณะสูงสุด เป็นอริยทรัพย์ ศีลเป็นภูมิของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย

เป็นการอาบน้ำโดยไม่ต้องมีน้ำ เป็นการอบด้วยเครื่องหอม เป็นเงาที่ติดตามตนเป็นเครื่องประดับ ศีระษที่คนต้องสวม เป็นวรรณะที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นการฝึกอันยอดเยี่ยม เป็นวิถีแห่งพรหมจรรย์ ถ้าบุคคล รักษาศีล เพราะเหตุที่มีศีลนั้นเขาจะเป็นผู้องอาจนำเกียรติมาสู่มิตรสหาย และเป็นที่รักของคนดีทั้งหลาย ศีลเป็นอาภรณ์อันประเสริฐ เป็นการคุมความประพฤติทั้งปวง เป็นที่ตั้งแห่งบุญ เป็นเนื่อนา บุญของทานบริจาค เป็นพื้นที่เพราะปลูกความเป็นสหายของพระอริยะ (ผู้มีศีล) จะเป็นผู้คงที่ในความดีทั้งปวง เขาจะเป็นผู้ทำซึ่งอธิฐานอันบริสุทธิ์ให้สำเร็จ เขาจะตายอย่างมีสติ เมื่อได้รับวิภังขันธ์วิมุตติ เขาจะประสบความสุข อานิสงส์ศีลมีมากมายอย่างนี้”^{๕๙} “นอกจากนี้” ยังมีพุทธพจน์ที่พระพุทธองค์ ตรัสถึงอานิสงส์ของศีลไว้อีกมากมายเพื่อชี้ให้เห็นประโยชน์และอานิสงส์ของบุคคลผู้มีศีล ซึ่งพระพุทธองค์ได้ตรัสถึง “อานิสงส์แห่งศีลสมบัติ” ๕ ประการไว้ว่า “คหบดีทั้งหลาย ศีลสมบัติของบุคคลผู้มีศีล มีอานิสงส์ ๕ ประการนี้ อานิสงส์ ๕ ประการ คือ (๑) บุคคลผู้มีศีล มีศีลสมบัติ มีศีลสมบัติในโลกนี้ ย่อมได้โภคทรัพย์เป็นอันมากซึ่งความไม่ประมาทเป็นเหตุ นี้เป็นอานิสงส์ประการที่ ๑ แห่งศีลสมบัติของบุคคลผู้มีศีล (๒) กิตติศัพท์อันงามของบุคคลผู้มีศีล มีศีลสมบัติ ย่อมขจรไป นี้เป็นอานิสงส์ประการที่ ๒ แห่งศีลสมบัติของบุคคลผู้มีศีล (๓) บุคคลผู้มีศีล มีศีลสมบัติ จะเข้าไปยังบริษัทใดๆ จะเป็น ขัตติยะบริษัทก็ตาม พราหมณ์บริษัทก็ตาม คหบดีบริษัทก็ตาม สมณะบริษัทก็ตาม ย่อมแก่ล้ากว่า ไม่ ก่อเงินเข้าไป นี้เป็นอานิสงส์ประการที่ ๓ แห่งศีลสมบัติของบุคคลผู้มีศีล (๔) บุคคลผู้มีศีล มีศีลสมบัติ ย่อมไม่หลงลืมสติตาย นี้เป็นอานิสงส์ประการที่ ๔ แห่งศีลสมบัติของบุคคลผู้มีศีล (๕) บุคคลผู้มีศีล มี ศีลสมบัติ หลังจากตายแล้ว ย่อมเข้าไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ นี้เป็นอานิสงส์ประการที่ ๕ แห่งศีล สมบัติของบุคคลผู้มีศีล คคหบดีทั้งหลาย ศีลสมบัติของบุคคลผู้มีศีล มีอานิสงส์ ๕ ประการนี้ แล”^{๖๐} “อีกอย่างหนึ่งอานิสงส์ของศีล “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ อย่าง ย่อม ขึ้นสวรรค์ เหมือนถูกนำตัวไปวางไว้ ธรรม ๕ อย่าง คือ (๑) ผู้เว้นจากการฆ่าสัตว์ (๒) ผู้เว้นจากการลัก ทรัพย์ (๓) ผู้เว้นจากการประทุษณิณีในกาม (๔) ผู้เว้นจากการพูดเท็จ (๕) ผู้เว้นจากการตั้งอยู่ในความ ประมาท ด้วยการดื่มน้ำเมาคือสุราและเมรัย ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ อย่าง เหล่านี้แล ย่อมขึ้นสวรรค์ เหมือนถูกนำตัวไปวางไว้”^{๖๑}

สรุปอานิสงส์ของการรักษาศีล “ศีล” เป็นหลักแห่งความประพฤติเป็นพื้นฐานในการ ครองชีวิตให้สมบูรณ์ มีคุณค่าและคุณธรรมในการครองของชีวิตดำเนินชีวิตปราศจากโทษ ผู้ใดปฏิบัติ ตามย่อมได้รับความดีงามความสุขเป็นอานิสงส์ ไม่เป็นบ่อเกิดแห่งภัยเวรเพราะภัยเวรย่อมมี ความสัมพันธ์กับเรื่องกรรมโดยตรง จะต้องรับผิดชอบตามกฎหมายแห่งกรรมคือ ผลของกรรม ดังนั้น การไม่ ฆ่าสัตว์ การไม่ลักทรัพย์ การไม่ประทุษณิณีในกามทั้งหลายการไม่พูดเท็จ และการไม่ดื่มสุราเมรัย ย่อมไม่ก่อภัยเวรเบียดเบียนตนเองบั่นทอนความก้าวหน้าในชีวิตประจำวันในปัจจุบัน และอนาคต ย่อมได้รับผลเป็นสุขทั้งโลกนี้ และโลกหน้ามีพระนิพพานในเบื้องหน้าเป็นที่สุด

^{๕๙} พระอุปติสสเถระ, **วิมุตติมรรค**, แปลโดย คณาจารย์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๙.

^{๖๐} ชู.อุ. (ไทย) ๒๕/๗๖/๓๓๒ - ๓๓๓.

^{๖๑} อัง. ฉก.ก. (ไทย) ๒๒/๒๘๖/๔๐๔.

๒.๖ โทษของการไม่รักษาศีล ๕

การพัฒนาตนตามหลักพระพุทธศาสนา จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความประพฤติที่ดีงาม ประเทศใดมีกำลังทหารอันเข้มแข็ง มีการพัฒนา มีการแพทย์ การคมนาคม และในด้านเครื่องจักรกลต่างๆ อันทันสมัย^{๒๒} ถึงแม้ประเทศนั้นๆ จะสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรวัตถุอันสะดวกสบาย ถ้าขาดเสียซึ่งศีล ก็หาความเจริญได้ไม่ เพราะสังคมนั้นๆ ไม่สามารถจะพัฒนาสู่ความเป็นอารยะชนหาซึ่งความเป็นชนบทรรมนิยมประเพณีที่ดีงามได้ไม่ ย่อมเกิด ความทุกข์ความเดือดร้อนอันเกิดเหตุแห่งความทุกข์อยู่รำไป เพราะขาดศีลธรรม เป็นเหตุแห่งความวิบัติความเสื่อมทรามให้เกิดขึ้นในสังคม เพราะการละเมิดล่วงเกินแห่งกายวาจาใจ ความประพฤติชั่ว ที่ปรากฏที่สืบเนื่องมาจากจิตใจเป็นเครื่องกำหนด การสำรวมระวังเจตนาจนงดเว้นบาปอกุศลทั้งปวงชื่อว่าเป็นผู้มีศีล ย่อมได้รับอานิสงส์ ดังที่กล่าวมา โดยประการต่างๆ ดังกล่าวว่า “ศีลนั้นเทียวเป็นความดี เป็นความงาม ศีล จึงเป็นรั้วกันคนองทางกายและวาจา มีใจเป็นผู้รับผิดชอบ ในงานและผลของงานที่กายวาจาทำขึ้น คนที่ไม่มีศีลเป็นเครื่องกั้นความคนองอันเป็นผู้ที่สังคมผู้ติรังเกียจ ไม่เป็นที่ไว้วางใจของสังคม แม้จะเป็นสังคมในวงราชการหรือสังคมใดๆ แม้แต่คนเดียวหรือสองคนแต่ที่เดียวสังคมหรือวงงานนั้นจะต้องเป็นปึกแผ่นหนาแน่นไม่ได้ นาน จะต้องถูกทำลายลงไป^{๒๓}

ในทางปฏิบัติตรงกันข้ามกับความดี ก็คือความชั่วเป็นบาปอกุศลชักนำไปในทางที่ตกต่ำเสื่อมถอย เป็นลักษณะของผู้มีความประพฤติเสียหาย ยินดีในธรรมอันลามก ไม่มีความละอาย มีการงานอันปกปิด^{๒๔} โทษของการไม่รักษาศีล ๕ เป็นบ่อเกิดแห่งเวร” คำว่า “เวร” หมายถึง การประกอบอกุศลทั้งหลาย ที่เป็นไปในทางกายวาจาและใจ การละเมิดศีล ๕ จึงเป็นบ่อเกิดแห่งภัยเวรโดยประการต่างๆ ผู้ก่อเวรบ่อยก็เป็นเหตุให้ไม่สำรวมระวัง ประมาทในชีวิตทำผิดศีลอยู่เนื่องนิตย์ และตรงกันข้าม เจตนาจนงดเว้นที่จะกำจัดได้เรียกว่า “เวรมณี” โทษของการละเมิดศีล ๕ นั้นมีมากมายในสังคมย่อมก่อภัยเบียดเบียนตนเอง บั่นทอนความก้าวหน้าในชีวิตประจำวันในปัจจุบัน และอนาคตตลอดติดตามถึงภพหน้า^{๒๕} สมดังที่พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ใน เวรสูตรอังคุตตรนิกายปัญจกนิบาตว่า ...“ดูก่อนคฤหบดี อุบาสกผู้ฆ่าสัตว์... ผู้ลักทรัพย์..ประพฤติผิดในกาม... พุดเท็จ ...ดื่มน้ำเมา คือสุราเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ย่อมประสบภัยเวรทั้งในปัจจุบันทั้งในสัมปรายภพ ย่อมเสวยทุกข์โทมนัสใด แม้ทางจิตเพราะเหตุฆ่าสัตว์... ผู้ลักทรัพย์...ประพฤติผิดในกาม... พุดเท็จ... ดื่มน้ำเมา คือสุราเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท อุบาสกผู้งดเว้นจากปาณาติบาต... ผู้ลักทรัพย์... ประพฤติผิดในกาม... พุดเท็จ... ดื่มน้ำเมา คือสุราเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ย่อมไม่ประสบภัยเวรนั้น ทั้งในปัจจุบันและสัมปรายภพ ย่อมไม่เสวยทุกข์โทมนัสนั้นแม้ทางจิตภัยเวรของอุบาสกผู้งดเว้นจากปาณาติบาต ย่อสงบระงับด้วยประการฉะนี้ ”^{๒๖}

^{๒๒} พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ), *การพัฒนาจิต ภาคหนึ่ง*, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: สภาการศึกษามหาสมุทรวิทยาลัย มหาวิทยาลัยพุทธศาสนา, ๒๕๕๓), หน้า ๒๙.

^{๒๓} สมศักดิ์ ศัลยกำธร, *ส่องสว่างทางชีวิต*, (ห้างหุ้นส่วน จำกัด ป.สัมพันธ์พานิช, ๒๕๓๑), หน้า ๘๖.

^{๒๔} พระอุบล กตปุณฺโญ, “การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของศีลที่มีต่อสังคมไทย”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๓๘.

^{๒๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๗.

^{๒๖} อ.ฉก. (ไทย) ๒๒/๑๓๔/๒๐๘.

อนึ่งในพระไตรปิฎก อังคุตตรนิกาย ซึ่งผู้วิจัยจะนำมาชี้ให้เห็นโทษของการไม่รักษาศีล โดยสังเขป ซึ่งพระพุทธองค์ได้ทรงตรัสถึงโทษของการไม่รักษาศีลไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมดำรงอยู่นรกเหมือนถูกนำตัวไปฝังไว้ ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ (๑) เป็นผู้มักฆ่าสัตว์ (๒) เป็นผู้มักลักทรัพย์ (๓) เป็นผู้มักประพฤตินิन्दในกาม (๔) เป็นผู้มักพูดปด (๕) เป็นผู้เสพของมีนเมาเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท “ภิกษุทั้งหลาย” อุบาสกประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมดำรงอยู่ในนรก เหมือนถูกนำตัวไปฝังไว้”^{๖๗}

ในขุททกนิกาย ปาฏิสาธิตกัมมสูตร พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ว่า “คฤหบดีทั้งหลายบุคคลผู้ทุศีลเพราะศีลวิบัติ มีโทษ ๕ ประการนี้ โทษ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ (๑) บุคคลผู้ทุศีล มีศีลวิบัตินี้ ย่อมถึงความเสื่อมโภคทรัพย์เป็นอันมาก ซึ่งมีความประมาทเป็นเหตุ นี้เป็นโทษประการที่ ๑ ของบุคคลผู้ทุศีลเพราะศีลวิบัติ (๒) กิตติศัพท์อันชั่วของบุคคลผู้ทุศีลย่อมกระฉ่อนไป นี้เป็นโทษประการที่ ๒ ของบุคคลผู้ทุศีลเพราะศีลวิบัติ (๓) บุคคลผู้ทุศีล มีศีลวิบัติจะเข้าไปยังบริษัทใดๆ จะเป็นชัตติยบริษัทก็ตาม พรหมณ์บริษัทก็ตาม สมณะบริษัทก็ตาม ย่อมไม่กลัวกลัว เก้อเขินเข้าไป นี้เป็นโทษประการที่ ๓ ของบุคคลผู้ทุศีลเพราะศีลวิบัติ (๔) บุคคลผู้ทุศีล มีศีลวิบัติ ย่อมหลงลืมสติตาย นี้เป็นโทษประการที่ ๔ ของบุคคลผู้ทุศีลเพราะศีลวิบัติ (๕) บุคคลผู้ทุศีล หลังจากตายแล้วย่อมไปเกิดในอบาย ทุกคติวิบาต นรก นี้เป็นโทษประการที่ ๕ ของบุคคลผู้ทุศีลเพราะศีลวิบัติ คฤหบดีทั้งหลาย บุคคลผู้ทุศีลเพราะศีลวิบัติมีโทษ ๕ ประการนี้แล”^{๖๘}

สรุปโทษของการไม่รักษาศีล การอยู่ร่วมกันในสังคมย่อมจะได้รับความสุขหรือไม่ขึ้นอยู่กับบุคคลในสังคม กล่าวคือ ถ้าสังคมขาดศีล วินัย กฎเกณฑ์ หรือระเบียบปฏิบัติในศีล ขาดความซื่อสัตย์ สุจริต การอยู่ร่วมกันในสังคมย่อมปราศจากความสงบสุขย่อมล่งละเมิดในชีวิต และทรัพย์สินของผู้อื่น เป็นเหตุให้ประมาทในการดำเนินชีวิตเป็นบ่อเกิดแห่งภัยเวรโดยประการต่างๆ เพราะภัยเวรย่อมมีความสัมพันธ์กับเรื่องกรรมโดยตรงจะต้องรับผิดชอบตามกฎแห่งกรรม คือผลของกรรม ย่อมประสบทุกข์ทั้งในชาติปัจจุบัน และสัมปรายภพ บันทอนความก้าวหน้าความเจริญในการดำรงชีวิตในปัจจุบัน และอนาคตในที่สุด

๒.๗ ความสำคัญของการมีศีล ๕

ศีล ๕ นั้นเมื่อมนุษย์เราประพฤติปฏิบัติกันอย่างแพร่หลายก็จะก่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันโดยปกติสุข ปัญหาที่เกิดขึ้นในโลกปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นปัญหาเกี่ยวกับชีวิตทรัพย์สินอาชญากรรมทางเพศ ตลอดจนการหลอกลวงใส่ร้ายกัน ปัญหาเกี่ยวกับสิ่งเสพติดให้โทษซึ่งล้วนแต่ป้องกันได้ด้วยศีล ๕ พระพุทธองค์ทรงพิจารณาเห็นว่า โลกนี้จะสงบร่มเย็นได้ก็ต่อเมื่อมนุษย์เคารพในสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกันทั้งทางกาย วาจาและใจ ทรงชี้ให้เห็นว่า สัตว์ทุกจำพวกรักสุขเกลียดความทุกข์ ต้องการได้ยินแต่คำพูดที่ไพเราะอ่อนหวานกันทั้งนั้น เมื่อมนุษย์ต้องการให้ผู้อื่นประพฤติปฏิบัติที่อ่อนน้อมแก่เรา เราก็ควรประพฤติปฏิบัติเช่นนั้นแก่เขาก่อน การประพฤติปฏิบัติ เพื่อมิให้ผิดศีลหรือทำให้ศีลขาด ต้องมีการสำรวมกาย วาจา โดยมีสติรู้ตัวอยู่ตลอดเวลาสิ่งที้นับว่าเป็นตัวทำลายสติตัว

^{๖๗} อ.ฉก. (ไทย) ๒๒/๒๘/๔๐๓.

^{๖๘} ชู.อ. (ไทย) ๒๕/๓๖/๓๓๒.

ฉากก็คือสิ่งเสพติดและของมีนเมาทุกชนิด นอกจาก จะไม่มีประโยชน์แล้ว ยังนำไปสู่ความประมาท อันเป็นเหตุให้เสียทรัพย์สินหรือเสื่อมเสียเกียรติยศชื่อเสียงบางครั้งอาจทำให้ตนเองและผู้อื่นต้องได้รับอันตรายถึงชีวิตดังนั้นการประพฤติปฏิบัติตามศีลธรรมจึงเป็นการประพฤติปฏิบัติเพื่อลดช่องว่างระหว่างชนชั้นในสังคมลงได้และปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับคนรอบข้างตลอดถึงสังคมที่ตนเองอาศัยอยู่ ด้วยศีลชั้นสูงคือสัมมาวาจา สัมมากัมมันตะและสัมมาอาชีวะซึ่งเป็นองค์ของมรรค ได้แก่การพูด การกระทำ การประกอบอาชีพที่มีเจตนาปราศจากความทุจริต หรือความคิดที่เบียดเบียนฉุนเฉียว เพื่อควบคุมบุคคลในสังคมให้อยู่ในกฎระเบียบที่สังคมได้กำหนดขึ้น พระพุทธศาสนาจึงมุ่งสอนไปเพื่อให้มนุษย์ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน ให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติและสงบสุข ตามหลักของสาราณียธรรมคือ ไม่ทำตนให้เป็นที่รังเกียจของผู้อื่น ทำให้ผู้ประพฤติเป็นที่รักเป็นที่เคารพของผู้อื่น เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน เป็นไปเพื่อความพร้อมเพรียงกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ไม่ให้วิวาทกับใคร เพราะความเห็นที่ขัดแย้งกัน พอสรุปเป็นข้อได้ ดังนี้

๑) เป็นรากฐานแห่งความสงบ คนที่มีศีลนอกจากจะไม่ทำตนเองและสังคมให้เดือดร้อนแล้วนำแต่ความสุขความเจริญมาให้แก่ตนเองและคนอื่น ๆ อีกทั้งคนมีศีลธรรมยังมีส่วนช่วยตนเองและสังคมให้อยู่อย่างสงบสุขด้วย เพราะศีลธรรมนั้นทุกคนสามารถนำมาประพฤติปฏิบัติได้ ทำให้ผู้ที่นำมาประพฤติปฏิบัติเป็นที่รักของคนทั้งหลาย ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุจะพึงหวังว่า ขอเราพึงเป็นที่รัก เป็นที่ชอบใจ เป็นที่เคารพและเป็นผู้ควรยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายดังนี้ ภิกษุนั้น พึงกระทำให้บริบูรณ์ในศีล”^{๖๙} การที่พระพุทธศาสนาเน้นให้คนมีศีลธรรม ก็เพราะศีลธรรมเป็นบ่อเกิดของความดีทั้งหลาย เป็นรากฐานของความสงบ ผู้วิจัยมีความเชื่อมั่นว่า ศีลธรรม เพียงอย่างเดียวก็สามารถทำให้คนในสังคมหรือชุมชนมีความสงบร่มเย็นได้

๒) เป็นมาตรฐานแห่งการอยู่ร่วมกัน ถ้าทุกคนในสังคม เพียงแต่มีศีลธรรมกันแล้วสังคมหรือชุมชนก็จะสงบสุขอย่างยิ่ง จะไม่มีสงคราม ไม่มีการฆ่าล้างผลาญกัน ไม่มีการขโมยแย่งชิงโกงกินกัน ไม่มีการประพฤติผิดทางกามที่ก่อให้เกิดความสับสนวุ่นวายแตกแยกกันในสังคม หรือชุมชน ไม่มีการโกหกหลอกลวงใส่ความกัน ไม่มีการเสพของมีนเมาให้โทษต่างๆ อันเป็นบ่อเกิดแห่งความประมาทและความหายนะต่างๆ ทุกคนในสังคมหรือชุมชนก็จะพบกับความสุขร่มเย็นอยู่ด้วยกันด้วยความรักใคร่ปรองดองกัน ไม่ต้องเดือดร้อนวุ่นวายกันเหมือนในสังคมปัจจุบันศีลธรรมจึงมีความสำคัญมากสำหรับทุกคน ทั้งนี้ก็เพื่อความสงบสุขร่มเย็นของตนเองและสังคมโดยรวม อันเป็นรากฐานแห่งการอยู่ร่วมกันซึ่งจะก่อให้เกิดสันติภาพที่มั่นคงถาวรขึ้นในโลก

๓) เป็นเครื่องมือสร้างสันติภาพ ถ้ามนุษย์ทุกคนเข้าใจความมุ่งหมายที่แท้ของศีลและประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้อง เพื่อให้เกิดผลสนองต่อความมุ่งหมายของศีลอย่างแท้จริงแล้ว สังคมมนุษย์จะอยู่ในภาวะปกติสุข ฉะนั้นศีลว่าโดยเนื้อแท้ก็คือความดีงามของมนุษย์ที่เอื้อต่อการดำเนินชีวิต ปัจจุบันมนุษย์เรารบราฆ่าฟันกันด้วยการแบ่งแยกเผ่า ผิพรรณ ลัทธิทางศาสนา เป็นต้น ฉะนั้นเพื่อให้มนุษย์หันมาใส่ใจว่า เราจะอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขได้อย่างไรพระพุทธศาสนาจึงสอนให้คนในสังคมมีศีล เพื่อให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันด้วยเมตตาที่เกิดจากปัญญาที่เข้าใจกัน การให้ออกาสแก่กันและกัน ซึ่งเป็นทางนำไปสู่ความสงบได้ในที่สุดดังพุทธดำรัสที่ว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย นกกระหาได้ให้ลิงกับช้าง

^{๖๙} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๗๔/๔๓.

สมาทานศีล ๕ และตนเองก็ประพฤติสมาทานในศีล ๕ สัตว์ทั้งสามมีความเคารพยำเกรงกัน มีความประพฤติ กลมเกลียวกันอยู่เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก ได้เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์”^{๗๐}

๒.๘ คุณค่าและเป้าหมายของศีล ๕

๒.๘.๑ คุณค่าของศีล ๕

พระพุทธเจ้าไม่ได้ทรงจำแนกแยกแยะคุณค่าของศีลธรรมไว้โดยตรง เพราะทรงประสงค์เพียงที่จะให้ปัจเจกบุคคลปฏิบัติมุ่งความดีงามทางศาสนาเป็นหลัก แต่เมื่อศึกษาให้ละเอียดลงไปก็จะพบว่า สามารถจำแนกคุณค่าของศีลธรรมออกได้เป็น ๓ ระดับ คือ

๑) **คุณค่าระดับปัจเจกบุคคล** ซึ่งข้อนี้มีพระพุทธวจนะยืนยัน ดังนี้ผู้มีอายุทั้งหลาย คนมีศีลถึงพร้อมแล้วด้วยศีลในโลกนี้ย่อมประสบกองแห่งโภคะใหญ่ซึ่งมีความไม่ประมาทเป็นเหตุ เกียรติศัพท์ที่ดีงามของคนมีศีล ถึงพร้อมแล้วด้วยศีล ย่อมระบือไป คนมีศีลถึงพร้อมแล้วด้วยศีล เข้าไปหาบริษัทใดๆ คือ ชัตตยบริษัท พราหมณบริษัทคฤหบดีบริษัทหรือสมณบริษัท เป็นผู้แก้กลัวไม่เก้อเขิน เข้าไปหา คนมีศีล ถึงพร้อมแล้วด้วยศีล ย่อมเป็นผู้ไม่หลงทำกาละ คนมีศีลถึงพร้อมแล้วด้วยศีล ย่อมเข้าถึง สุคติโลกสวรรค์ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก^{๗๑}

อนึ่ง ในอังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต สีลสูตร พระพุทธเจ้าได้ตรัสเหตุหรืออานิสงส์แห่งความถึงพร้อมด้วยมรรยาท นำความสุข ความเจริญมาสู่ตนและหมู่คณะไว้ดังนี้ ภิกษุทั้งหลาย อานิสงส์ของคนมีศีล เพราะความถึงพร้อมด้วยศีล ๕ ประการนี้ ๕ ประการเป็นไฉน คือ คนมีศีล ถึงพร้อมด้วยศีล ในธรรมวินัยนี้ ย่อมถึงกองโภคทรัพย์มากมายอันมีความไม่ประมาทเป็นเหตุ นี้เป็นอานิสงส์ข้อที่ ๑ ของคนมีศีล เพราะความถึงพร้อม ด้วยศีล อีกประการหนึ่ง กิตติศัพท์อันงามของคนมีศีล ถึงพร้อมด้วยศีล ย่อมฟุ้งไป นี้เป็นอานิสงส์ข้อที่ ๒ ของคนมีศีล เพราะความถึงพร้อมด้วยศีล อีกประการหนึ่ง คนมีศีล ถึงพร้อมด้วยศีลจะเข้าสู่บริษัทใดๆ คือ ชัตตยบริษัท พราหมณบริษัท คฤหบดีบริษัท สมณบริษัท ย่อมมองอาจไม่เก้อเขินเข้าไป นี้เป็นอานิสงส์ข้อที่ ๓ ของคนมีศีล เพราะความถึงพร้อมด้วยศีล อีกประการหนึ่ง คนมีศีล ถึงพร้อมด้วยศีล ย่อมเป็นผู้ไม่หลง กระทำกาละ นี้เป็นอานิสงส์ข้อที่ ๔ ของคนมีศีล เพราะความถึงพร้อมด้วยศีล อีกประการหนึ่ง คนมีศีล ถึงพร้อมด้วยศีล เมื่อตายไปย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ นี้เป็นอานิสงส์ ข้อที่ ๕ ของคนมีศีล เพราะความถึงพร้อมด้วยศีล ตูกรภิกษุทั้งหลาย อานิสงส์ของคนมีศีล เพราะความถึงพร้อมด้วยศีล ๕ ประการนี้แล^{๗๒} ดังจะเห็นได้ว่าอานิสงส์ของศีลที่กล่าวไว้ข้างต้นนั้น เป็นการแสดงให้เห็นถึงการรักษาตนเอง (หมายถึงผู้ที่รักษาศีล) เป็นสำคัญ ผู้รักษาศีลย่อมได้รับคุณค่าจากศีล

๒) **คุณค่าระดับสังคม** การที่มนุษย์ในสังคมยังต้องเดือดร้อนวุ่นวายอยู่มากในสังคมปัจจุบัน ทั้งๆ ที่มนุษย์ได้พยายามที่จะพัฒนาตนเองอย่างเต็มความสามารถแล้วก็ตาม เพราะมนุษย์เป็นจำนวนมากขาดการพัฒนาภายในคือจิตใจโดยเฉพาะอย่างยิ่งศีลธรรม ฉะนั้นบุคคลในสังคม ตั้งแต่ระดับเบื้องต้นคือระดับปัจเจกบุคคลไปถึงครอบครัว ถือว่าเป็นปัญหาต่อสังคมโดยรวมเป็นอย่างมาก เพราะการขาดคุณธรรมคือศีลที่เป็นพื้นฐานดังกล่าว ในการนำเอาศีลมาประพฤติปฏิบัติเพื่อให้

^{๗๐} ว.จ. (ไทย) ๗/๒๖๒/๙๓.

^{๗๑} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๙๑/๒๒๘.

^{๗๒} อ.ป.ภ.จ. (ไทย) ๒๒/๒๑๓/๒๕๙.

เกิดความผาสุกต่อตนเองและบุคคลอื่นๆ ในพระพุทธศาสนาได้สอนเรื่องศีลไว้เพื่อจุดประสงค์หลักคือความเป็นคนดีในสังคม เป็นการลดปัญหาได้อย่างดีที่สุดหากประพฤติตามโดยเคร่งครัด เมื่อศึกษาและพัฒนาตนเองแล้วย่อมนำบุคคลผู้ประพฤติ ปฏิบัติให้ถึงจุดหมายสูงสุด (คือการขจัดกิเลส อันเป็นมูลฐานของความไม่ดีหรือที่เรียกว่าอกุศล คือความชั่ว)

๓) คุณค่าระดับโลก ศีล ๕ หรือเบญจศีลในพระพุทธศาสนาหรือจะเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “มนุษยธรรม” คือธรรมะสำหรับมนุษย์ เพราะทำจิตใจของผู้มีศีลให้สูงขึ้นและทำให้ต่างจากสัตว์เดรัจฉานทั่วไป ในทางตรงกันข้าม คนที่ไม่มีศีล ย่อมทำความเดือดร้อนให้แก่ตนเองและสังคม ถ้าคนในโลกนี้มีศีล ๕ โดยทั่วกันแล้วโลกก็จะสงบยิ่งขึ้น ไม่มีการเบียดเบียน ฆ่าล้างผลาญไม่มีสงคราม ไม่มีการขโมยแย่งชิงโกงกินกัน ไม่มีพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความแตกแยกขึ้นในสังคม ไม่มีการโกหกใส่ความกัน ไม่มีการเสพของมีนเมาให้โทษต่างๆ อันเป็นที่ตั้งของความประมาทและความฉิบหายต่างๆ โลกก็จะสงบร่มเย็น คนในสังคมจะมีความสุข มีความรักใคร่สามัคคีปรองดองกันเพิ่มขึ้นอย่างแน่นอน ศีลนั้นถ้าใครรักษาย่อมนำความสุขมาให้แก่ผู้นั้นอย่างแน่นอน (ผู้ประพฤติธรรมย่อมนำความสุขมาให้) ศีลเป็นเครื่องวัดคุณค่าของความเป็นมนุษย์ทำให้มนุษย์ต่างไปจากสัตว์เดรัจฉานในด้านคุณธรรมทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุข

๒.๘.๒ เป้าหมายของศีล ๕

มนุษย์เข้ามาอยู่ร่วมกันเป็นสังคม เพื่อให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุขและให้ทุกคนที่อยู่ในสังคมนั้นๆ ยึดถือและปฏิบัติตามหลักของศีล ๕ เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขดังนั้น เพื่อให้เข้าใจว่าศีลทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขได้อย่างไร จะอธิบายดังนี้

๑) คัมภีร์สิทธิ สิทธิหมายถึง อำนาจอันชอบธรรมที่มนุษย์จะพึงมีเช่น มีสิทธิที่จะมีชีวิตอยู่ มีสิทธิในการทำงาน มีสิทธิในการศึกษา มีสิทธิในทรัพย์สินของตนผู้อื่นจะมาแย่งชิงไปไม่ได้ เป็นต้น จริงอยู่มนุษย์มีสิทธิและเสรีภาพในการกระทำ การพูดและการคิด แต่สิทธิเหล่านั้นมีข้อจำกัดโดยปรกติแล้วมนุษย์เราเป็นผู้ที่เห็นแก่ตัวมากที่สุดและทุกคนก็แสวงหาความพอใจให้มากที่สุด จึงทำให้มนุษย์มีความขัดแย้งกันอย่างที่ปรากฏในปัจจุบัน คือต่างคนก็ต่างทำเพื่อผลประโยชน์ของฝ่ายหรือพวกพ้องของตนเอง ดังนั้นเพื่อให้แต่ละคนได้ทำหน้าที่ของตนเองไปโดยไม่กระทบหรือเบียดเบียนคนอื่นจึงควรใช้ศีลธรรม มาควบคุม เพื่อให้คนเราเคารพในสิทธิขั้นพื้นฐานของกันและกัน พระพุทธเจ้าทรงสอนให้มนุษย์เคารพสิทธินี้ พระองค์ได้อธิบายถึงความเสมอภาคของมนุษย์ว่า ความดีความชั่วของมนุษย์ไม่ได้ขึ้นอยู่กับชาติกำเนิดหรือทรัพย์สินสมบัติแต่ขึ้นอยู่กับการกระทำ บุคคลผู้มีความรู้ดีและมีความประพฤติดีเป็นผู้ประเสริฐสุดในหมู่เทวดาและมนุษย์ ฉะนั้นการห้ามไม่ให้เบียดเบียนซึ่งกันและกัน เพราะการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน การแย่งชิงหรือขโมยทรัพย์สินของผู้อื่นนั้นเป็นการทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ให้เอาใจเขามาใส่ใจเรา ดังนั้นเมื่อมนุษย์เราคิดได้เช่นนี้แล้วก็จะไม่มีการเบียดเบียนซึ่งกันและกันและจะไม่ไปก้าวก่ายในสิทธิอันชอบธรรมของผู้อื่น

๒. ส่งเสริมหน้าที่ มนุษย์แต่ละคนมีหน้าที่หลายอย่าง การทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์นั้นเป็นเรื่องที่ทำได้ยากและเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด เพราะมนุษย์แต่ละคนมีความผูกพันหรือเกี่ยวเนื่องกับสังคม เช่น หน้าที่ของมารดาบิดาต่อบุตรธิดาของตน เป็นต้น ในสังคมที่เดือดร้อนวุ่นวายกันมากในปัจจุบันนี้ก็เพราะมนุษย์แต่ละคนทำเกินหน้าที่ของตนเอง มักไปก้าวก่ายในหน้าที่ของผู้อื่นจนก่อให้เกิดผลร้ายแก่ตนเอง ฉะนั้นหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งศีล ๕ นั้นเป็นคำ

สอนที่ส่งเสริมหน้าที่ของปัจเจกบุคคลอย่างมาก ศิล ๕ จึงถือว่าเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติของมนุษย์ที่อยู่รวมกัน เพราะต่างก็ประพฤติปฏิบัติตามหน้าที่ของตนไม่ละเมิด ไม่ละเว้นไม่เพิกเฉยดูดายไม่ก้าวก่ายในหน้าที่ของกันและกันเพื่อมิให้เกิดความขัดแย้งกันในหน้าที่ของผู้อื่น พระพุทธศาสนาจึงสอนให้ปัจเจกบุคคลปฏิบัติหน้าที่โดยไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่น

๓. ความมีชีวิตที่ปลอดภัย ปัญหาที่กระทบกระเทือนต่อการอยู่ร่วมกันโดยปกติสุขของบุคคลภายในสังคม เช่นปัญหาเกี่ยวกับชีวิตร่างกาย เกี่ยวกับทรัพย์สิน ทางเพศ การหลอกลวงต้มตุ๋น การใส่ร้ายกันและสิ่งเสียดดีให้โทษที่เป็นปัญหาในระดับโลกในปัจจุบันนี้ ปัญหาดังกล่าวสามารถแก้ได้ด้วยศีลธรรม เพราะมุ่งแก้ปัญหาเหล่านี้ เพื่อยุติปัญหาดังกล่าวที่มีอยู่ในสังคม

๔. สังคมอุดมคติ หลักชั้นพื้นฐานในพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทเพื่อไปสู่สังคมอุดมคติคือศีลอันได้แก่การฝึกอบรมความประพฤติทางกาย วาจาให้บริสุทธิ์หรือสมบูรณ์ การดำเนินชีวิตให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายสูงสุดในสังคม เป็นอุดมคติขั้นพื้นฐานที่มนุษย์ทุกคนปรารถนาคือการเข้าถึงความสมบูรณ์ในฐานะที่มนุษย์จะมีพึงได้ ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับการศึกษาพัฒนาตนเองให้เป็นคนมั่นคงเป็นคนดีเพื่อความสุขในชีวิตปัจจุบัน ซึ่งเป็นเป้าหมายขั้นพื้นฐานของศีลธรรมแต่ผลที่จะได้นั้น ก็ขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัยที่มนุษย์ผู้นั้นได้ประพฤติหรือปฏิบัติตามหลักของศีลหรือไม่เป็นสำคัญ

๒.๘.๓ วิธีการรักษาศีล ๕ ให้บริสุทธิ์

การรักษาศีล ๕ หรือการปฏิบัติตามศีล ๕ หมายถึง การมีเจตนางดเว้นจากการทำชั่ว ๕ ประการ ศีลจะเกิดขึ้นก็เพราะมีวิริติ คือเจตนาที่จะงดเว้นจากโทษหรือเวรนั้นๆ มี ๓ ประการคือ

๑. สมาทานวิริติ หมายถึง ความละเว้นด้วยถือ คือสมาทานหรือรบเอาด้วยตนเองก็ได้ ด้วยการรับจากผู้อื่นก็ได้ หมายความว่า การตั้งใจไว้ก่อนว่า จะรักษาศีล เมื่อไปประสบกับเหตุการณ์ที่จะทำให้ศีลขาดก็ไม่ทำ เพราะถือว่าได้สมาทานศีลไว้แล้ว จะทำกลัวศีลขาด การกระทำเช่นนี้เรียกว่า “สมาทาน” ในปัจจุบันนี้มีการปฏิบัติกันมากคือสมาทานกับพระสงฆ์หรือสมาทานเองก็ได้

๒. สัมปตตวิริติ หมายถึง การงดเว้นจากวิถุอันถึงเข้าหรือขณะที่ประจวบเข้าในทันทีทันใดกับเหตุที่จะทำให้ศีลขาด คืองดเว้นด้วยเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า หมายความว่าแต่เดิมไม่ได้รักษาศีล ไม่ได้สมาทานศีล เมื่อประสบเหตุการณ์ที่จะทำให้ล่วงศีลนั้นก็ตั้งใจงดเว้นในขณะนั้น เช่นเห็นทรัพย์ของผู้อื่นวางทิ้งไว้ ตนจึงหยิบถือเอาไปได้ แต่มาคิดว่าคนอย่างตนไม่เคยขโมยของๆ ใคร การตั้งใจงดเว้นเหตุการณ์ที่ประจวบเข้าเช่นนี้เรียกว่า สัมปตตวิริติ

๓. สมุจเฉทวิริติ หมายถึง ความละเว้นได้เด็ดขาดได้แก่ การละเว้นของพระอริยบุคคล ตั้งแต่พระโสดาบันขึ้นไป ท่านงดเว้นจากการประพฤติดังศีล ๕ ได้อย่างเด็ดขาด โดยไม่ต้องสมาทาน เพราะจิตของท่านเหล่านั้นเห็นโทษของการไม่มีศีลอย่างแท้จริง^{๗๓}

กล่าวโดยสรุป ถ้าบุคคลใดมีวิริติ ๓ อย่างนี้อย่างใดอย่างหนึ่ง ผู้นั้นก็มีศีล ถ้าไม่มีวิริติก็หมายความว่าผู้นั้นไม่มีศีล วิริติทั้ง ๓ ได้ชี้ให้เห็นว่าผู้ที่รักษาศีลข้อสัมปตตวิริติและสมาทานวิริติจะมีอาการของศีลที่จะรักษาคือ ถ้ามีเจตนาละเมิดศีลก็ใช้ความตั้งใจที่จะรักษาศีลเป็นเครื่องระงับจัดว่าเป็นอาการของศีล ส่วนสมุจเฉทวิริตินั้น ชี้ให้เห็นว่าผู้ที่อยู่ในศีลรักษาศีล จมใจเป็นปกติเห็นคุณค่าของศีลแน่ชัด จนเกิดศรัทธาด้วยตนเองประพฤติปฏิบัติจนเป็นปกติวิสัย จึงเรียกวิริติของผู้ทรงศีล

^{๗๓} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, เบญจศีลและเบญจธรรม, หน้า ๕๖.

ฉะนั้น การรักษาศีล ๕ จึงเป็นหลักธรรมที่สำคัญ สำหรับมนุษย์ทุกคนที่จะต้องปฏิบัติเพื่อประโยชน์ของตนเอง คือการได้ฝึกฝนอบรมตนเอง มีความเจริญก้าวหน้า ในชีวิตการงานและสติปัญญา มีคุณธรรมต่างๆ พร้อมทั้งมีความประพฤติที่ดีทั้งภายนอกและภายในและเพื่อประโยชน์ของสังคม เป็นผู้ประกอบไปด้วยความเมตตา กรุณา มีความช่วยเหลือเกื้อกูลหรือมีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น พร้อมทั้งเห็นคุณค่าหรือประโยชน์ของผู้อื่น

๒.๙ การประยุกต์หลักศีล ๕

ปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นในหลายประเทศในทุกภูมิภาคของโลก ไม่มีปัญหาใดร้ายแรงเท่าหรือเหนือกว่าปัญหาเรื่องวิกฤติทางคุณธรรมจริยธรรม หรือศีลธรรม ซึ่งเป็นรากฐานของการพัฒนาสังคม ถ้ารัฐไม่พัฒนาคนในสังคมประเทศชาติให้มีคุณธรรม จริยธรรม หรือศีลธรรมเป็นด้านแรก การพัฒนาด้านอื่นๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง ก็ไม่เกิดผลดีเท่าที่ควร เปรียบเหมือนการสร้างอาคารใหญ่ๆ ถ้าไม่สร้างรากฐานให้แข็งแรงมั่นคงเสียก่อน อาคารที่สร้างทับลงไปก็จะทรุดและพังทลายลงได้โดยง่าย ในสังคมอุตสาหกรรมที่เน้นการพัฒนาทางเศรษฐกิจมากกว่าการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม หรือศีลธรรม ปัญหาบริโภคนิยมเริ่มเกิดขึ้น และกระทบต่อการดำรงชีพมากขึ้น ในขณะที่เดียวกัน จิตใจของคนก็เสื่อมจากคุณธรรม จริยธรรม หรือศีลธรรม มากขึ้นและปัญหาสังคมอื่นๆ ก็ตามมา^{๗๔}

ฉะนั้นการประยุกต์หลักศีล ๕ เพื่อพัฒนาพฤติกรรมของบุคคลในสังคม มีแนวทางการประยุกต์โดยการนำหลักการ และวิธีการปฏิบัติในศีลมาอธิบายเกี่ยวกับเรื่องพฤติกรรมที่ไม่ดีของบุคคลในสังคม เพื่อให้พฤติกรรมที่ไม่ดีลดน้อยลง หรือไม่เกิดขึ้นเลย และยังได้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข เป็นพื้นฐานการดำเนินชีวิตให้ถูกต้องตามหลักศีลธรรมจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา ดังนี้

๒.๙.๑ การประยุกต์หลักศีล ๕ ข้อที่ ๑ (ปาณาติบาต)

สังคมไทยในปัจจุบันนี้ มีปัญหาทางสังคมที่รุนแรงและต่อเนื่องก็คือ ปัญหาการทำแท้งที่เกิดในประเทศไทย เช่นข่าวใหญ่ที่สะเทือนใจชาวโลก พบซากทารก ๒๐๐๒ ศพ ในวัดไผ่เงินอยู่ ณ ใจกลางของกรุงเทพมหานคร ซึ่งหนังสือพิมพ์ทุกฉบับ ได้ตีแผ่วิกฤติสังคมเสื่อมทราม ที่ชื่อว่าประเทศไทยเป็นเมืองพระพุทธศาสนา จึงเป็นคำถามว่าเกิดอะไรขึ้นกับสังคมไทย หรือนี่คือวิกฤติความเสื่อมทางศีลธรรมอย่างนั้นหรือ จากเรื่องราวที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่า การฆ่าสัตว์ การทำแท้ง หมายถึง การขจัด (หรือการทำโดยตั้งใจที่จะเกิดการทำลาย) ทารกในครรภ์จากมดลูกของมนุษย์ผู้หญิง โดยการให้ผู้อื่นกระทำ หรือกระทำโดยตัวมารดาเอง อันเป็นผลให้เกิดการตายของทารกในครรภ์๒ พระพุทธศาสนา กล่าวว่า การทำแท้ง ถือว่าเป็นการฆ่ามนุษย์ เป็นการทำลายชีวิตสัตว์ให้ตกลงไปหรือทำให้สัตว์นั้นตายลงไป ก่อนจะถึงกำหนดอายุขัยของตนคำว่า สัตว์ หมายถึงมนุษย์ และเดรัจฉานทุกชนิด มนุษย์ไม่จำกัดชาติ ไม่จำกัดเพศ ไม่จำกัดด้วยวัย ชั้นที่สุดแม้การฆ่าเด็กที่อยู่ใน

^{๗๔}อดิศักดิ์ ทองบุญ, “พุทธจริยศาสตร์กับปัญหาวิกฤตทางจริยธรรม”, ราชบัณฑิตยสถานธรรมศาสตร์และการเมือง, ปีที่ ๓๔ ฉบับที่ ๒ (เมษายน - มิถุนายน ๒๕๕๒) : ๒๔๘-๔๔๙.

ครรรค์ก็ห้าม^{๗๕} กล่าวว่าการฆ่าสัตว์ ถือว่า เป็นบาป เป็นการก่อเวรกรรม ชักนำไปสู่อบายภูมิ ทุกคติ วินิบาต ในที่สุด ดังมีพุทธพจน์ตรัสไว้ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย การทำสัตว์มีชีวิตให้ตกลงไป อันบุคคล เสพมากแล้ว ทำมากๆ แล้ว ชักนำไปเกิดในนรก ชักนำไปเกิดในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน ชักนำไปเกิด แดนแห่งเปรต ผลของการทำสัตว์ให้ตกลงไป ที่เป็นอย่างเบากว่าวิบากทั้งปวง ก็คือ ชักนำไปเกิด เป็นมนุษย์มีอายุสั้น”^{๗๖} ดังนั้นถ้าสังคมนำหลักศีลข้อที่ ๑ (ปาณาติบาต) มาประยุกต์ใช้พัฒนา พฤติกรรมของบุคคลที่มีพฤติกรรมฆ่าสัตว์ (การทำแท้ง) โดยนำหลักศีลมาพิจารณาอธิบาย และ ประพฤติปฏิบัติต่อศีล ปาณาติบาต เวมณี คือ การฆ่าสัตว์ (การทำแท้ง) ก็จะไม่เกิดขึ้น สังคมก็จะนำ อยู่

๑) การประยุกต์ศีลข้อที่ ๑ เพื่อพัฒนาพฤติกรรมด้านปาณาติบาต การปฏิบัติต่อศีลข้อ ที่ ๑ คือ ปาณาติปาตา เวมณี หมายถึง เจตนางดเว้นจากการฆ่าสัตว์ (การทำแท้ง) ถือว่า เป็นการฆ่า มนุษย์ เป็นการทำลายชีวิตของสัตว์ให้ตกลงไป กล่าวว่าการประพฤตินี้มีกิเลสตัวหลักที่ คอยบงการก็คือ โทสะ (ความโกรธ) คือความไม่พอใจในสัตว์ที่ถูกฆ่า กิเลสตัวรอง คือ โลภะ (ความ โลภ) เพราะบางคนฆ่าสัตว์เนื่องจากความโลภเข้าครอบงำ เช่น อยากรได้เงินฆ่าจ้าง หรือต้องการสัตว์ นั้นมาเป็นอาหาร ความหวงแหนในทรัพย์สินสมบัติของตนจึงได้ฆ่าสัตว์เพื่อปกป้องทรัพย์สินนั้น เพื่อให้คน ยอมรับในความกล้าหาญหรือเพื่อลาภยศที่จะตามมาจึงฆ่าสัตว์ให้คนเห็น หรือยังอาจมีสาเหตุมาจาก กิเลสที่เป็นบริวารของโทสะหรือโลภะอีกด้วย เช่น ความพยาบาท ความริษยา ความแค้น ความ ตระหนี่^{๗๗} อย่างไรก็ตาม การประพฤตินี้คือ การฆ่าสัตว์ (การทำแท้ง) จะเกิดมาจากกิเลส ตัวใดที่คอยบงการก็ตาม เพื่อให้ดำเนินชีวิตโดยไม่เบียดเบียนต่อชีวิตร่างกายของผู้อื่น ต้องมีความ สำรวมระวัง รู้เท่าทันต่อกระแสกิเลสที่อยู่ในจิตใจของตนเองเป็นสำคัญ โดยอาศัยเจตนาเป็นที่ตั้ง มี ความจงใจเป็นเครื่องงดเว้นด้วยองค์ ๕ ประการของศีลข้อ ๑ ปาณาติบาต มิให้ความชั่วที่เกิดขึ้นทาง กายวาจา และใจ คือ (๑) สัตว์นั้นมีชีวิต คือ ทารกนั้นมีชีวิต (๒) ให้รู้ว่าสัตว์นั้นมีชีวิต (ทารกนั้นมีชีวิต อยู่ในครรภ์) (๓) เมื่อมีการคิดจะฆ่าสัตว์ (คิดจะทำแท้ง) ก็มีเจตนางดเว้นเสียได้ (๔) ไม่ทำความเพียร ให้เกิดขึ้น เช่น การขับด้วยยา การขูดรีดทารกออกจากมดลูก เป็นต้น และ (๕) สัตว์หรือเด็กในครรภ์ ก็จะไม่ตายลงไป หรือตกลงลงไป โดยมีเจตนารักษากายวาจา และใจ ไม่ให้ประพฤติล่วงละเมิดในศีล ดังมีพุทธพจน์ไว้ว่า “ปาณาติบาต เป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม เจตนางดเว้นจากปาณาติบาต เป็นสิ่งที่เป็น ธรรม บาปอกุศลธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะปาณาติบาตเป็นปัจจัย เป็นสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ส่วนกุศลธรรมเป็นอันมากที่ถึงความเจริญเต็มทีเพราะเจตนางดเว้นจากปาณาติบาตเป็นปัจจัยนี้เป็นสิ่ง ที่เป็นประโยชน์”^{๗๘}

การงดเว้นจากการทำลายชีวิตสัตว์ให้ตกลง หมายถึง การงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ การทรมานสัตว์ การผจญสัตว์ การทรมานสัตว์ ทารกสัตว์ กักขังหน่วงเหนี่ยวให้หมดอิสรภาพ ในทาง

^{๗๕} ปิ่น มุฑกันต์, พุทธศาสตร์ ภาค ๑, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๒๒๔.

^{๗๖} อัง อภฺรภูก. (ไทย) ๒๓/๔๐/๓๐๑.

^{๗๗} พระเมธีวราภรณ์ (เชิดชัย กตปญโญ), เบลูจศีลเบญจธรรมอุดมชีวิตมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ต้นบุญ, ๒๕๕๓), หน้า ๑๗๑-๑๗๕.

^{๗๘} อัง.จตุกก. (ไทย) ๒๔/๑๗๓/๓๑๔.

ปฏิบัติจึงแบ่งออกดังนี้ คือ งดเว้นจากการทำด้วยตนเอง การใช้ให้คนอื่นทำการแสดงการยกย่องสรรเสริญคนที่ประทุษร้ายต่อสัตว์๗ ดังนั้น เมื่อมีเจตนาความงดเว้นไม่คิดล่วงละเมิดทางกาย วาจา และใจ ความชั่วที่เกิดขึ้น คือ การฆ่าสัตว์ การทำแท้ง หรือความประพฤติน่าเกลียดต่างๆ ย่อมจะสงบระงับ สามารถประเมินตนเองได้ว่าเป็นผู้มีจิตใจอย่างไร มีความเหี้ยมโหดหรือไม่อย่างไร รู้จักประพฤติดต่อกับผู้อื่นอย่างไร และตั้งอยู่ในศีลธรรมอย่างไร ก็จะสามารถพัฒนาตนเองตามหลักศีล ควบคุมกาย วาจา และใจ ให้ตั้งอยู่ในคุณงามความดี สามารถดำรงตนด้วยดี มีชีวิตที่เกื้อกูลกันและกัน สัตว์ทั้งหลายก็รักชีวิตรักสุขเกลียดทุกข์ อยากมีชีวิตที่สมบูรณ์ จำต้องมีความรักใคร่ ความมีเอื้อเอื้อ ความปราศนาดี อยากให้ผู้อื่นมีความสุข ความปรารถนาดี ต่อผู้อื่นสัตว์อื่นๆ คิดช่วยเหลือให้ทุกคนในโลกนี้ประสบความสุขโดยทั่วกัน โดยปลูกฝังเมตตา กรุณาให้มืออยู่ในจิตใจของตนเอง ฝึกจิตใจให้มีความเยือกเย็น มีความปรารถนาดี มีเมตตาอารีย์ ต่อสรรพสัตว์ทั้งหลาย มีความรักในตนเอง และสัตว์อื่นเสมอเหมือนด้วยกันทั้งหมด กล่าวคือ เป็นอาการประพฤติน่าเกลียดไป เพื่อประโยชน์ แก่มนุษย์และสัตว์ ซึ่งเป็นคุณธรรมที่กำจัดซึ่งความอาฆาต ที่ปรากฏในจิตใจของสัตว์ให้สงบ มิให้เป็นข้าศึกทำร้ายจิตใจของตนเอง^{๗๙} จนสามารถพัฒนาจิตใจเว้นจากประพฤติน่าเกลียดในศีล (คือการฆ่าสัตว์ การทำแท้งได้ในที่สุด) “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พระอรียสาวกในพระศาสนา นี้ ละปาณาติบาต เป็นผู้เว้นขาดจากปาณาติบาต ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พระอรียสาวก ผู้เว้นขาดจากปาณาติบาตแล้ว ย่อมให้ความไม่มีภัย ความไม่มีเวร ความไม่มีทุกข์ (ความไม่พยายาม) แก่สัตว์ทั้งหลายหาประมาณมิได้ ครั้นให้ความไม่มีภัย ความไม่มีเวร ความไม่มีทุกข์ แก่สัตว์ทั้งหลายหาประมาณมิได้แล้วตนเองก็เป็นผู้มีส่วนแห่งความไม่มีภัย ความไม่มีเวร ความไม่มีทุกข์ หาประมาณมิได้ด้วยดูก่อนภิกษุทั้งหลาย นี้เป็นทานข้อที่ ๑ เป็นมหาทาน เป็นที่รู้จักกันช้านาน รู้จักกันมานาน รู้กันว่าเป็นวงศ์อริยะ รู้กันว่าเป็นของโบราณ สมณะทั้งหลายก็ดี พราหมณ์ทั้งหลายก็ดี ที่เป็นผู้รู้ ไม่รังเกียจแล้ว ไม่เคยรังเกียจแล้ว มิได้รังเกียจแล้ว จักไม่รังเกียจ ไม่ตำหนิติเตียน^{๘๐}

เมื่อบุคคลอุทานแห่งความไม่มีตีความประพฤติดูในศีลที่ ๑ คือ การไม่ฆ่าสัตว์การทำแท้ง โดยอาศัยเจตนาความงดเว้น ความไม่ก้าวล่วงทางกาย วาจา และใจ รักษาความเป็นปกติของตนเองไว้ได้ จากความชั่วๆ ต่าง เป็นผู้ขัดเกลาดนเองด้วยศีล มีจิตใจที่ประกอบด้วย ความเมตตา กรุณา มีหิริ โอตตปปะ มีความซื่อสัตย์สุจริตธรรมมีขึ้นในจิตใจ มีจิตอันแผ่เมตตาต่อตนเองและผู้อื่น พฤติกรรมของบุคคลที่สูงขึ้นได้ด้วยมีศีลธรรม เป็นหลักในการดำเนินชีวิต ที่ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น พฤติกรรมต่างๆ ที่ไม่ดี คือ การทำแท้ง การฆาตกรรมต่างๆ การฆ่าสัตว์ตัดชีวิต จะไม่เกิดขึ้นในอนาคตได้ในที่สุด “ชม ภาคภูมิ” กล่าวว่าการเมตตาเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดสันติสุข และเป็นเครื่องค้าจุนสังคมาตั้งแต่ระดับชุมชนไปจนถึงระดับโลก หากมนุษย์ทุกคน หรือส่วนมากมีคุณธรรมเรื่องเมตตาแล้ว สังคมย่อมจะมีแต่ความสงบสุข และความก้าวหน้า ปราศจากการเอาใจเอาเปรียบและกด

^{๗๙} พระราชวรมณี (ประยูรค์ ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, (กรุงเทพมหานคร: ด่านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๒๘), หน้า ๑๔๘-๑๔๙.

^{๘๐} อัง. อรรถก. (ไทย) ๒๓/๓๙/๓๐๐.

ซึ่งซึ่งกันและกันมนุษย์จะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในสังคมใดก็ตามที่บุคคลมีความเมตตากรุณาน้อย สังคมย่อมจะไม่มีปัญหาอาชญากรรม ปัญหาความทุกข์ยากการกดขี่ข่มเหงรังแกซึ่งกันและกัน^{๘๑}

การดำเนินชีวิตย่อมจะได้รับความสุขในปัจจุบัน กล่าวคือ (๑) ทำให้เป็นผู้มีเมตตาธรรมไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน (๒) ย่อมมีชีวิตที่ปลอดภัยไม่ต้องหวาดระแวงกันและกัน (๓) การประกอบกิจการงานและประพฤติดุธรรมได้สะดวก (๔) เป็นพื้นฐานให้สามารถช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน (๕) ย่อมอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข (๖) ทำให้จิตใจเยือกเย็น ยับยั้งโทสะ และความพยาบาท และ (๗) สามารถกำจัดภัยเวรทั้งในปัจจุบันและอนาคต^{๘๒} “ดูก่อนท่านคฤหบดี อุบาสกผู้ฆ่าสัตว์ ย่อมประสบภัยเวรใด ทั้งในปัจจุบัน ทั้งในสัมปรายภพ ย่อมเสวยทุกข์โศกมนัสใด แม้ทางจิต เพราะเหตุแห่งการฆ่าสัตว์ ผู้งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ผู้งดเว้นจากปาณาติบาต ย่อมไม่ประสบภัยเวรนั้น ทั้งในปัจจุบัน และในสัมปรายภพย่อมไม่เสวยทุกข์โศกมนัสนั้น แม้ทางจิตของอุบาสกผู้งดเว้นจากปาณาติบาต ย่อมสงบระงับด้วยประการฉะนี้”^{๘๓}

๒.๙.๒ การประยุกต์ศีล ๕ ข้อที่ ๒ (อทินนาทาน)

พระพุทธศาสนา ถือว่า การถือเอาวัตถุสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ ไม่ได้อนุญาตโดยอาการแห่งการขโมย มีเจตนา คือ ความจงใจลักขโมย อันก่อให้เกิดความพยายามที่จะถือเอาสิ่งของนั้นของบุคคลอื่นที่หวงแหน ซึ่งดำเนินไปทางกายทวาร วจีทวารทางใดทางหนึ่ง เรียกว่า “อทินนาทาน” “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย การถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขามีได้ให้อันบุคคลเสพมากแล้วทำให้มากมาย แล้วชักนำไปเกิดในนรก ชักนำไปเกิดในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน ชักนำไปเกิดในแดนแห่งเปรต ผลวิบากของการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมีได้ให้ ที่เป็นอย่างเบากว่าวิบากทั้งปวง ก็คือ เมื่อเกิดเป็นมนุษย์ ชักนำไปให้โรคทรัพย์พินาศฉิบหาย”^{๘๔}

ดังนั้น ถ้าสังคมนำหลักศีลข้อที่ ๒ (อทินนาทาน) มาประยุกต์ใช้พัฒนาพฤติกรรมของบุคคลที่มีพฤติกรรมลักทรัพย์ โดยนำหลักปฏิบัติตามหลักศีลมาพิจารณา อธิบาย และประพฤติดุปฏิบัติในศีล อทินนาทาน การลักทรัพย์ ฉ้อโกง ฉก ชิง วิ่งราว เป็นต้น ก็จะไม่เกิดขึ้นในสังคม ย่อมอยู่ร่วมกันในสังคมโดยไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน

การปฏิบัติต่อศีลข้อที่ ๒ อทินนาทานา เวรมณี คือ เจตนางดเว้น จากการถือเอาสิ่งของ ที่เจ้าของมีได้ให้ด้วยการลักขโมย ฉ้อโกง ฉก ชิง วิ่งราว หลอกหลวง ปลอม ยักยอกสับเปลี่ยน เป็นต้น กล่าวว่าการประพฤติดุผิดในศีลข้อนี้ มีกิเลสตัวหลักที่คอยบงการ คือ โลภะเป็นความอยากได้ในทรัพย์นั้น กิเลสตัวรอง คือ โทสะ เช่น บางคนลักทรัพย์เพราะความโกรธในตัวเจ้าของทรัพย์นั้นทั้งที่ความจริงแล้วไม่ได้อยากได้ทรัพย์สิ่งของนั้น เป็นต้น และสาเหตุจากกิเลสที่เป็นบริวาร เช่น ความพยาบาท ความอิจฉาริษยา ความแค้น เป็นต้น ๑๔ อย่างไรก็ตามไม่ว่ากิเลสตัวใดคอยบงการ เพื่อมิให้มีการละเมิดการกระทำที่ผิดศีลข้อนี้ เพื่อไม่ให้เกิดขึ้นในอนาคต เพื่อป้องกันพฤติกรรมที่ไม่ดีเหล่านั้น เพื่อ

^{๘๑} ชม ภาคภูมิ, บทความวิทยุกระจายเสียงการศึกษาเพื่อคุณธรรม, (กรุงเทพมหานคร: สมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย, ๒๕๓๙), หน้า ๙.

^{๘๒} เสว มาลาทอง, การศึกษาจริยธรรม สำหรับนักเรียน นิสิต นักศึกษา นักบริหาร นักปกครองและประชาชนผู้สนใจทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ ๑, หน้า ๑๑๘.

^{๘๓} อัง. ปณจก. (ไทย) ๒๒/๑๗๔/๒๙๑.

^{๘๔} อัง. อรรถก. (ไทย) ๒๓/๔๐/๓๐๑.

ละ เลิก เว้น ได้ในที่สุด เพราะศีลเป็นพื้นฐานให้ความโมกษ ความโกรธ ความหลง เบาทบางลงได้ก็โดยอาศัยเจตนาเป็นเครื่องดเว้นและมีให้ความประพฤตินั้นเกิดขึ้นทางกาย วาจา และใจ คือ การรู้เท่าทันต่อกระแสจิตใจของตนเองเป็นสำคัญโดยอาศัยองค์ ๕ ประการของศีล อทินนาทาน คือ (๑) ทรัพย์นั้นมีเจ้าของ(๒) ตนต้องรู้ว่ามิใช่เจ้าของ(๓) จิตคิดจะลักทรัพย์นั้น ก็เว้นเสียอย่าให้เกิดขึ้นในจิตใจของตนเอง รู้จักหักห้ามจิตใจของตนเอง และ (๔) ไม่ทำความเพียรเพื่อลักขโมย ให้เกิดขึ้นทางกาย วาจา (๕) ได้ของสิ่งนั้นมาด้วยความเพียร เมื่อรู้เท่าทันต่อกายวาจา และจิตใจ ของตนเองเป็นสำคัญ ความประพฤติความชั่วต่างๆ มีการลักทรัพย์ ย่อมไม่เกิดขึ้นเพราะเจตนาเป็นที่ตั้ง มีขันติอดทนต่อกิเลสได้ ความชั่วต่างๆ ย่อมสงบระงับ ดังมีพุทธพจน์ตรัสไว้ว่า“อทินนาทาน เป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม เจตนางดเว้นจากอทินนาทาน เป็นสิ่งที่เป็นธรรม บาปอกุศลธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะอทินนาทานเป็นปัจจัย เป็นสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ส่วนกุศลธรรมเป็นอันมากที่ถึงความเจริญเต็มที่เพราะเจตนางดเว้นจากอทินนาทานเป็นปัจจัยนี้เป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์”^{๘๕}

การงดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ด้วยอาการแห่งการขโมย กล่าวคือไม่ว่าทรัพย์นั้นจะอยู่ในที่ใดๆ ก็ตาม ถ้าเป็นของที่เจ้าของเขาหวงแหนแล้วไม่ควรล่วงเกินในทรัพย์นั้น ในทางปฏิบัติท่านกล่าวว่า ไม่ถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ด้วยตนเอง ไม่ใช่คนอื่นให้ถือเอา ไม่ยกย่องสรรเสริญคนที่ทำเช่นนั้น มีจิตสำรวมระวังในทรัพย์สินของอื่นด้วยหลักสัมมาอาชีวะ คือ การเลี้ยงชีพในทางที่ชอบ จะได้มากน้อย ก็ทำจิตใจยินดีตามที่ได้มาในทางที่ชอบธรรม^{๘๖} เมื่อมีเจตนาตั้งใจงดเว้นจากความชั่วทางกาย วาจา และใจ ย่อมเป็นผู้ที่ไม่ประพฤติดินศีลข้อที่ ๒ คือ การไม่ลักทรัพย์ การไม่ฉ้อโกง ฉก ฉิง วิว้งราว ต่างๆ ก็จะไม่เกิดขึ้น มีความสงบระงับสันติ การดำเนินชีวิต ย่อมไม่เดือดร้อน เพราะไม่ละเมิดทรัพย์สินของผู้อื่น แต่ให้มีความเมตตาต่อกันเสมอด้วยคนในครอบครัว และคิดทำประโยชน์แก่สังคมทั่วไป พฤติกรรมต่างๆ ในทางที่ไม่ดี ก็จะไม่เกิดขึ้นในสังคม แต่ให้เป็นผู้ที่ประกอบอาชีพที่สุจริตธรรม คือ สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพที่บริสุทธิ์ ซึ่งเป็นหนึ่งในองค์มรรค ๘ ประการ เป็นการนำมาหาเงินด้วยอาชีพที่สุจริต ๕ ประการ ดังมีพุทธพจน์ตรัสสอนว่า“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อุบาสก ไม่ควรทำการค้าขาย ๕ ประการ คือ (๑) การไม่ค้าอาวุธ (๒) การไม่ค้าขายสัตว์เพื่อฆ่า (๓) การไม่ค้าขายของมีนเมา (๔) การไม่ค้ามนุษย์ (๕) การไม่ค้าขายยาพิษ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อุบาสกไม่ควรทำการค้าขาย ๕ ประการอย่างนี้แล”^{๘๗}

การประพฤติปฏิบัติในศีลและธรรมได้เช่นนี้ ชื่อว่าเป็นผู้มีสามารถขจัดความบีบคั้นทางจิตใจ อันเกิดจากความอยากได้ลงเสียได้ ทำให้เบียดเบียนทรัพย์สินผู้อื่นไม่ลง ละความมักง่ายและมักได้ หรือเอารัดเอาเปรียบ ลดการแย่งชิง เสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีน้ำใจ มีเมตตาธรรม หิริ โอตตปปะ มีความซื่อสัตย์ ต่ออาชีพเป็นเครื่องถ่วงถ่วง และคำจูนต่อกันและกัน การประพฤติดินศีลข้อนี้ คือ การลักทรัพย์ ก็จะไม่เกิดขึ้น “พื้น ดอกบัว” ได้กล่าวไว้ในหนังสือพระพุทธานุศาสนากับคนไทยว่า หากทุกคนมีเมตตาต่อกัน การล่วงละเมิดศีล ๕ ก็จะไม่เกิดขึ้นกล่าวคือ เมื่อมีเมตตาปราณีต่อผู้อื่น ก็จะไม่ทำร้ายผู้อื่นสัตว์อื่น เมื่อมีเมตตาก็จะไม่ลักขโมยทรัพย์ของผู้อื่น เพราะจำทำให้เขาเดือดร้อน เมื่อมี

^{๘๕} วจ.จตุตถก. (ไทย) ๒๔/๑๓๒/๓๑๕.

^{๘๖} พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโน), นิเทศธรรม, หน้า ๑๗๑.

^{๘๗} วจ.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๗๗/๒๙๕.

เมตตาก็จะไม่แย่งคู่ครองของผู้อื่นเพราะเป็นการทำลายเกียรติของผู้อื่น เมื่อมีเมตตาก็จะไม่หลอกลวง ไม่ใส่ร้ายไม่ทำให้ผู้อื่นเข้าใจผิด เมื่อมีเมตตาก็จะไม่ค้าฝืนเฮโรอื่น ยาบ้าให้แก่ใครๆ เพราะจำทำให้คนอื่นเดือดร้อน เพราะฉะนั้นเมตตาก็เป็น รากฐานของธรรมทั้งหลาย คนเราเมื่อมีเมตตา ก็ย่อมมีความปรารถนาดีซึ่งกันและกัน จึงไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกันในทุกรูปแบบ เมื่อคนเราไม่เบียดเบียนทำร้ายกัน สังคมก็จะสงบสุข^{๘๘} “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย และยังมีข้ออื่นอีก พระอรียสาวกในพระศาสนา นี้ละอหินนาทาน เป็นผู้เว้นขาดจากอหินนาทาน ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พระอรียสาวก ผู้เว้นขาดจากอหินนาทานแล้ว ย่อมให้ความไม่มีภัย ความไม่มีเวร ความไม่มีทุกข์ แก่สัตว์ทั้งหลายหาประมาณมิได้ ครั้นให้ความไม่มีภัย ความไม่มีเวรความไม่มีทุกข์ แก่สัตว์ทั้งหลายหาประมาณมิได้แล้ว ตนเองก็เป็นผู้มีส่วนแห่งความไม่มีภัย ความไม่มีเวร ความไม่มีทุกข์ หาประมาณมิได้ด้วย ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย นี้เป็นทานข้อที่ ๒ เป็นมหาทาน เป็นที่รู้จักว่าทานชั้นยอด รู้จักกันมานาน รู้กันว่าเป็นวงศ์อรียะ รู้กันว่าเป็นของโบราณ สมณะทั้งหลายก็ดี พราหมณ์ทั้งหลายก็ดี ที่เป็นผู้รู้ ไม่รังเกียจแล้ว ไม่เคยรังเกียจแล้ว มิได้รังเกียจแล้ว จักไม่รังเกียจ ไม่ตำหนิติเตียน”^{๘๙}

การประพฤติในศีลข้อที่ ๒ คือ การไม่ลักทรัพย์ การไม่ฉก ชิง วิ่ง ราว ยกยอกสับเปลี่ยน เป็นต้น เป็นความประพฤติที่เป็นปกติทางกาย วาจา และใจ คือ โดยอาศัยความตั้งใจรักษาปกติของตนเองไว้ได้ ย่อมเป็นความประพฤติที่มีระเบียบวินัย มีการดำเนินชีวิตโดยสุจริตธรรมโดยอาศัยเลี้ยงชีพชอบประกอบด้วยสัมมาชีวะ คือ อาชีพที่สุจริต ไม่เบียดเบียนตนเองผู้อื่น แต่ให้เป็นผู้เพียรพยายามฝึกฝนฝึกทักษะของตนเองในการประกอบอาชีพให้ถูกต้อง เป็นผู้ที่ฉลาด รู้จักการอุปโภคบริโภคที่ถูกต้อง รู้จักศึกษาฝึกฝนวิชาการอันทันสมัยและเทคโนโลยีใหม่ๆ สังคมก็จะหมดไปจากพฤติกรรมที่ไม่ดีทั้งหลาย และการประพฤติผิดในศีลข้อที่ ๒ นี้ จะไม่เกิดขึ้นในอนาคต และศีลข้อนี้ ย่อมได้รับความสุขจากการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน คือ (๑) ย่อมเป็นผู้มีพฤติกรรมที่ซื่อสัตย์สุจริต (๒) มีความรักเกียรติศักดิ์ศรีของตน (๓) เป็นผู้ที่เคารพกรรมสิทธิ์สิทธิของผู้อื่น (๔) เกิดความมั่นใจมั่นคงในทรัพย์สินของตนเอง ไม่หวาดระแวงและกังวล (๕) ย่อมอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข (๖) สามารถกำจัดภัยเวรทั้งปัจจุบันและอนาคต^{๙๐} “ดูก่อนคฤหบดี อุบาสกผู้ลักทรัพย์ ย่อมประสบภัยเวรใด ทั้งในปัจจุบัน ทั้งในสัมปรายภพ ย่อมเสวยทุกข์โทมนัสใด แม้ทางจิต เพราะเหตุแห่งการลักทรัพย์ ผู้งดเว้นจากการลักทรัพย์ ย่อมไม่ประสบภัยเวรนั้นทั้งในปัจจุบันและในสัมปรายภพ ย่อมไม่เสวยทุกข์โทมนัสนั้น แม้ทางจิต ของอุบาสกผู้งดเว้นจากการลักทรัพย์ ย่อมสงบระงับด้วยประการฉะนี้”^{๙๑}

๒.๙.๓ ประยุกต์ศีล ๕ ข้อที่ ๓ (กาเมสุมิฉฉาจาร)

^{๘๘} พิน ดอกบัว, พุทธศาสนากับคนไทย, (กรุงเทพมหานคร: โสภณการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๒๙๗.

^{๘๙} อ. อรรถก. (ไทย) ๒๓/๓๙/๓๐๐.

^{๙๐} ไสว มาลาทอง, การศึกษาจริยธรรม สำหรับนักเรียน นิสิต นักศึกษา นักบริหาร นักปกครองและประชาชนผู้สนใจทั่วไป, หน้า ๑๑๘.

^{๙๑} อ. ปณจก. (ไทย) ๒๒/๑๗๔/๒๙๑.

พระพุทธศาสนากล่าวว่า “กามเมสุมิจฉาจาร” ความประพฤตินอกใจในกามทั้งหลาย มีเจตนา คือ ความจงใจล่วงเกิน (อคมนีย์ฐาน)^{๙๒} ดำเนินไปทางกายทวาร ในการประพฤตินอกใจ หรือในวัตถุแห่งเมถุนด้วยประสงคในการเสพสัทธรรมเรียกว่า “กามเมสุมิจฉาจาร”

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย การประพฤตินอกใจในกามทั้งหลาย อันบุคคลเสพมากแล้ว ทำให้เกิดแล้ว ทำมาๆ แล้ว ชักนำไปให้เกิดในนรกชักนำไปให้เกิดในนรก ชักนำไปให้เกิดในกำเนิดเร่าจฉาน ชักนำไปให้เกิดในแดนแห่งเปรต ผลวิบากของการประพฤตินอกใจในกามทั้งหลาย ที่เป็นอย่างเบากว่า วิบากทั้งปวง ก็คือ เมื่อเกิดเป็นมนุษย์ ชักนำไปเกิดเป็นมนุษย์ผู้มีเวรกับศัตรู”^{๙๓}

ดังนั้นถ้าสังคมนำหลักศีลข้อที่ ๓ (กามเมสุมิจฉาจาร) มาประยุกต์ใช้พัฒนาพฤติกรรมของบุคคลที่มีพฤติกรรมประพฤตินอกใจในกาม โดยนำหลักศีลมาพิจารณา และอธิบาย นำไปประพฤติปฏิบัติในศีล กามเมสุมิจฉาจาร สังคมก็จะนำอยู่การเบียดเบียนกันทางด้านคู่ครอง การประพฤตินอกใจ ประเวณี ก็จะไม่เกิดขึ้นในสังคม

การปฏิบัติต่อศีลข้อที่ ๓ คือ กามเมสุมิจฉาจาร เวมณี หมายถึง ผู้ปฏิบัติต้องไม่ประพฤตินอกใจทางด้านคู่ครองของคนอื่นไม่เบียดเบียนหญิงหรือชายอื่น ที่เขาไม่ใช่สามี หรือภรรยาของตน กล่าวหาสาเหตุที่ผิดในศีลข้อนี้ เพราะมีกิเลสตัวหลักที่คอยบงการ คือ โลภะ คือความยินดี พอใจ ในหญิงหรือชายนั้น ส่วนกิเลสตัวรอง คือ โทสะ เช่น เมื่อคนประพฤตินอกใจในกามเพราะความโกรธในคู่ครองของตน จึงทำเพื่อประชดหรือโกรธในผู้ที่หวงแหนคนที่เราประพฤตินอกใจด้วย หรืออาจจะโกรธในตัวที่เราล่วงเกินก็ได้ จึงทำการล่วงเกินเพื่อให้คนนั้นเจ็บใจ หรือเป็นเพราะอารมณ์ไม่ตั้งใจประพฤตินอกใจในกามเพื่อระบายความเครียด ฯลฯ และสาเหตุที่เป็นตัวบริวาร เช่น ความพยายาม ความอิจฉาริษยา ทำไปเพื่อความโอ้อวด ความแข่งดี ดังนี้ เป็นต้น^{๙๔} อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะมีกิเลสตัวใดคอยบงการกระทำชีวิตให้ถึงกับหายนะไป เพื่อมิให้เป็นการล่วงละเมิดในศีลข้อนี้ จนถึงทำลายชีวิตซึ่งกันและกัน หักหาญน้ำใจกันและกัน จำต้องเป็นผู้รู้เท่าทันต่อจิตใจ เป็นผู้สำรวจระวัง สำรวจตัวเอง เพื่อมิให้กระทำเกิดขึ้นทั้งทางกาย วาจา และใจ โดยมีเจตนางดเว้นจากการประพฤตินอกใจด้วยองค์ ๔ ประการของศีล กามเมสุมิจฉาจาร คือ (๑) หญิงที่ต้องห้าม (๒) จิตคิดจะเสพ เมื่อมีการคิดจะเสพ ก็มีเจตนางดเว้น และพยายามหักห้ามใจของตนเองเสียได้ (๓) ไม่ประกอบกรเสพให้เกิดขึ้น ทางกาย และวาจา การพูดแหะโลม เป็นต้น (๔) ไม่ทำให้มรรคจรดกันดำเนินไปในทางกาย ดังมีพุทธพจน์ตรัสไว้ว่า “กามเมสุมิจฉาจาร เป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม เจตนางดเว้นจากกามเมสุมิจฉาจาร เป็นสิ่งที่เป็นธรรม บำปอกุศลธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะกามเมสุมิจฉาจารเป็นปัจจัย เป็นสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ส่วน

^{๙๒} อคมนีย์ฐาน หมายถึง (คือฐานะที่ไม่ควรเกี่ยวข้อง) มีหญิง ๒๐ จำพวก ได้แก่ หญิงที่มารดาภิเษก เป็นต้น ๑๐ จำพวกแรก คือ (๑) หญิงที่มารดาภิเษก (๒) หญิงที่บิดาภิเษก (๓) หญิงที่มารดาบิดาภิเษก (๔) หญิงที่พี่ชายน้องชายภิเษก (๕) หญิงที่พี่สาวน้องสาวภิเษก (๖) หญิงที่ญาติภิเษก (๗) หญิงที่ตระกูลภิเษก (๘) หญิงที่มีธรรมภิเษก (๙) หญิงที่รับหมั้นแล้ว (๑๐) หญิงที่กฎหมายคุ้มครอง และหญิงที่เป็นภรรยาที่มีการซื้อมาด้วยทรัพย์ เป็นต้นเหล่านี้ คือ (๑) ภรรยาที่ซื้อไถ่มาด้วยทรัพย์ (๒) ภรรยาที่อยู่ด้วยความพอใจ (๓) ภรรยาที่อยู่ด้วยโลภะ (๔) ภรรยาที่อยู่ด้วยผ้า (๕) ภรรยาที่ทำพิธีรดน้ำ (จุ่มน้ำ) (๖) ภรรยาที่ชายปลงเทริดลงจากศีรษะ (๗) ภรรยาที่เป็นทาสีในบ้าน (๘) ภรรยาที่จ้างมาทำงาน (๙) ภรรยาที่เป็นเชลย (๑๐) ภรรยาที่อยู่ด้วยกันครู่หนึ่ง

^{๙๓} อภ. อรรถกถา. (ไทย) ๒๓/๔๐/๓๐๑.

^{๙๔} พระเมธีวราภรณ์ (เชิดชัย กตปุญโญ), เบญจศีลเบญจธรรมมอคมชีวิตของมนุษย์, หน้า ๑๗๑-๑๗๒.

กุศลธรรมเป็นอันมากที่ถึงความเจริญเต็มที่เพราะเจตนางดเว้นจากกาเมสุมิฉฉาจาร เป็นปัจจัยนี้เป็น
สิ่งที่เป็นประโยชน์”^{๙๕}

การงดเว้นจากการประพฤตินอกใจในทางกาม ได้แก่ การงดเว้นการมีเพศสัมพันธ์ กับสตรี
หรือบุรุษอื่นนอกจากสามีภรรยาของตน ในทางปฏิบัติท่านกำหนดไว้ คือไม่ล่วงเกินในภรรยาสามีของ
คนอื่นด้วยตน ไม่ใช่ในคนอื่นทำเช่นนั้น ไม่ยกย่องสรรเสริญคนเจ้าชู้ มีความจงรักภักดีในสามี และ
ชื่อตรงต่อภรรยาจนมีความสำรวมระวังในทางกามทั้งหลาย^{๙๖} เมื่อบุคคลรู้เท่าทันต่อใจของตนเองเป็น
สำคัญ มีเจตนาไม่ประพฤติล่วงละเมิดในศีล เป็นผู้อบรมในด้านความประพฤติดำเนินชีวิตโดยไม่
เบียดเบียนตนเอง และผู้อื่นทางด้านคู่ครองไม่ละเมิดกรรมสิทธิ์ในบุคคลผู้เป็นที่รักของผู้อื่น รวมทั้งไม่
ผิดประเวณีทางเพศ ไม่ประพฤตินอกใจคู่ครองของตนเองมีใจมั่นคงในคู่ครองของตน สามารถควบคุม
อารมณ์ในเรื่องเพศได้^{๙๗} เป็นผู้สำรวมระวัง ทางกาย วาจา และใจ ย่อมเกิดความสงบสันติ ไม่เกิด
ความแตกร้างในสถานบันครอบครัว และป้องกันการอย่าร้าง เป็นผู้มีความสำรวมในกามคุณไม่ให้เกิน
ขอบเขต ธรรมข้อนี้เป็นเหตุให้มนุษย์ไม่หมกมุ่นอยู่ในกามคุณจนถึงขั้นทำลายน้ำใจผู้อื่น เป็นเหตุให้
คู่ครองมีความซื่อสัตย์ต่อสามี ต่อภรรยาของตน ไม่ประพฤตินอกใจคู่ครองของตนเอง^{๙๘} อีกอย่างหนึ่ง
ผู้ประพฤติปฏิบัติต้องใช้สติปัญญาพิจารณา ให้รู้เท่าทันต่อกิเลส ตัณหา คือ สิ่งที่ยึดเหนี่ยวอารมณ์
เรื่องความใคร่ น่าปรารถนาน่าพอใจ รู้เท่าทันต่อ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส และใจ จึงกล่าวว่า เป็นผู้
สำรวมระวังในกาม เป็นต้น“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เมื่อจิตมีราคะก็รู้ชัดว่าจิตมีราคะ หรือจิตปราศจาก
ราคะก็รู้ชัดว่าจิตปราศจากราคะ”^{๙๙}

“สมัยใดบุคคลมีใจอันกามราคะไม่คลุ้มรุม อันกามราคะไม่ครอบงำอยู่และย่อมรู้ชัดตาม
ความเป็นจริง ซึ่งธรรมเป็นเครื่องสลัดออกแห่งกามราคะที่เกิดขึ้นแล้ว สมัยนั้นบุคคลย่อมรู้เห็นตาม
ความเป็นจริง แม้ซึ่งประโยชน์ตน แม้ซึ่งประโยชน์ผู้อื่น แม้ซึ่งประโยชน์ทั้งสองฝ่าย มนต์แม่ที่ไม่ทำการ
สาธยาย ตลอดกาลนานก็แจ่มแจ้ง ไม่ต้องกล่าวถึงมนต์ที่ทำการสาธยาย เปรียบเหมือนภานะอันเต็ม
ด้วยน้ำซึ่งไม่ระคนด้วยครั้ง ขมิ้นสีเขียวหรือสีเหลืองอ่อน บุรุษมีตาติมองดูเงาหน้าของตนในภานะที่
เต็มด้วยน้ำนั้นพึงรู้เห็นตามความเป็นจริง...”^{๑๐๐}

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พระอริยะสาวกในพระศาสนา นี้ ละกาเมสุมิฉฉาจาร เป็นผู้เว้นขาด
จากกาเมสุมิฉฉาจาร ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พระอริยะสาวก ผู้เว้นขาดจากกาเมสุมิฉฉาจารแล้ว ย่อมให้
ความไม่มีภัย ความไม่มีเวร ความไม่มีทุกข์ แก่สัตว์ทั้งหลายหาประมาณมิได้ ครั้นให้ความไม่มีภัย
ความไม่มีเวรความไม่มีทุกข์ แก่สัตว์ทั้งหลายหาประมาณมิได้แล้ว ตนเองก็เป็นผู้มีส่วนแห่งความไม่มี
ภัย ความไม่มีเวร ความไม่มีทุกข์ หาประมาณมิได้ด้วย ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย นี้เป็นทานข้อที่ ๓ เป็น
มหาทาน เป็นที่รู้จักว่าทานชั้นยอด รู้จักกันมานาน รู้กันว่าเป็นวงศ์อริยะ รู้กันว่าเป็นของโบราณ

^{๙๕} อัง.จตุกก. (ไทย) ๒๔/๑๗๓/๓๑๕.

^{๙๖} พระเทพดิลก (ระแบบ วิฑูรย์คุณ), นิเทศธรรม, หน้า ๑๗๑.

^{๙๗} เสว มาลาทอง, การศึกษาจริยธรรม สำหรับนักเรียน นิสิต นักศึกษา นักบริหาร นักปกครอง
และประชาชนผู้สนใจทั่วไป, หน้า ๑๑๔.

^{๙๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๖.

^{๙๙} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๘๑/๓๑๔.

^{๑๐๐} อัง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๙๓/๓๒๗.

สมณะทั้งหลายก็ดี พราหมณ์ทั้งหลายก็ดี ที่เป็นผู้รู้ ไม่รังเกียจแล้ว ไม่เคยรังเกียจแล้ว มิได้รังเกียจแล้ว จักไม่รังเกียจ ไม่ตำหนิติเตียน”^{๑๐๑}

เมื่อบุคคลประพฤติอยู่ในศีลข้อที่ ๓ คือ การไม่ประพฤติผิดในกาม เป็นความประพฤติปกติทางกาย วาจา และใจ โดยอาศัยความตั้งใจรักษาปกติของตนเองไว้ได้ อันเป็นหลักปฏิบัติไม่ทำให้เดือดร้อนแก่ตนเองและผู้อื่น และการดำเนินชีวิตมีความยินดีในคุ้มครองของตนเอง และรู้จักยับยั้งชั่งใจ ควบคุมใจของตนเองในเรื่องของกามารมณ์ ให้รู้จักบำเพ็ญสทธานุสสโดย ผึกใจตนเองอยู่เสมอเพื่อมิให้จิตใจใคร่ไปในกามารมณ์จนเป็นที่ตั้งแห่งความประพฤติในทางที่ชั่ว สถาบันของครอบครัว ย่อมมีความสงบสุข และการประพฤติผิดในศีลข้อนี้จะไม่เกิดขึ้นในอนาคต และการดำเนินชีวิตย่อมได้รับความสงบสุขสันติในปัจจุบันกล่าวคือ (๑) เกิดความซื่อสัตย์จริงใจต่อกัน ไว้วางใจกันได้ (๒) ย่อมให้เคารพในสิทธิความเป็นสามีมรรยาของกันและกัน (๓) ไม่เกิดการหย่าร้าง การแตกร้างภายในครอบครัว (๔) สามารถสร้างความมั่นคง และความอบอุ่นภายในครอบครัว (๕) ย่อมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสงบสุข และ (๖) กำจัดภัยเวรทั้งปัจจุบันและอนาคต^{๑๐๒}

“ดูก่อนท่านคฤหบดี อุบาสกผู้ประพฤติผิดในกาม ย่อมประสบภัยเวรใด ทั้งในปัจจุบัน ทั้งในสัมปรายภพ ย่อมเสวยทุกข์โศกนั้นสิด แม้ทางจิต เพราะเหตุแห่งการประพฤติผิดในกาม ผู้งดเว้นจากการประพฤติผิดในกาม ย่อมไม่ประสบภัยเวรนั้นทั้งในปัจจุบันและในสัมปรายภพ ย่อมไม่เสวยทุกข์โศกนั้นนั้น แม้ทางจิต ของอุบาสกผู้งดเว้นจากการประพฤติผิดในกาม ย่อมสงบระงับด้วยประการฉะนี้”^{๑๐๓}

๒.๙.๔ การประยุกต์ศีล ๕ ข้อ ๔ (มุสาวาทาเวรมณี)

พระพุทธศาสนา กล่าวว่า การพูดเท็จ การพูดปด การพูดส่อเสียดการพูดคำหยาบ (คำด่า) เป็นการประพฤติผิดในศีล “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย การพูดเท็จ อันบุคคลเสพมากแล้ว ทำให้เกิดแล้ว ทำมากๆแล้ว ชักนำไปให้เกิดในนรก ชักนำไปให้เกิดในกำเนิดเดรัจฉาน ชักนำไปให้เกิดในแดนแห่งเปรต ผลวิบากของการพูดเท็จ ที่เป็นอย่างเบากว่าทั้งปวง ก็คือ เมื่อเกิดเป็นมนุษย์ ชักนำไปให้ถูกกล่าวหา ด้วยเรื่องไม่เป็นเรื่อง”^{๑๐๔}

ดังนั้น ถ้าสังคมนำหลักศีลข้อที่ ๔ (มุสาวาท) มาประยุกต์ใช้พัฒนาพฤติกรรมของบุคคลที่มีพฤติกรรม การพูดเท็จ โดยนำหลักศีลมาพิจารณาอธิบาย และประพฤติปฏิบัติ การอยู่ร่วมกันย่อมจะได้รับความสงบสุข การเบียดเบียนกันในทางคำพูดก็จะไม่เกิดขึ้นในสังคม

การปฏิบัติต่อศีลข้อที่ ๔ คือ มุสาวาทา เวรมณี หมายถึง ผู้ประพฤติปฏิบัติ ต้องมีเจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ สรรวมระวังในวาจา งดเว้นจากวจีหุจจริต เว้นจากการพูดเท็จ ซึ่งกล่าวว่าการประพฤติผิดในศีลข้อนี้ มีกิเลสตัวบงการ อาจเป็นโลภะ หรือโทสะ ก็ได้ เช่น บางคนคนโกหก หลอกลวง หรือเพราะอยากได้ทรัพย์สินของคนอื่นมาเป็นของตน บางคนโกหกเพราะความโกรธ เลยโกหกเพื่อให้คนที่ตนโกรธนั้นเดือดร้อน หรือได้รับความเสียหาย บ้างก็โกหกเพราะกลัวความผิด หรือ

^{๑๐๑} อ.อ.อ.อ. (ไทย) ๒๓/๓๙/๓๐๐.

^{๑๐๒} ไสว มาลาทอง, การศึกษาจริยธรรม สำหรับนักเรียน นิสิต นักศึกษา นักบริหาร นักปกครอง และประชาชนผู้สนใจทั่วไป, หน้า ๑๑๙.

^{๑๐๓} อ.อ.อ.อ. (ไทย) ๒๒/๑๗๔/๒๙๑.

^{๑๐๔} อ.อ.อ.อ. (ไทย) ๒๓/๔๐/๓๐๑.

กลัวความเดือดร้อนที่จะตามมาหาจึงพูดความไม่จริงออกไป ฯลฯ หรือ สาเหตุจากกิเลสที่เป็นบริวาร เช่น ความพยาบาท ความอิจฉาริษยา ความตระหนี่ความโอ้อวด ความแข่งดี เป็นต้น^{๑๐๕} อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะมีกิเลสตัวใดคอยบงการให้เกิดการประพุดตีผิดในศีล จนถึงทำลายชีวิตซึ่งกันและกัน เพื่อมิให้เป็นการล่วงละเมิดในศีลข้อนี้จำเป็นต้องเป็นผู้สำรวจระวังมิให้การ พุดบด พุดเท็จ (รวมทั้งที่มาในกุศลกรรมบถ คือ พุดเพื่อเจือส่อเสียด คำหยาบ) ให้เกิดขึ้นก็อาศัยเจตนาจงดเว้นโดยมีองค์ประกอบเป็นเครื่องเว้น มีดังต่อไปนี้ คือ

(๑) ไม่พุดเท็จ หรือพุดบด คือ ผู้ปฏิบัติต้องไม่กล่าวสิ่งที่แตกต่างไปจากความจริง มีองค์ ๔ ประการ คือ จะไม่พุดเรื่องที่พุดไม่ตรงกับความเป็นจริง ๑ มีจิตคิดอยากจะพุด ๑ พยายามหาโอกาสจะพุด ๑ และผู้ฟังเข้าใจอย่างที่ว่าผู้พุดบอก ๑

(๒) ไม่พุดส่อเสียด คือ ผู้ประพุดติปฏิบัติไม่ควรพุดคำที่ทำให้เขาแตกแยกกันมีองค์ ๔ ประการ คือ มีผู้ที่จะถูกกล่าวทำลาย ๑ มีความตั้งใจพุดให้เขาแตกแยกกัน ๑ มีความพยายามพุดหลายครั้งหรือใช้เล่ห์เพทุบายต่างๆ ๑ และ ผู้ฟังเข้าใจตามที่ผู้พุดบอก ๑

(๓) ไม่พุดคำหยาบ คือ ผู้ปฏิบัติไม่ควรพุดคำ คำหยาบ คำกระด้าง คำประทุษร้ายมีองค์ ๓ ประการ คือ มีผู้จะถูกด่า ๑ มีจิตคิดโกรธขัดเคือง ๑ ออกปากด่า ๑

(๔) คำเพื่อเจือ คือ ผู้ปฏิบัติไม่พุดคำไร้สาระ จะมีผู้ฟังหรือไม่มีผู้ฟังก็ตาม มีองค์ประกอบ ๒ ประการ คือ พุดเรื่องไม่มีประโยชน์ ๑ ออกปากพุด^{๑๐๖}

เมื่อบุคคลผู้มีเจตนา ตั้งใจงดเว้นจากความชั่วทางวาจา การพุดบด พุดส่อเสียด การพุดนินทา และพุดคำหยาบ มีการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นด้วยวาจาก็โดยอาศัยเจตนาเป็นที่ตั้ง ดังมีพุทธพจน์ตรัสไว้ว่า “มุสาวาท เป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม เจตนาจงดเว้นจากมุสาวาท เป็นสิ่งที่เป็นธรรม บาปอกุศลธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะมุสาวาทเป็นปัจจัย เป็นสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ส่วนกุศลธรรมเป็นอันมากที่ถึงความเจริญเต็มทีเพราะเจตนาจงดเว้นจากมุสาวาท เป็นปัจจัยนี้เป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์”^{๑๐๗}

การงดเว้นจากการพุดคำเท็จ คือ คำไม่จริง อำพราง โดยพุดเฉพาะคำสัตย์คำจริง คำจริงนั้นท่านเรียกว่า อริยโฆหาร คือ พุดไปตามที่ได้เห็น ได้ยิน ได้ทราบ ได้รู้มาอย่างไรก็พุดไปอย่างนั้น หากไม่ได้เห็น ไม่ได้ยิน ไม่ได้ทราบ ไม่ได้รู้ก็ปฏิเสธไป โดยไม่พุดขยายเรื่องเล็กให้เป็นเรื่องใหญ่ เรื่องใหญ่ให้เป็นเรื่องเล็ก ด้วยอำนาจความรักความซื่อต่อคนที่ตนพุดถึงนอกจากจะไม่พุดเท็จด้วยตนเองแล้ว ก็จะต้องไม่สนับสนุนให้คนอื่นพุด ไม่ยกย่องสรรเสริญคนพุดเท็จ จนดำรงอยู่ในสัจจวาจาอย่างมั่นคง รวมทั้งสำรวจในปิสุณายวาจา เวรมณี คือ เว้นจากคำพุดส่อเสียด และสัมผัปปลาปา เวรมณี คือ การพุดเพื่อเจือ เหลวไหล และผรุสวาจาเวรมณี คือ งดเว้นจากการพุดคำหยาบ เพราะคำหยาบคายเป็นคำพุดด้วยความโกรธ ความริษยา ความเบียดเบียน มุ่งให้เกิดความพิบัติเสื่อมเสีย ไม่สบายใจแก่คนที่ตนพุดด้วย เช่น คำด่าว่าในลักษณะต่างๆ การงดเว้นวาจาหยาบนั้น นอกจากไม่พุดด้วยตนเองแล้ว ไม่แนะนำให้คนอื่นพุด ไม่ยกย่องชมเชยคนที่พุดคำหยาบ จนเป็นคนพุดวาจาที่ไพเราะอ่อนหวาน

^{๑๐๕} พระเมธีวราภรณ์ (เชิดชัย กตปุณโญ), เบญจศีลเบญจธรรมอุดมชีวิตของมนุษย์, หน้า ๑๗๑-๑๗๒.

^{๑๐๖} สนิท ไชยวงศ์ศต, ศิล ๕ พาโลกสู่สันติ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: นิตยธรรมการพิมพ์, ๒๕๕๕), หน้า ๕๙.

^{๑๐๗} อัง.จตุกก. (ไทย) ๒๔/๑๗๓/๓๑๕.

เป็นปรกตินิสัย ดังมีพุทธพจน์ตรัสว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย วาจาประกอบด้วยองค์ ๔ เป็นสุภาสิต ไม่เป็นทุพภาสิต ไม่มีโทษ และวิญญูชนทั้งหลายไม่ติเตียน (๑) กล่าวแต่วาจาสุภาสิตอย่างเดียว ไม่กล่าววาจาทุพภาสิต (๒) กล่าวแต่วาจาที่เป็นธรรมอย่างเดียว ไม่กล่าววาจาที่ไม่เป็นธรรม (๓) กล่าวแต่วาจาอันเป็นที่รักอย่างเดียว ไม่กล่าววาจาอันไม่เป็นที่รัก (๔) กล่าวแต่วาจาจริงอย่างเดียว ไม่กล่าววาจาเหลวไหล ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย วาจาประกอบด้วยองค์ ๔ เหล่านี้แล เป็นสุภาสิต ไม่เป็นทุพภาสิต ไม่มีโทษ และวิญญูชนทั้งหลายไม่ติเตียน”^{๑๐๘}

เมื่อกล่าวโดยรวม เป็นผู้ที่มิวาจาและสำรวมระมัดระวัง ให้พูดแต่คำจริง พูดแต่คำสัจ ไม่เคลือบแคลง ไม่มีเล่ห์เหลี่ยมพลิกแพลง หรือหลอกกัน พูดแต่คำหวานจับใจ ไม่บาดหุระกายโสต พูดแต่ถ้อยคำที่ชักจูงให้สามัคคีปรองดองกัน เห็นทางใด จะแตกร้างกันขึ้นก็ชี้แจงปรับความเข้าใจกันให้ถูกต้อง และผู้ปฏิบัติควรพูดเจรเจ้านั้น จะต้องเป็นหลักฐานอ้างอิงให้ผู้ฟังได้ประโยชน์^{๑๐๙} เป็นผู้มีสัจจะ ความซื่อตรง ผู้ประพฤติปฏิบัติจะต้องมีความซื่อตรงต่อตนเองและผู้อื่น เป็นผู้ประกอบด้วยความจริง มีความซื่อสัตย์ กริยาที่ประพฤติที่แสดงออกทางกายวาจา และใจต้องเป็นคนที่จริงใจ ธรรมข้อนี้เป็นเหตุให้มนุษย์มีความเที่ยงตรง มีความจริงใจต่อผู้อื่น มีความจงรักภักดีในเจ้านายของตน ต่อผู้อุปการะ เช่น บิดามารดา ครู- อาจารย์ อันจะเป็นเหตุให้ไม่โกหกมดเท็จ ไม่หลอกลวง ไม่ทำลายประโยชน์ของผู้อื่น แต่เป็นคนตรงไปตรงมา รักความยุติธรรม^{๑๑๐}

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย และยังมีข้ออื่นอีก พระอริยสาวกในพระศาสนานี้ละมูสาวาทเป็นผู้เว้นขาดจากมูสาวาท ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พระอริยสาวก ผู้เว้นขาดจากมูสาวาทแล้วยอมให้ความไม่มียัย ความไม่มีเวร ความไม่มีทุกข์ (ความไม่พยายาม) แก่สัตว์ทั้งหลายหาประมาณมิได้ ครั้นให้ความไม่มียัย ความไม่มีเวร ความไม่มีทุกข์ แก่สัตว์ทั้งหลายหาประมาณมิได้แล้ว ตนเองก็เป็นผู้มีส่วนแห่งความไม่มียัย ความไม่มีเวร ความไม่มีทุกข์ หาประมาณมิได้ด้วย ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นทานข้อที่ ๔ เป็นมหาทาน เป็นที่รู้จักว่าทานชั้นยอด รู้จักกันมานาน รู้กันว่าเป็นวงศ์อริยะ รู้กันว่าเป็นของโบราณ สมณะทั้งหลายก็ตีพราหมณ์ทั้งหลายก็ดี ที่เป็นผู้รู้ ไม่รังเกียจแล้ว ไม่เคยรังเกียจแล้ว มิได้รังเกียจแล้ว จักไม่รังเกียจ ไม่ตำหนิติเตียน”^{๑๑๑}

เมื่อบุคคลปฏิบัติอยู่ตามหลักศีล มูสาวาทา เวรมณี คือ การไม่ประพฤติผิดในการพูดเท็จ การไม่พูดโกหก (รวมทั้งในกุตสกรรมบถ) คือ การพูดไม่คำหยาบ การไม่พูดส่อเสียดและการพูดเพื่อเจ้า โดยอาศัยเจตนาเป็นנדเว้น มีความไม่ก้าวล่วงทางวาจาเป็นที่ตั้ง เป็นผู้สำรวมคำพูด อันเป็นหลักปฏิบัติให้อยู่ร่วมกันโดยไม่เบียดเบียนกันในทางคำพูด มีท่านผู้รู้ นักปราชญ์ทั้งหลาย มักจะเตือนผู้ที่อยู่ใกล้ชิดและมีความเกี่ยวข้องกันด้วยความหวังดีเสมอมาว่า ให้คิดก่อนพูด คือ เตือนให้มีสติ เพราะว่า ก่อนพูดเราเป็นนายของคำพูด แต่ถ้าพูดไปแล้วคำพูดจะเป็นนายเรา พูดดี ก็ดีไป แต่ถ้าพูดไม่ดี ผลตามมาจากจะตรองกันข้าม ก่อนพูด เราควรคิดพิจารณาเสียก่อนว่า คำพูดที่จะพูดนั้นเป็นประโยชน์มีดี มีเสียอย่างไรบ้าง ถ้าเห็นว่าจะได้รับผลไม่ดี หรือพูดไปก็เปล่าประโยชน์เราก็งดเสีย ไม่

^{๑๐๘} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๒๑๓/๓๐๘-๓๐๙.

^{๑๐๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๙.

^{๑๑๐} ไสว มาลาทอง, การศึกษาจริยธรรม สำหรับนักเรียน นิสิต นักศึกษา นักบริหาร นักปกครอง และประชาชนผู้สนใจทั่วไป, หน้า ๑๑๖.

^{๑๑๑} อ.อ.อุฎก.(ไทย) ๒๓/๓๙/๓๐๐.

พูดออกไป เราก็ยังเป็นนายของคำพูด ถ้าพูดออกไปแล้ว และเป็นคำพูดที่ไม่ดี เป็นวจีทุจริต ก็ไม่ควรพูด^{๑๑๒} แต่ควรพูดแต่ปียวาจาหมายถึง พูดอย่างรักกัน กล่าวคำสุภาพ ไพเราะ น่าฟัง ชี้แจง แนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ มีเหตุผล เป็นหลักฐาน ชักจูงในทางที่ดีงาม หรือคำแสดงความเห็นอกเห็นใจ ให้กำลังใจ รู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจดี สมานสามัคคี เกิดไมตรี ทำให้รักใคร่นับถือ และช่วยกันเกื้อกูลกัน^{๑๑๓} ไม่หักหาญน้ำใจซึ่งกันและกัน มีความรัก ความเมตตา การดำเนินชีวิตในสังคมย่อมมีความสุข คือ (๑) ย่อมมีความซื่อสัตย์ความจริงใจไว้วางใจกันต่อกันในสังคม (๒) ย่อมได้รับความรักความสามัคคีในหมู่คณะ (๓) ย่อมป้องกันผลประโยชน์ของกันและกัน (๔) ย่อมได้รับวาจาที่ประสานประโยชน์ของกันและกัน ไม่ทำลายกันด้วยคำพูด (๕) เพื่อให้อยู่ร่วมกันในสังคมด้วยความสงบสุข (๖) สามารถกำจัดภัยเวรทั้งในปัจจุบันและอนาคต^{๑๑๔}

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อุบาสกผู้พูดเท็จ ย่อมประสบภัยเวรใด ทั้งในปัจจุบัน ทั้งในสัมปรายภพ ย่อมเสวยทุกข์โศกนันทิ แต่ทางจิต เพราะเหตุแห่งการพูดเท็จ ผู้งดเว้นจากการพูดเท็จ ย่อมไม่ประสบภัยเวรทั้งในปัจจุบันและในสัมปรายภพ ย่อมไม่เสวยทุกข์โศกนันทิแม้ทางจิต ของอุบาสกผู้เว้นจากการพูดเท็จ ย่อมสงบระงับด้วยประการฉะนี้”^{๑๑๕}

๒.๙.๕ การประยุกต์ศีล ๕ ข้อ ๕ (สุราเมรัย)

การดื่มสุรานั้น มีโทษ ๖ ประการ ดังมีพุทธพจน์ตรัสไว้ว่า “ดูกรคฤหบดีบุตร การหมกมุ่นในการเสพของมีนเมา คือสุราและเมรัย อันเป็นเหตุแห่งความประมาทมีโทษ ๖ ประการนี้ คือ (๑) เสียวรภัยทันตาเห็น (๒) ก่อการทะเลาะวิวาท (๓) เป็นบ่อเกิดแห่งโรค (๔) เป็นเหตุเสียชื่อเสียง (๕) เป็นเหตุไม่รู้จักละอาย (๖) เป็นเหตุทอนกำลังปัญญา ดูกรคฤหบดีบุตรโทษ ๖ ประการในการประกอบเนืองๆ ซึ่งการดื่มสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาทเหล่านี้แล”^{๑๑๖} ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย การดื่มสุราเมรัย อันบุคคลเสพมากแล้ว ทำให้เกิดแล้ว ทำมาากๆ แล้ว ชักนำไปให้เกิดในนรก ชักนำไปให้เกิดในกำเนิดเดรัจฉาน ชักนำไปให้เกิดในแดนแห่งเปรต ผลวิบากของการพูดเท็จ ที่เป็นอย่างเบาว่า ทั้งปวง ก็คือ เมื่อเกิดเป็นมนุษย์ ชักนำไปเป็นคนบ้า”^{๑๑๗}

ดังนั้นถ้าสังคมนำหลักศีลข้อที่ ๕ (สุราเมรัย) มาประยุกต์ใช้พัฒนาพฤติกรรมของบุคคลที่มีพฤติกรรม การดื่มสุราเมรัย โดยนำหลักศีลมาพิจารณาอธิบาย และประพฤติปฏิบัติตามหลักศีล การดื่มสุราเมรัย ก็จะไม่เกิดขึ้น และพฤติกรรมที่ผิดในศีลข้ออื่นๆ ที่เกิดจากการดื่มสุรา ก็จะไม่เกิดขึ้นตามมา การเบียดเบียนซึ่งกันและกันในสังคม ก็จะหมดไปในที่สุด

การปฏิบัติต่อศีลข้อที่ ๕ คือ สุราเมรัยมีขชะปะมาทัญฐานา เวรมณี หมายถึง การงดเว้นจากการดื่มสุราเมรัย คือ ผู้ปฏิบัติต้องไม่ประพฤติผิดทางด้านการดื่ม หรือเสพสุราเมรัยและสิ่งเสพติด

^{๑๑๒} สนิท ไชยวงศ์คต, ศีล ๕ พาโลกสู่สันติ, หน้า ๒๐๙.

^{๑๑๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), ธรรมบุญชีวิตพุทธจริยาธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๑), หน้า ๒๕.

^{๑๑๔} ไสว มาลาทอง, การศึกษาจริยธรรม สำหรับนักเรียน นิสิต นักศึกษา นักบริหาร นักปกครอง และประชาชนผู้สนใจทั่วไป, หน้า ๑๑๙.

^{๑๑๕} อด.ปญจก.(ไทย) ๒๒/๑๗๔/๒๕๑.

^{๑๑๖} ที.ป.(ไทย) ๑๑/๒๔๘/๒๐๒-๒๐๓.

^{๑๑๗} อด.อภุฎก. (ไทย) ๒๓/๔๐/๓๐๒.

ทั้งหลาย เช่น ผื่น เฮอร์ปิส ยาบ้า ยาไอ้ ภัยไข้ เป็นต้น การประพุดิพิตในศีลข้อที่ ๕ นี้ กล่าวว่ามีกิเลสที่คอยบังการ คือ โภคะ ความปรารถนาเพลิตเพลินยินตื้อนเกิดจากการดื่มหรือเสพนั่น กิเลสตัวรองคือ โทษะ เช่น บางคนดื่มน้ำเมาหรือเสพสิ่งเสพติด เพราะความเครียดความกังวลใจ ความทุกข์จากความผิดหวัง^{๑๑๘} เป็นต้น อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะเกิดมาจากกิเลสตัวใดที่คอยบังการ เพื่อไม่ให้พฤติกรรมที่ไม่ดีเหล่านี้เกิดขึ้น ละ เลิก เว้น การสูบ ฉีดสิ่งที่เป็นพิษให้โทษแก่ร่างกาย คือยาเสพติดทุกประเภท อันเป็นเหตุที่ตั้งให้เกิดความประมาทและขาดสติสามารถทำให้การละเมิดศีลข้ออื่นๆ ตามมา เพื่อมิให้กระทำเกิดขึ้นทั้งทางกายวาจา และใจ โดยมีเจตนางดเว้นจากการประพุดิพิตด้วยองค์ ๔ ประการของศีลสุราเมรัย คือ (๑) น้ำเมาเป็นสิ่งเสพติดทั้งหลาย (๒) มีจิตคิดจะดื่ม จะเสพก็มีเจตนางดเว้นเสีย (๓) มีความเพียรพยายามที่จะไม่ล่วงละเมิดทางกายวาจา และใจ (๔) ไม่ทำให้น้ำเมา สิ่งเสพติดทั้งหลาย ก้าวล่วงลำคอไป ดังมีพุทธพจน์ตรัสไว้ว่า สุราเมรัย เป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม เจตนางดเว้นจากสุราเมรัย เป็นสิ่งที่ เป็นธรรม บาปอกุศลธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะสุราเมรัยเป็นปัจจัย เป็นสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ส่วนกุศลธรรมเป็นอันมากที่ถึงความเจริญเต็มทีเพราะเจตนางดเว้นจากสุราเมรัยเป็นปัจจัย นี้เป็นสิ่งที่ เป็นประโยชน์^{๑๑๙}

การงดเว้นจากการดื่มสุราเมรัย มาตรฐานการกำหนดความผิดอย่างต่ำไว้ด้วยเมรัย เพราะฉะนั้นอะไรก็ตามที่มีแอลกอฮอล์ระดับเมรัยขึ้นไป ที่เรียกรวมว่า สิ่งเสพติดให้โทษ ถ้าสูบ เสพ ฉีด ตม ก็ได้ชื่อว่าเป็นการผิดศีลข้อนี้ เรื่องเสพสุราจึงมีองค์ประกอบอยู่มีดังนี้ คือ สิ่งนั้นเป็นเครื่องดองของเมา เรา รู้ว่าเป็นเครื่องดองของเมาแล้วก็ดื่มเข้าไป สิ่งเหล่านี้เป็นที่ตั้งแห่งความประมาท เพราะตามปกติแล้ว คนจะมีความประมาทอยู่เป็นอันมาก แม้จะไม่ดื่มสุราก็ตาม เมื่อดื่มสุราเข้า การพูด การกระทำ ที่ขาดสติ ก็จะมีเพิ่มมากขึ้น^{๑๒๐}

ดังนั้น เมื่อมีเจตนาตั้งใจงดเว้นจากการประพุดิพิตในศีลข้อที่ ๕ คือ การดื่มสุราเมรัยสิ่งเสพติดทั้งหลาย เพื่อมิให้ต้องเป็นทาสของสิ่งเหล่านั้นได้ สามารถควบคุมใจควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ ความประมาทพลาดพลั้ง ความมัวเมาเสียสติสัมปชัญญะ ความประพุดิพิตในศีลข้ออื่นๆ ก็จะไม่เกิดขึ้น เป็นผู้มีการดำเนินชีวิตที่สำรวมระวัง มีความสงบระงับจากอกุศลทั้งปวง มีความรู้ตัวทั่วพร้อม ความเป็นผู้มีสติคอยตรวจตรา ไม่เลินเล่อผลอดตัว ทั้งก่อนและกำลังทำ พูด คิดพฤติกรรมของผู้มีสติสัมปชัญญะประจำในตัวเองอยู่ตลอดเวลา จนกลายเป็นนิสัยรู้เท่าทันต่ออารมณ์ สำรวมระวัง กายวาจา ใจ ไม่ล่วงละเมิดในศีลและธรรม โดยไม่ประมาทในเรื่องนั้นๆ แต่ให้เป็นผู้รู้จักพิจารณาด้วยปัญญา ในการบริโภค รู้จักประมาณ รู้จักคุณค่าและโทษ ไม่เผลอหรือเผลอในกิจการงานต่างๆ^{๑๒๑} หรือกิจกรรมต่างๆ รู้จักคิดวิเคราะห์เป็นเห็นถึงคุณค่าแท้คุณค่าเทียม เป็นการคิดพิจารณา เกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ในการใช้สอย บริโภค หรือคุณค่าในการใช้ชีวิตประจำวัน การพิจารณาว่าสิ่งใดที่มีคุณค่าแท้คุณค่าเทียม จะไม่ใช่กิเลส และค้นหาเป็นเกณฑ์พิจารณาหรือตัดสิน เช่น ถ้าสิ่งใดทำเพื่อประโยชน์สุขทั้งของตน และผู้อื่น โดยปราศจากกิเลส และค้นหาเป็นตัวนำ สิ่งนั้นว่าเป็นคุณค่าแท้ แต่ถ้าสิ่งใดทำ

^{๑๑๘} พระเมธีวราภรณ์ (เชิดชัย กตปุญโญ), *เบญจศีลเบญจธรรมอุดมชีวิตของมนุษย์*, หน้า ๑๗๑-๑๗๕.

^{๑๑๙} วจ.จตุกก. (ไทย) ๒๔/๑๗๓/๓๑๕.

^{๑๒๐} พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ), *นิเทศธรรม*, หน้า ๒๒๖.

^{๑๒๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๗.

คำว่า “พฤติกรรม” ได้มีนักปราชญ์ได้ให้ความหมายไว้หลายท่าน ซึ่งผู้วิจัยจะได้รวบรวมมานำเสนอ ดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน^{๑๒๖} ได้ให้ความหมายของคำว่า “พฤติกรรม” ไว้ว่า หมายถึง การกระทำหรืออาการที่แสดงออกทางกล้ามเนื้อ ความคิด และความรู้สึกเพื่อตอบสนองสิ่งเร้า

เจษฎา บุญมาโฮม^{๑๒๗} กล่าวว่า พฤติกรรม หมายถึง การตอบสนองต่อสิ่งต่างๆ ที่เข้ามากระทบกับบุคคลโดยสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นอาจจะสามารถสังเกตได้โดยตรงหรือไม่ก็ได้ การแสดงออกนั้นอาจเกิดขึ้นในช่วงที่เรามีสติรู้สึกตัวหรือไม่รู้สึกตัวก็ได้ จัดเป็นพฤติกรรมทั้งสิ้น

ประสิทธิ์ ทองอุณ^{๑๒๘} กล่าวว่า พฤติกรรม หมายถึง การกระทำ การแสดงอาการหรืออากัปกริยาของอินทรีย์ (Organism) ทั้งในสวนที่เจาของพฤติกรรมเอง เท่านั้นที่รู้ได้ และในสวนที่บุคคลอื่นอยู่ในวิสัยที่จะรู้ได้

สร้อยตระกูล (ติวยานนท) อรรถมานะ^{๑๒๙} ได้อธิบายความหมายของพฤติกรรมไว้ว่า พฤติกรรม (behavior) นั้นอาจกล่าวได้ว่าเป็นการกระทำหรืออาการที่แสดงออกของบุคคล (Action) ทั้งนี้รวมถึงการงดเว้นการกระทำด้วย (Inaction) นอกจากนั้นการตัดสินใจที่รู้สึกได้ของบุคคล กลุ่มหรือองค์กร หรือการกระทำที่ซ่อนเร้นแต่พร้อมที่จะแสดงออก อาทิ การมีความคิดริเริ่มก็นับเป็นการกระทำเช่นกัน ดังนั้น คำว่า “พฤติกรรม” จึงรวมถึงสิ่งที่บุคคล กลุ่มหรือองค์กร ประพฤติปฏิบัติซึ่งเป็นพฤติกรรมที่เปิดเผย (Overt behavior) และยังรวมถึงพฤติกรรมที่ยังไม่แสดงออกหรือพฤติกรรมซ่อนเร้น (Covert behavior) ทั้งนี้รวมถึงกระบวนการภายในอื่น ๆ ได้แก่ ความคิดความรู้สึก ทศนคติ เป็นต้น นอกจากนั้น ยังรวมถึงการงดเว้นการกระทำ หรือการไม่แสดงออกทั้งที่ตั้งใจและไม่ตั้งใจอีกด้วย

เมธาวี อุดมธรรมมานุภาพ^{๑๓๐} กล่าวว่า พฤติกรรม หมายถึง กิจกรรมของบุคคลที่เป็นรูปธรรม เช่นการกระทำ การตอบโต้กับสิ่งแวดล้อม และกิจกรรมภายในจิตใจที่เป็นนามธรรม เช่นความคิด ความรู้สึก

จากที่กล่าวมาพอประมวลสรุปเกี่ยวกับความหมายของพฤติกรรมได้ว่า พฤติกรรม หมายถึง การกระทำหรือการแสดงออกของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่แสดงหรือประพฤติอย่างสม่ำเสมอ โดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม

๒.๑๐.๒ ประเภทของพฤติกรรม

^{๑๒๖} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน

^{๑๒๗} เจษฎา บุญมาโฮม, พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาคน, (กลุ่มวิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์: สถาบันราชภัฏนครปฐม, ๒๕๔๖), หน้า ๑.

^{๑๒๘} ประสิทธิ์ ทองอุณ และคณะ, พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาคน “โครงการพัฒนาศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษา.” (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เวิร์ดเวฟเอ็ดดูเคชั่นจำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๔.

^{๑๒๙} สร้อยตระกูล (ติวยานนท) อรรถมานะ, พฤติกรรมองค์การทฤษฎีและการประยุกต์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๑), หน้า ๑๓-๑๔.

^{๑๓๐} เมธาวี อุดมธรรมมานุภาพ และคณะ, พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาคน, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๔๙), หน้า ๑.

สงวน สุทธิเลิศอรุณ^{๑๓๑} ไตแบ่งประเภทของพฤติกรรมมนุษย์ไตนเป็น ๒ ประเภท คือ

๑. พฤติกรรมภายนอก (Overt Behavior) เป็นพฤติกรรมที่ผู้อื่นสังเกตได้ โดยใช้ประสาทสัมผัสหรือใช้เครื่องมือ พฤติกรรมภายนอกยังแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑.๑ พฤติกรรมภายนอก ที่ไม่ต้องอาศัยเครื่องมือในการสังเกตคือ พฤติกรรมที่สามารถสังเกตได้ง่าย เช่น การเคลื่อนไหวของแขน ขา การเต้นของหัวใจ เป็นต้น เรียกว่า พฤติกรรมโมลาร์ (Molar Behavior)

๑.๒ พฤติกรรมภายนอก ที่ต้องอาศัยเครื่องมือในการสังเกตคือ พฤติกรรมที่เราไม่สามารถเห็นด้วยตาเปล่า เช่น การทำงานของคลื่นสมองจะต้องใช้เครื่องมือวัด พฤติกรรมประเภทนี้เรียกว่า พฤติกรรมโมเลกุล (Molecular Behavior)

๒. พฤติกรรมภายใน (Covert Behavior) ไตแก่ พฤติกรรมที่เจาตัวเท่านั้นรับรู้ เช่น การได้ยิน การเข้าใจ การรู้สึกหิว ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ถือว่าเป็นพฤติกรรมภายในมี ๔ ลักษณะ คือ

๒.๑ พฤติกรรมที่เป็นความรู้สึกจากการสัมผัส (Sensitive) เช่น การเห็น การได้ยิน การไต่กลิ่น การรูด การสัมผัส และการมีความสุขใจ เป็นต้น

๒.๒ พฤติกรรมที่เป็นการเข้าใจหรือตีความ (Interpreting) เช่น เมื่อเรามองตาเพื่อนก็เข้าใจเพื่อนได้

๒.๓ พฤติกรรมที่เป็นความจำ (Remembering) เช่น เมื่อมีโทรศัพท์เรียกเข้ามา เราอาจจำเสียงของเพื่อนได้

๒.๔ พฤติกรรมที่เป็นความคิด (Thinking) การคิดมีหลายชนิดอาจเป็นการคิดสร้างสรรค์ หรือการคิดหาเหตุผลก็เป็นได้

ประสิทธิ์ ทองอุ่นและคณะ^{๑๓๒} ไตจำแนกพฤติกรรมออกเป็น ๒ ประเภท โดยใช้เกณฑ์การจำแนกคือ ผู้ที่รู้พฤติกรรม ดังนี้

๑. พฤติกรรมภายใน คือพฤติกรรมที่เจาของพฤติกรรมเท่านั้นที่รู้ได้ บุคคลอื่นที่มีใจเจาของพฤติกรรมไม่สามารถที่จะรับรู้ได้โดยตรงถ้าไม่แสดงออกเป็นพฤติกรรมภายนอก บุคคลอื่นจะรู้พฤติกรรมภายในของบุคคลใด บุคคลหนึ่งได้ก็โดยการสันนิษฐานหรือคาดเดาเองเท่านั้น แต่ถ้าหากมีพฤติกรรมภายนอกก็ปรากฏออกมา ก็จะทำให้บุคคลอื่นมี ข้อมูล (Data) ประกอบการสันนิษฐานถึงพฤติกรรมภายในได้ดียิ่งขึ้น พฤติกรรมภายในนั้นเป็นกระบวนการทำงานของสมอง (Mental Process) ซึ่งหมายถึงขั้นตอนการทำงานของสมองในรูปแบบต่างๆ มากมาย เช่น การคิด การตัดสินใจ คานิยม และแรงบันดาลใจ เป็นต้น กิลฟอร์ด (Guilford) นักจิตวิทยาซึ่งศึกษาเรื่องสติปัญญาอธิบายว่า สมองมีการทำงานประมาณ ๑๕๐ รูปแบบซึ่งหมายความว่ารูปแบบหนึ่งจะทำงานก็เรื่อง ก็ครั้งก็ได้

๒. พฤติกรรมภายนอก คือพฤติกรรมที่บุคคลอื่นนอกเหนือจากเจาของพฤติกรรมสามารถที่จะรู้ได้ และบางพฤติกรรมเจาของพฤติกรรมเองยังไม่รู้ด้วยซ้ำไป พฤติกรรมภายนอกนั้นบุคคลอื่นจะ

^{๑๓๑}สงวน สุทธิเลิศอรุณ, พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อักษราพัฒนา จำกัด, ๒๕๔๓), หน้า ๕-๖.

^{๑๓๒}ประสิทธิ์ ทองอุ่นและคณะ, พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน โครงการพัฒนาลือการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษา, หน้า ๔-๖.

รู้ได้ต้องอาศัย การสังเกต (Observation) ไม่ว่าจะใช้ประสาทสัมผัสโดยตรงหรือใช้เครื่องมือ (Instrument) ช่วยในการสังเกตเพื่อให้ได้ข้อมูล จึงจำแนกพฤติกรรมภายนอกออกเป็น ๒ ประเภทย่อยๆ คือ

๒.๑ พฤติกรรมโมลาร คือ พฤติกรรมที่บุคคลอื่นสามารถสังเกตได้ การสังเกตนั้นเรามักจะคิดว่าใช้ตา ในการสังเกตเพียงอย่างเดียว เนื่องจากตัวรับรู้ (Perceive) และมีความหมายต่อกระบวนการคิดมากกว่าประสาทสัมผัสอื่น แต่ที่จริงแล้วใช้ประสาทสัมผัสได้ถึง ๗ ด้านในการสังเกต คือ ตา (ดู) หู (ฟัง) จมูก (ดม) ลิ้น (ลิ้มรส) ผิวกาย (สัมผัสทางผิวหนัง) อวัยวะในช่องหูประสานกับตา(ทรงตัว) และกล้ามเนื้อ เอ็น เนื้อเยื่อและข้อต่อ (รับความรู้สึกจากภายในร่างกาย) ซึ่งถ้าพิจารณาถึงการใช้ประสาทสัมผัสแต่ละด้านในการสังเกตพฤติกรรมแล้ว จะพบว่าอาจใช้สังเกตพฤติกรรม อาจใช้สังเกตผลของพฤติกรรม (หรืออาจจะเป็นร่องรอยของพฤติกรรม) หรืออาจใช้สังเกตพฤติกรรมของตนเองที่ได้รับผลกระทบจากพฤติกรรมของผู้อื่นก็ได้ ซึ่งก็ล้วนจะนำไปสู่ความรู้และเข้าใจพฤติกรรมโมลารของเราของพฤติกรรมได้ทั้งสิ้น ตัวอย่างของพฤติกรรมโมลาร เช่น สมชายเล่นฟุตบอลคล่องแคล่ว สมหญิงพูดจาไพเราะ มานะไม่อาบหม้อมานานจึงมีกลิ่นตัวแรงมาก ธิดาปรุงอาหารรสชาติดี เรณูตัวร้อนมากน่าจะมิใช่ไซเฟอร์โรคโดยสารคันนี้ซักรวมไม่มันวอลนังไม่สบาย นักฟุตบอลคนนี้แข็งแรงมากเพราะมีแรงปะทะที่เราตานไม่อยู่ เป็นต้น

๒.๒ พฤติกรรมโมเลกุล คือ พฤติกรรมที่บุคคลอื่นต้องใช้เครื่องมือเพื่อช่วยในการสังเกต อันจะทำให้ได้ข้อมูลที่แม่นยำ เช่น การเต้นของหัวใจ คลื่นสมอง ความดันของโลหิต กระแสไฟฟ้าใต้ผิวหนัง และคะแนนจากแบบทดสอบ (Test) ก็น่าจะอนุมานให้อยู่ในประเภทนี้ด้วยแม้ว่าจะมิได้เป็นการวัดทางสรีระก็ตาม บุคคลเมื่อนอนหลับสามารถวัดคลื่นสมองได้ด้วยการวัดด้วยกระแสไฟฟ้า (EEG) หรือสังเกตการณ์เคลื่อนไหวของตาตาใต้หนังตาใต้คือจังหวะการเคลื่อนไหวของนัยนตา (REM) จะเห็นได้ว่าการใช้ข้อมูลประเภทพฤติกรรมโมเลกุลนี้ ช่วยให้การสันนิษฐานถึงพฤติกรรมภายในได้ดียิ่งขึ้น

อันที่จริงพฤติกรรมภายในและภายนอกก็มีความสอดคล้องสัมพันธ์กันไม่ยุ่งยากต่อการสังเกตเพราะมักมีความกลมกลืนกัน หาได้แยกเป็นสวนๆ ดังที่ได้อธิบายมาไม่ (การอธิบายแยกเป็นสวนๆ มุ่งให้เข้าใจรายละเอียด) แม้บุคคลที่แสดงออกตรงข้ามกับที่ตนเองคิด ก็คือว่าเขามีพฤติกรรมภายในและภายนอกสัมพันธ์กัน (ในทางลบ) ซึ่งไม่ช้าไม่นานผู้ที่สังเกตพฤติกรรมก็จะเข้าใจบุคคลประเภทปากอย่างใจอย่างใดคงเนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมภายในและภายนอกนี้เอง ที่ทำให้ผู้คนจำนวนมากชอบอธิบายว่า พฤติกรรม คือ การแสดงออก ซึ่งถ้าพิจารณาคำว่าแสดงออก จะมีความหมายเพียงแค พฤติกรรมภายนอก เท่านั้น ซึ่งไม่ค่อยเหมาะสมนัก พฤติกรรมภายในแต่เพียงอย่างเดียวผู้อื่นย่อมไม่ทราบได้ แต่พฤติกรรมภายนอกบางอย่าง เจ้าของพฤติกรรมเองกลับไม่ทราบก็มี มิใช่ว่าเจ้าของพฤติกรรมจะทราบไปเสียทั้งหมดลุ่มพและอิงแฮม (Joseph Luft and Harry Ingham) ได้แบ่งพฤติกรรมไว้ ๔ ประเภท ในเนื้อเรื่องหน้าต่างหัวใจ (Johari Window) ซึ่งเป็นหัวใจหลักของวิชากระบวนการกลุ่ม (Group Process) ดังนี้

๑. เปิดเผย (Open) คือ พฤติกรรมที่ตนเองรู้และผู้อื่นรู้
๒. ความลับ (Secret) คือ พฤติกรรมที่ตนเองรู้แต่ผู้อื่นไม่รู้
๓. จุดบอด (Blind) คือ พฤติกรรมที่ตนเองไม่รู้แต่ผู้อื่นรู้

๔. อวิชชา (Unknown) คือ พฤติกรรมที่ตนเองไม่รู้และผู้อื่นก็ไม่รู้ จากพฤติกรรม ๔ ประเภทนี้ จะช่วยให้เราเข้าใจพฤติกรรมภายในและภายนอกในแง่มุมที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ฟรอยด์ (Sigmund Freud) แบ่ง “Structure” ของจิตใจอันเป็นบ่อเกิดแห่งพฤติกรรม ประเภทต่าง ๆ ๓ ประเภท ดังนี้

๑. Id หมายถึงแรงผลักดันของจิตใจคือ Drive หรือ Instinctual Drive คือ โครงสร้างของจิตส่วนดั้งเดิมที่ปราศจากการขัดเกลาใด ๆ ทั้งสิ้น เมื่อมีผล ก็จะแสดงออกมาย่างหยาบ ๆ ซึ่งประกอบด้วยสัญชาตญาณ หรือแรงขับโดยกำเนิด ในช่วงที่เป็นทารกแรงขับเหล่านี้ยังกระจัดกระจาย และปราศจากจุดหมายปลายทาง บทบาทของโครงสร้างส่วนนี้ต่อบุคลิกภาพในช่วงวัยทารกจึงมีน้อยมาก ต่อเมื่อทารกเติบโตขึ้น พลังที่กระจัดกระจายอยู่ก็เริ่มปรากฏออกมา ซึ่งเป็นกรเริ่มต้นของโครงสร้างของบุคลิกภาพ

๒. Ego หมายถึง ส่วนที่ทำหน้าที่ปรับตัวหรือผสมผสานความต้องการของ Id กับสิ่งแวดล้อมภายนอก (Environment) เมื่อสนองตอบพฤติกรรมก็จะแสดงออกมาในรูปที่เหมาะสมตามสถานการณ์มากขึ้น เพราะโครงสร้างประเภทนี้ ได้ถูกกลั่นกรองแล้ว

๓. Superego หมายถึงส่วนที่เป็นศีลธรรม มโนธรรม คำสั่งสอน และกฎเกณฑ์ หรือกฎหมายต่าง ๆ เมื่อสนองตอบพฤติกรรมจะแสดงออกมาในรูปของพฤติกรรมของปัญญาชนทั้งหลาย เป็นไปโดยรอบคอบตามความคิดของฟรอยด์ Id หรือ Drive นั้น มีติดตัวเราทุกคนมาตั้งแต่เกิด ส่วน Ego และ Superego มีการพัฒนาและเจริญเติบโตขึ้นมาในภายหลัง Ego เป็นพัฒนาการของ Id ที่เกิดจากการปรับตัวให้สอดคล้องกับความเป็นจริงภายนอก๑๕

ฟรอยด์ให้ความเห็นว่า ในทารกแรกเกิดนั้น ภายในโครงสร้างของจิตเต็มไปด้วย Id ส่วน Ego และ Superego นั้นไต่ค่อย ๆ แยกตัวออกมาจาก Id และพัฒนาตัวเองขึ้นมาภายหลังตามวัยยิ่งโตขึ้นเท่าไร พฤติกรรมที่แสดงไปในทางที่มี Ego และ Superego มากขึ้นตามลำดับ ฉะนั้นหน้าที่สำคัญยิ่งของ Ego และ Superego ก็คือ การเรียนรู้และรับรู้ด้วยความคิดและเหตุผล ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการควบคุมแรงกระตุ้นของสัญชาตญาณ เพื่อป้องกันอันตรายที่จะเกิดขึ้น และช่วยกำหนดว่าแรงขับใดควรได้รับการตอบสนองเพียงใดและด้วยวิธีใดโดยเฉพาะในส่วนของ Ego จึงทำหน้าที่ทำความเข้าใจกับสภาพความจริงแห่งชีวิต เพื่อจะได้ควบคุมการแสดงออกของ Id ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมถูกต้อง นอกจากนี้ Ego ยังมีหน้าที่สะกดกลั่นและยับยั้งการระบายออกของ Id ที่อาจทำอันตรายต่อตนเองด้วยทั้งนี้โดยเปลี่ยนรูปแบบการแสดงของพฤติกรรมให้เป็นไปในลักษณะที่ปลอดภัย ซึ่งเรียกชื่อว่า Defense Mechanism

ตามแนวคิดของฟรอยด์ Ego มีหน้าที่หลักหรือหน้าที่สำคัญคือ ให้บุคคลนั้นปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมในผู้ใหญ่ หน้าที่ดังกล่าวนี้ประกอบด้วยปรากฏการณ์และพฤติกรรมหลายอย่าง เช่นการตอบสนองต่อความต้องการต่าง ๆ ของร่างกายและจิตใจ ตลอดจนจนถึงนิสัยใจคอ ระเบียบ ขอบบังคับของสังคม ความอยากรู้อยากเห็น ความรักสวยรักงาม ความสนใจในศิลปะต่างๆ และอื่นๆ อีกมากส่วนในเด็กเล็กๆ นั้น ในตอนแรกเด็กจะไม่สนใจสิ่งแวดล้อมเลย เด็กจะเรียกร้องเอาแต่สิ่งที่ต้องการเพียงอย่างเดียว

หลักคำสอนในพระพุทธศาสนา ได้จำแนกประเภทแห่งพฤติกรรมไว้หลายลักษณะ ตามเกณฑ์ต่าง ๆ เช่น จำแนกตามคุณภาพหรือตามธรรมที่เป็นมูลเหตุให้เกิดพฤติกรรม จำแนกตามทวารหรือทางแสดงออกของพฤติกรรม หรือจำแนกตามความสัมพันธ์ของพฤติกรรมกับผลที่เกิดจากการแสดงพฤติกรรม เนื่องจากคำสอนเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ นี้มีปรากฏมากมายในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ทั้งในสวนพระไตรปิฎกและอรรถกถาต่าง ๆ จึงขอนำมากล่าวถึงโดยสังเขป ดังนี้

ก) ภายทวาร พฤติกรรมทางกาย คือการกระทำที่แสดงออกทางกาย หรือกระทำด้วยกาย

ข) วจีกรรม พฤติกรรมทางวาจา คือการกระทำที่แสดงออกทางวาจาหรือคำพูด

ค) มโนกรรม พฤติกรรมทางใจ คือการกระทำที่กระทำทางใจหรือความนึกคิด^{๑๓๓}

พฤติกรรมที่เกิดขึ้นตามทวารหรือทางที่แสดงพฤติกรรมออกมาทั้ง ๓ ประเภทนั้น ไม่ได้ระบุลงไปให้แน่ชัดว่าเป็นการกระทำที่ดีหรือเป็นการกระทำที่ไม่ดี หากมุ่งกล่าวในเชิงวิถีดำเนินชีวิตหรือจริยธรรมที่เป็นรูปธรรมชัดเจนแล้ว พระพุทธศาสนาแบ่งประเภทพฤติกรรมออกเป็น ๒ ประการคือ

๑. กุศลกรรมบถ ๑๐ คือทางแห่งพฤติกรรมที่เป็นความดี อันนำไปสู่ความสุขความเจริญทางกาย วาจาและใจ โดยแบ่งออกเป็น

๑) ภายกรรม ๓ ไตแกพฤติกรรมทางกาย ๓ อย่าง คือ

ก. ปาณาติปาตา เวรมณี เจตนาเครื่องเว้น จากการฆ่าและการเบียดเบียนสัตว์มีชีวิต และมีเมตตากรุณาช่วยเหลือเกื้อกูลบุคคลอื่นหรือสัตว์อื่น

ข. อทินนาทานา เวรมณี เจตนาเครื่องเว้น จากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ โดยเคารพกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของบุคคลอื่น

ค. กาเมสุมิฉฉาจารา เวรมณี เจตนาเครื่องเว้น จากการประพฤตินิคมในกาม ไมกลาวละเมิดประเวณี

๒) วจีกรรม ๔ ไตแกพฤติกรรมทางวาจา ๔ อย่างคือ

ก. มุสาวาทา เวรมณี เจตนาเครื่องเว้น จากการพูดเท็จเพราะเหตุแห่งตนหรือบุคคลอื่นหรือเพราะเห็นแก่ผลประโยชน์ใด ๆ

ข. ปสุณาย วาจาเย เวรมณี เจตนาเครื่องเว้น จากการพูดส่อเสียด อันเป็นการกล่าวร้ายในคนอื่นแต่ความสามัคคีกัน

ค. ผรุสสาย วาจาเย เวรมณี เจตนาเครื่องเว้น จากการพูดคำหยาบ พูดแต่ถ้อยคำอ่อนหวานสุภาพ

ง. สัมผัสปปลาปา เวรมณี เจตนาเครื่องเว้น จากการพูดเพ้อเจ้อ พูดแต่คำจริงมีประโยชน์ประกอบด้วยเหตุผล ถูกกาลเทศะ

๓) มโนกรรม ๓ ไตแกพฤติกรรมทางใจ ๓ อย่างคือ

ก. อนภิชฌา ความไม่มีจิตคิดโลภอยากได้ของผู้อื่น

^{๑๓๓} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๕๗/๕๕., อภ.ติก. (ไทย) ๒๐/๑๔๗-๑๕๔/๓๙๕-๓๙๙.

ข. อภัยบาท ความไม่มีจิตคิดปองร้ายหรือคิดเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น
 ค. สัมมาทิฐิ ความเห็นชอบ เช่น เห็นว่าทานมีผล การบูชามีผล ผลวิบากของกรรม
 ดีกรรมชั่วมี เป็นต้น^{๑๓๔}

๒. อกุศลกรรมบถ ๑๐ คือ ทางแห่งพฤติกรรมที่เป็นความชั่วอันนำไปสู่ความเสื่อมความ
 ทุกขทาง กาย วาจาและใจ มีนัยแห่งอรรถาธิบายตรงกันข้ามกับ กุศลกรรมบถ ๑๐ อีกอย่างหนึ่ง
 สามารถจำแนกพฤติกรรมของมนุษย์ตามสภาพความสัมพันธ์กับผลที่เกิดขึ้นจากพฤติกรรมนั้นๆ ได้ ๔
 อย่างคือ

๑. พฤติกรรมดำ มีผลดำ ได้แก่ กายสังขาร วจีสังขาร และมโนสังขาร ที่แสดงออก
 ในทางเบียดเบียน ตัวอย่างเช่น ปาณาติบาต อทินนาทาน กาเมสุมิฉฉาจาร ฯลฯ

๒. พฤติกรรมขาว มีผลขาว ได้แก่ กายสังขาร วจีสังขาร และมโนสังขาร ที่แสดงออก
 ในทางไม่เบียดเบียน สรางสรรค เช่น การประพฤติตามกุศลกรรมบถ ๑๐

๓. พฤติกรรมทั้งขาวและดำ มีผลทั้งขาวและดำ ได้แก่ กายสังขาร วจีสังขาร และ
 มโนสังขาร ที่มีการแสดงออกในทางที่เบียดเบียนบาง ไม่เบียดเบียนบ้าง เช่น พฤติกรรมของมนุษย์ทั่ว
 ๆ ไป

๔. พฤติกรรมไม่ดำไม่ขาว มีผลไม่ดำไม่ขาว พฤติกรรมเช่นนี้เป็นไปเพื่อความ^{๑๓๕} สิ้น
 กรรมได้แก่ เจตนาเพื่อละกรรมทั้งสามดังกล่าวมา หรือกล่าวโดยองคธรรม ได้แก่ โพชฌงค์ ๗ หรือ
 มรรคมรรค ๘

พระราชวรมณี (ประยูรช ปยุตโต) ได้จำแนกพฤติกรรมออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ (๑)
 พฤติกรรมของมนุษย์ในทางดี และ (๒) พฤติกรรมของมนุษย์ในทางไม่ดี ดังนี้

๑. พฤติกรรมของมนุษย์ในทางดี พฤติกรรมของมนุษย์ในทางดี คือ ผู้มีความเมตตา
 หมายถึง ความรัก หรือการแผ่ ความปรารถนาดี หรือการบำเพ็ญคุณประโยชน์ซึ่งตรงกันข้ามกับความ
 พยาบาทหรือปองร้าย พระพุทธเจ้าทรงสอนให้แผ่เมตตาไปยังสรรพชีวิต ไม่วาจะเป็นมนุษย์ หรือสัตว์
 เดรัจฉานก็ตาม ถ้าปัจเจกบุคคลสามารถปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการแผ่เมตตา
 ได้ ความขัดแย้งทั้งหลาย ก็ไม่ต้องแก้ไขด้วยวิธีเผชิญหน้ากัน แต่สามารถแก้ไขด้วยสันติวิธี เพราะคนที่
 มีเมตตานั้นจะเอื้ออาทรต่อคนที่ประสบความเดือดร้อน ตัวอย่างเช่น พระพุทธเจ้าทรงทำงานช่วย
 เหลือเกื้อกูลแก่มวลมนุษยชาติเนืองนิตย์พระพุทธเจ้าไม่ได้ไปแจกสิ่งของให้แก่ใครๆ แต่ทรงสั่งสอนให้
 คนมีฐานะมั่งคั่งทั้งหลายให้มีจิตใจประกอบไปด้วยเมตตาและช่วยเหลือเกื้อกูลแก่สังคม ทำให้คน
 เหล่านั้นกลายเป็นคนใจบุญ อนาคตนิมิตกสิกรรม และนางวิสาขา มหาอุบาสิกา เป็นต้น คนเหล่านี้มี
 เมตตาต่อสัตว์โลกทั้งมวล เพราะฉะนั้นการกระทำด้วยจิตมีเมตตาจึงช่วยเสริมสร้างความเอื้ออาทรให้
 แก่คนทั้งหลาย ความสุขก็จะขยายไปสู่คนอื่น ๆ อย่างต่อเนื่องและยาวนาน ปัญหาต่างๆ ในสังคมก็จะ
 ลดน้อยลงได้ เพราะอาศัยเมตตา คือความปรารถนาให้ผู้อื่น สัตว์อื่นๆ มีความสุข ในเมื่อตนได้
 ความสุขแล้วก็อยากให้ผู้อื่นสัตว์อื่นได้บ้างเป็นการอนุเคราะห์แก่กันและกัน การอนุเคราะห์แก่กันนี้
 แหะละเป็นการสร้างความสามัคคีไปในตัวพฤติกรรมของมนุษย์ในทางดีผู้มี “ศีล” หมายถึง ศีลเป็นหลัก

^{๑๓๔}ที่.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๖๐/๔๓๑-๔๓๒.

^{๑๓๕}ที่.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๒/๒๙๑., ม.ม. (ไทย) ๑๓/๘๑/๗๙-๘๑.

ความประพฤติที่ดีงามของมนุษย์ การทำความดีทางร่างกายเรียกว่า กายสุจริต และทางวาจาเรียกว่า วาจาสุจริต ศิลยังเป็นข้อประพฤติปฏิบัติขั้นพื้นฐานของการดำเนินชีวิตของตนในสังคมชนบท การดำเนินชีวิตของคนในแต่ละสังคม ย่อมมีการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกันไปตามกลุ่มของตนในสังคมนั้นๆ ความประพฤติเป็นเครื่องวัดความเจริญของคนในสังคมนั้นๆ ได้เป็นอย่างดี ดังนั้นศิลปิน พระพุทธศาสนาจึงเป็นหลักของการประพฤติปฏิบัติเพื่อทำกายและวาจาให้เรียบร้อย ทำให้จิตใจสงบ เยือกเย็น เป็นหลักที่อำนวยความสะดวกแก่การทำงานทั้งหลาย ศิลจึงเป็นค่านิยมขั้นพื้นฐานทางสังคม อีกทั้งยังเป็นเครื่องป้องกันทุจริตทั้งหลายได้ด้วยข้อกำหนดหรือข้อปฏิบัติเบื้องต้นในการเว้นจากทำชั่ว โดยการรักษากาย และวาจาให้เป็นปกติ เพื่อช่วยให้กิจกรรมของสังคมดำเนินไปได้อย่างปรกติสุข ศิลนั้นถ้าใครรักษาย่อมนำมาความสงบสุขมาให้แก่ผู้นั้นอย่างแน่นอน (ผู้ประพฤติธรรมย่อมนำมาความสุขมาให้) ศิลเป็นเครื่องวัดคุณค่าของความเปนมมนุษย์ ทาให้มนุษย์ต่างไปจากสัตว์เดรัจฉานในด้านคุณธรรมทำให้อยู่รวมกันในสังคมได้อย่างสงบสุข^{๑๓๖}

๒) พฤติกรรมของมนุษย์ในทางไม่ดีพฤติกรรมของมนุษย์ในทางไม่ดี คือ การกระทำความชั่วทางกาย ทางวาจา และทางใจและขาดการรักษาศีล ด้วยเหตุนี้พระพุทธเจ้าจึงตรัสโทษของคนที่ไม่มศีลกับปาฎิไลอุบาสกหาว่า "...ดูคุณคฤหบดีทั้งหลาย คนทุศีล มีศีลวิบัติแล้วในโลกนี้ยอมเข้าถึงความเสื่อมแห่งโศกอย่างใหญ่อันมีความประมาทเป็นเหตุ ศีลวิบัติอันนี้เป็นโทษแห่งศีลวิบัติของคนทุศีล อีกข้อหนึ่งเกียรติศัพทอันลือชื่อของคนทุศีลมีศีลวิบัติแล้วยอมกระฉอนไปอันนี้เป็นโทษข้อที่สองแห่งศีลวิบัติของคนทุศีล อีกข้อหนึ่ง คนทุศีล มีศีลวิบัติแล้ว จะเข้าไปสู่บริษัทใด ๆ คือ ชัตติยบริษัท พราหมณบริษัทคฤหบดีบริษัท หรือสมณบริษัท ย่อมครั้นคร้ามเกอเขิน อันนี้เป็นโทษข้อที่สามแห่งศีลวิบัติของคนทุศีลอีกข้อหนึ่ง คนทุศีล มีศีลวิบัติแล้ว ย่อมหลงระเหตกาละ อันนี้เป็นโทษข้อสี่แห่งศีลวิบัติของคนทุศีลอีกข้อหนึ่ง คนทุศีล มีศีลวิบัติแล้ว เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตกยอมเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาตนรก อันนี้เป็นโทษข้อที่ห้า แห่งศีลวิบัติของคนทุศีล"^{๑๓๗}

คนที่ขาดศีลข้อที่หนึ่ง คือขมาและทำร้ายคนอื่นสัตว์อื่น ยอมเดือดร้อนในปัจจุบันต้องได้รับโทษ เช่นต้องถูกกักขังอยู่ในเรือนจำ และในอนาคตเมื่อตายไปก็เกิดในสถานที่ลำบาก เช่นเกิดในนรก เป็นต้น เมื่อเขากลับมาเกิดในโลกมนุษย์เพราะเศษกรรมที่ยังเหลืออยู่ทำให้เขาเป็นคนอายุสั้นและมักถูกฆาตตาย

คนที่ขาดศีลข้อที่สอง คือลักทรัพย์ ยอมเดือนร้อนในปัจจุบัน เช่นการขโมยรถยนต์เจ้าของรถยนต์ยอมเกิดความเสียหายและจองเวรหวัชโมย เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจจับได้ก็ต้องถูกจองจำอยู่ในเรือนจำ เมื่อตายไปก็ไปเกิดในอบาย มีนรกเป็นต้น เมื่อเขากลับมาเป็นมนุษย์เพราะเศษกรรมที่ยังเหลืออยู่ ทำให้เขาเป็นคนยากจนและถูกโกง ถูกปล้น หรือถูกขโมย

คนที่ขาดศีลข้อที่สาม คือประพฤติผิดในกาม ยอมเดือดร้อนในปัจจุบัน คือทำให้เกิดความแตกแยกในครอบครัว และถูกปองร้ายเป็นต้น เมื่อตายไปก็ไปเกิดในอบาย มีนรกเป็นต้น เมื่อเขากลับมาเกิดเป็นมนุษย์เพราะเศษกรรมที่ยังเหลืออยู่ ทำให้เขาเกิดการแตกแยกกราวฉานในครอบครัว

^{๑๓๖} พระราชวรมณี (ประยูร ธาดา), พจนานุกรมพุทธศาสน ฉบับประมวลศัพท์, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๗), หน้า ๒๓๗.

^{๑๓๗} ที่.ม. (ไทย) ๑๐ / ๗๙ / ๙๑.

คนที่ขาดศีลข้อที่สี่ คือพูดเท็จหลอกลวงคนอื่น ยอมเดือดร้อนในปัจจุบัน เช่น การพูดยุยงให้คนแตกความสามัคคี พูดใส่ความคนอื่นโดยไม่มีมูล เมื่อมีคนทราบความเป็นจริงแล้วก็ไม่มีความอยากเชื่อถือบางคนถึงกับถูกจองจำอยู่ในเรือนจำเมื่อเขาตายไปก็ไปเกิดในสถานที่ลำบากมีนรกเปนต์น เมื่อเขามาเกิดเป็นมนุษย์ เพราะเศษกรรมที่ยังเหลืออยู่ ทำให้เขาถูกใส่ความ มักได้ฟังแต่เรื่องไม่จริง เพราะกรรมที่ตนทำไว้มานาน

คนที่ขาดศีลข้อที่ห้า คือ ดื่มสุราและเมรัยหรือของเสพติดให้โทษต่างๆ ยอมเดือดร้อนในปัจจุบัน คือเสื่อมทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิต ทรัพย์สินยอมฉิบหายไป และก่อให้เกิดความทะเลาะวิวาท ทั้งเป็นเหตุให้ทำผิดศีลข้ออื่นๆ ไฉไลขึ้นด้วย เพราะเมื่อเมาก็มักขาดสติ บางคนถูกไล่ออกจากงาน บางคนก็ต้องพิการหรือตายไปบนท้องถนนเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ก็เพราะความประมาท เมื่อตายไปก็ไปเกิดในอบายมีนรกเปนต์น เมื่อเขากลับมาเกิดเป็นมนุษย์ เพราะเศษของกรรมที่ยังเหลืออยู่ทำให้เขาเป็นคนบาป สติไม่สมบูรณ์ สมองเสื่อม เพราะกรรมที่ตนทำไว้นั้นใหม่ ผล ฉะนั้นคนที่ขาดศีลยอมสร้างแต่เวรภัยให้แกตนเอง^{๑๓๘}

ในทุจจริตสูตรท่านได้แสดงโทษของการละเมิดศีลหรือไม่มีศีลไว้ดังนี้

- ๑) แมตตนเอง ยอมตีเตียนตนได้
- ๒) ผู้รู้ใครครวญแล้ว ยอมตีเตียน
- ๓) ชื่อเสียงเสื่อมเสีย ยอมกระฉอนไป
- ๔) มักหลงลืมสติก่อนตาย
- ๕) ตายแล้วไปเกิดในอบายภูมิมีนรกเปนต์น

การขาดศีล ๕ นั้นมีโทษมาก เพราะทำความเดือดร้อนให้ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ในปัจจุบันนั้นทั้งตนและสังคมให้เดือดร้อนจนวาย อีกทั้งยังก่อให้เกิดความเดือดร้อนในชาติหน้าด้วย คือเมื่อตายไปแล้วก็ไปเกิดในที่ลำบากคือตกอบาย มีนรกเปนต์น อย่างไรก็ตามในทางพระพุทธศาสนาได้เปรียบเทียบพฤติกรรมของมนุษย์ในเรื่องของ บุญ คือ พฤติกรรมในทางที่ดี และบาป คือ พฤติกรรมในทางไม่ดีที่มาของพฤติกรรม

ในการศึกษาทำความเข้าใจกับพฤติกรรมนี้นักจิตวิทยายังได้ศึกษาถึงสาเหตุที่มาของการแสดงออกของพฤติกรรม โดยสรุปว่า สาเหตุที่มาของพฤติกรรมมี ๓ ลักษณะ คือ

๑. พฤติกรรมในอำนาจจิต พฤติกรรมในอำนาจจิตอยู่ภายใต้การควบคุมของจิตกับสมอง อยู่ในภาวะของการรู้สึกตัวที่สมบูรณ์ ร่างกายและจิตใจมีความพร้อมในการตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมที่มากระทบ เช่น สิ่งหนึ่ง ควบคุมตัวเองให้มีมารยาท ยิ้มทักทาย สวัสดิ์ จดบันทึก พูดคุยตามที่ได้ปรารถนาเป็นภาวะที่รู้สึกตัวดีหรือมีสติ พฤติกรรมในอำนาจจิตนี้ ระบบประสาทการรับรู้-การสั่งการ และสมองมีบทบาทสำคัญในการควบคุมพฤติกรรมให้เป็นไปตามความต้องการของจิต

๒. พฤติกรรมนอกอำนาจจิต เป็นพฤติกรรมที่จิตสั่งไม่ได้ เป็นพฤติกรรมที่ตกอยู่ภายใต้การควบคุมของระบบประสาทอัตโนมัติ ซึ่งมักจะเกิดขึ้นในโอกาสที่ต้องเผชิญกับภาวะฉุกเฉิน การประเมินสถานการณ์ที่ต้องเอาตัวรอด มีการตื่นตัวทางอารมณ์ เช่น กังวล ตกใจ โกรธ กลัว เครียดหรือ

^{๑๓๘} พระราชวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณโณ), การสั่งสมบุญ ด้วยการรักษาศีล, (กรุงเทพมหานคร: หงษ์สวนสามัญ สุทธิสารการพิมพ์, ๒๕๓๖), หน้า ๕๙.

เศรา การแสดงออกหรือผลกระทบจะอยู่ที่อวัยวะภายในของร่างกาย เช่น ตอมมีทอ ตอมน้ำลาย ตอม น้ำตา ตอมเหงื่อ ตอมไรทอ เช่น การผลิตฮอร์โมนของตอมหมวกไต อัตราการเต้นของหัวใจ ความดัน โลหิต การหลั่งกรดในกระเพาะอาหาร การทำงานของลำไส้เล็กและใหญ่ การบีบรัดตัวของกล้ามเนื้อ การเปลี่ยนแปลงภายในอวัยวะต่างๆ ของร่างกายเหล่านี้ อยู่นอกอำนาจบังคับของจิตคือจิตสั่งไม่ได้ และอยู่ภายใต้การควบคุมของระบบประสาทอัตโนมัติ

๓. พฤติกรรมรีเฟลกซ พฤติกรรมรีเฟลกซเกิดจากการทำงานของปฏิกิริยาจากไขสันหลัง มีเป้าหมายเพื่อให้มีการตอบสนองที่รวดเร็วทันการณ หลีกหนีออกจากอันตรายหรือการจัดการ ระบายเคืองที่เกิดขึ้นให้หมดไป การส่งกระแสการรู้สึกบางชนิดเพื่อวัตถุประสงค์เหล่านี้ไปสู่สมองอาจ ต้องใช้เวลานานเกินไป ทำให้เกิดข้อเสียหายต่อการปรับตัวของร่างกาย กลไกการตอบสนองจึงเป็น การทำงานของไขสันหลัง เช่น การจาม การสะอึก การสะดุ้ง การกระพริบตา การหดตัวกล้ามเนื้ออย่างรวดเร็วของอวัยวะ เช่น มือและเท้า^{๑๓๙}

๒.๑๐. ๓ ระดับของพฤติกรรม

เนื่องจากพระพุทธศาสนาถือว่ามนุษย์มีองค์ประกอบ ๒ ประการด้วยกันคือ กายและจิต เหมือนกันทุกชาติ ทุกศาสนา ทั่วสากลโลก แต่สิ่งที่ทำให้มนุษย์แตกต่างกันในด้านความประพฤติ นั้นคือจริยธรรมและคุณธรรมกล่าวคือความประพฤติเป็นเครื่องแบ่งระดับบุคคลพระพุทธศาสนาได้แบ่ง พฤติกรรมของบุคคลที่มีผลเชิงคุณค่าทางจริยธรรมได้หลายประเภท ไม่ว่าจะเป็นระดับของการให้ผล ของพฤติกรรมนั้น ๆ หรือระดับที่เกี่ยวข้องกับความเป็นไปของวิถีชีวิตซึ่งขอนำมากล่าวพอสังเขปดังนี้

๑. แบ่งตามระดับการให้ผลของพฤติกรรม

๑) ระดับภายในจิตใจ เนื่องด้วยพฤติกรรมที่มนุษย์แสดงออกมามีผลเนื่องมาจากจิตใจ นั้นเอง โดยมีการสั่งสมคุณสมบัติต่างๆ เช่น กุศลธรรม (ดี) อกุศลธรรม (ชั่ว) คุณภาพและสมรรถภาพ ของจิต จึงมีอิทธิพลต่อการปรุงแต่งความรู้สึกนึกคิด ความโน้มเอียง ความนิยมชมชอบและความสุข ความทุกข์เป็นต้นอย่างไรบ้าง กล่าวคือ เมื่อจิตใจที่สั่งสมความชั่วไว้วพฤติกรรมที่แสดงออกมามีผล ชั่ว พฤติกรรมที่จิตใจสั่งสมความดีไว้วพฤติกรรมที่แสดงออกมามีผลเป็นไปในทางที่ดีงาม สร้างสรรค์ เป็นตน

๒) ระดับบุคลิกภาพ จากการกระทำต่าง ๆ ที่มนุษย์แสดงออกมามีผลต่อการสร้าง เสริมนิสัย ปรุงแต่งลักษณะพฤติกรรมทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นการแสดงออก ทาที่ การวางตนปรับตัว ความ เกี่ยวของสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ และต่อสถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมทั่ว ๆ ไปอย่างไรบ้าง การให้ผล ต่อพฤติกรรมระดับนี้ต่อเนื่องมาจากระดับที่หนึ่งนั่นเอง และมีขอบเขตคาบเกี่ยวกัน แต่นำมาแยก พิจารณา เพื่อให้เห็นแง่มุมของการให้ผลต่อความเป็นไปของชีวิตชัดเจนมากยิ่งขึ้น

๓) ระดับวิถีชีวิตของบุคคล เมื่อบุคคลมีพฤติกรรมอย่างไร ย่อมก่อให้เกิดผลต่อความ เป็นไปของชีวิตต่าง ๆ เช่น ความเสื่อม ความเจริญ ความล้มเหลว ความสำเร็จ ลาก ยศ สรรเสริญ และความสูญเสียต่าง ๆ ซึ่งรวมเรียกว่า โลกธรรมทั้งหลาย

^{๑๓๙} กัลยา กาญจนารณ, พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน, (จิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว), (นครปฐม: คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏนครปฐม, ๒๕๔๒), หน้า๑๒-๑๓.

๔) ระดับสังคม พฤติกรรมที่บุคคลแสดงมาทั้งหมดย่อมมีผลต่อความเป็นไปของสังคมอย่างลึกซึ้งไม่ได้ เช่น ทำให้เกิดความเสื่อมความเจริญของสังคม ความมรณเป็นสุขของสังคมความทุกข์ยากเดือดร้อนรวมกันของมนุษย์ทั้งหลายรวมทั้งผลจากการที่มนุษย์กระทำต่อสภาพแวดล้อมอื่น ๆ แล้วย้อนกลับหาตัวมนุษย์แต่ละคน^{๑๔๐}

๒. แยกตามระดับคุณภาพของพฤติกรรมที่แสดงออก มี ๒ อย่าง ดังนี้

๑) ระดับอกุศลกรรม คือ พฤติกรรมที่ไม่ดีหรือเป็นไปในทางที่ทำลาย เบียดเบียนไม่สร้างสรรค หมายถึงพฤติกรรมที่เกิดจากอกุศลมูล คือ โลภะ โทสะ หรือโมหะ

๒) ระดับกุศลกรรม คือ พฤติกรรมที่แสดงออกไปในทางที่ดี เจริญ สร้างสรรค เป็นพฤติกรรมที่เกิดจากกุศลมูล คือ อโลภะ อโทสะ หรืออโมหะ^{๑๔๑} แยกตามระดับของการพัฒนาชีวิต มี ๓ ระดับดังนี้

๑) พฤติกรรมระดับศีล ได้แก่การพัฒนาพฤติกรรมที่แสดงออกมาทางกายวาจาให้ดำเนินไปในทิศทางถูกต้องดีงาม เช่น การปฏิบัติตามศีล ๕ รู้จักเลี้ยงชีพด้วยสัมมาชีพ รวมไปถึงความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพที่สุจริต เป็นพฤติกรรมที่การดำรงอยู่ของตนด้วยการมีส่วนร่วมช่วยสร้างสรรค์รักษาให้อื้ออำนวยต่อการมีชีวิตอยู่ร่วมกัน เป็นพื้นฐานที่ดีสำหรับการพัฒนาคุณภาพจิตและปัญญาของตน

๒) พฤติกรรมระดับสมาธิ เมื่อการดำรงตนในระดับศีลอยู่ในขอบเขตที่ดีงามแล้ว ยอมส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพของจิต หรือการปรับปรุงจิตให้มีคุณภาพและสมรรถภาพสูงขึ้นไปตามลำดับ ซึ่งพฤติกรรมระดับนี้ยอมเอื้อต่อการมีชีวิตที่ดีงามและพร้อมที่จะไขงานในทางปัญญาอย่างได้ผลดีที่สุด

๓) พฤติกรรมระดับปัญญา พฤติกรรมระดับนี้ ถือว่าเป็นพฤติกรรมระดับสูง กล่าวคือ การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างไร้ประมาท รู้จักมองและเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง หรือรู้เท่าทันธรรมชาติของสังขารธรรมทั้งหลาย ที่ทำให้เป็นอยู่และทำการต่าง ๆ ด้วยปัญญา รู้จักวางใจวางทาที่และปฏิบัติต่อโลกและชีวิต ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ในทางที่นำไปเพื่อแผ่ขยายประโยชน์สุข มีจิตใจผ่องใส ไรทุกข์ เป็นอิสระ และสดชื่นเบิกบาน^{๑๔๒}

พฤติกรรมระดับนี้จะแสดงตัวออกมาไม่เฉพาะที่การปฏิบัติของบุคคลเท่านั้น แต่ยังแสดงถึงภารกิจที่มนุษย์จะต้องจัดทำในระดับชุมชนและสังคมด้วย กล่าวคือ การจัดวางระเบียบแบบแผนจัดตั้งสถาบันและกิจการต่าง ๆ จัดแจงกิจกรรมและวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้สาระของพฤติกรรมระดับนี้เป็นไปในหมู่มนุษย์หรือใหม่มนุษย์ดำรงอยู่ในสาระของการพัฒนา ตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท

๒.๑๐. ๔ วิธีการศึกษาพฤติกรรม

วิธีการศึกษาพฤติกรรมก็คือวิธีการที่ถูกนำมาใช้เพื่อแสวงหาข้อความรู้ (Knowledge) ต่างๆ เกี่ยวกับพฤติกรรมซึ่งวิชาใดๆ ที่มีความเป็นศาสตร์ (Science) นั้น ล้วนแล้วแต่นำมาใช้คือนำวิธีการทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Method) มาใช้ในการแสวงหาข้อความรู้ทั้งสิ้น วิธีการนี้

^{๑๔๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **เชื่อกกรรม รุกรรม แกกรรม**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สอนสยาม จำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๑๐๗-๑๐๘.

^{๑๔๑} ที.ปา. (บาลี) ๑๑/๒๒๘/๒๒๗., ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๕/๒๕๙.

^{๑๔๒} อัง.ติก. (ไทย) ๒๐/๑๙/๓๑๙-๓๒๐.

ประกอบด้วย ๕ ขั้นตอน คือ กำหนดปัญหา ตั้งสมมติฐาน รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลตามลำดับ ขั้นตอนดังกล่าวนี้เป็นแนวทางสำหรับวิธีการศึกษาพฤติกรรม ทุกๆ วิธีที่จะต้องดำเนินการตาม แนวทางแต่ละวิธีจะมีรายละเอียดปลีกย่อยแตกต่างกันก็ตาม วิธีการศึกษาพฤติกรรมที่สำคัญกระทำได้อีก ๔ วิธีตามลักษณะของพฤติกรรมที่ศึกษา ดังนี้

๑. ทดลอง (Experimental Method) เป็นการศึกษาพฤติกรรมในทางจิตวิทยาที่มีความเป็นวิทยาศาสตร์สูงมาก มุ่งศึกษาความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลระหว่างเหตุการณ์ (Event) สองเหตุการณ์ เหตุการณ์ที่เป็นเหตุเรียกว่าตัวแปรอิสระ (Independent Variable) ส่วนเหตุการณ์ที่เป็นผล เรียกว่า ตัวแปรตาม (Dependent Variable) การปฏิบัติของผู้ทดลองต่อตัวแปรอิสระเรียกว่าการ จัดกระทำ (Treatment) การทดลองครั้งหนึ่งๆ จะต้องมิตัวแปรตั้งแต่สองตัวแปรขึ้นไปแต่การทดลองก็มีข้อจำกัดอยู่มาก เพราะการควบคุมตัวแปรใดตัวแปรหนึ่งนั้น อาจจะมีปัจจัยอื่นๆ ที่เข้ามาแทรกแซงจนเกิดความล้มเหลวได้ ในการทดลองส่วนใหญ่มักมีการเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มทดลองคือกลุ่มที่ผู้ทดลองจัดกระทำกับตัวแปรกลุ่มควบคุม คือกลุ่มที่ผู้ทดลองมิได้จัดกระทำกับตัวแปร

๒. สสำรวจ (Survey Method) เป็นการศึกษาในเชิงวิทยาศาสตร์เช่นกัน แม้ว่าจะไม่เข้มขมนักก็ตาม วิธีการนี้ศึกษาตัวแปรเหมือนการทดลอง แต่ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรจะเป็นเหตุเป็นผลกันไม่ได้ และผู้ศึกษาไม่มีการจัดกระทำต่อตัวแปร กระทำเพียงแคศึกษาตัวแปรอย่างมีระบบในสถานการณ์ที่พบ การสำรวจจำเป็นต้องอาศัยเครื่องมือ (Instrument) ที่มีทั้งความเชื่อถือได้ (Reliability) และความตรง (Validity) รวมทั้งกลุ่มตัวอย่างที่ได้มาจากการสุ่มตัวอย่าง (Sampling) ด้วยวิธีการที่เหมาะสม เพื่อให้เป็นตัวแทนที่ดีของประชากร (Population)

๓. คลินิก (Clinical Method) เป็นการศึกษาพฤติกรรมแบบลึก (In-depth Study) รายใดรายหนึ่งใช้เครื่องมือหลายๆ อย่าง เพื่อให้ได้ข้อมูลหลายๆ ด้านและใช้ระยะเวลาานาน ทำให้ทราบสาเหตุของพฤติกรรมบุคคลนั้นๆ ตลอดจนได้ข้อความรู้ใหม่ๆ ที่จะนำไปใช้กับกรณีอื่นๆ ได้ทำนองเดียวกับแพทย์รักษาคนไข้รายใดรายหนึ่งนั่นเอง การศึกษาบุคคลเป็นรายกรณี (Case Study) ก็คือวิธีการทางคลินิกวิธีหนึ่ง

๔. สังเกตอย่างมีระบบ (Systematic Observation) พฤติกรรมจำนวนมากจำเป็นต้องศึกษาในสถานการณ์ปกติที่พฤติกรรมเหล่านั้นเกิดขึ้น โดยการเฝ้าสังเกตและบันทึกพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเรียกว่า การสังเกตอย่างมีระบบ วิธีการนี้ต้องนิยามพฤติกรรมที่จะสังเกตให้ชัดเจนและวัดได้เรียกว่า นิยามปฏิบัติการ (Operational Definition) รวมทั้งจะต้องทำการสังเกตโดยมิให้กลุ่มตัวอย่างรู้ตัวด้วย^{๑๔๓}

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า พฤติกรรมนั้นเป็นสิ่งที่ติดตัวของมนุษย์มา หมายความว่ามนุษย์แต่ละคนก็มีพฤติกรรมในการดำเนินชีวิต ในการเกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์กันในสังคมด้วยพฤติกรรมที่เหมือนหรือแตกต่างกัน การศึกษาพฤติกรรมมนุษย์นั้นมีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การศึกษาพฤติกรรมมนุษย์นี้มีอยู่หลายวิธีการ ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาพฤติกรรมการณ์นำศีล ๕ ไปใช้ใน ชีวิตประจำวันด้วยวิธีการสำรวจ (Survey Method) ซึ่งมีรายละเอียดของการศึกษาดังต่อไปนี้

^{๑๔๓} ประสิทธิ์ ทองอุ่นและคณะ, พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาคน “โครงการพัฒนาศือการศึกษา เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษา, หน้า ๗-๙.

๒.๑๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้ศึกษาได้ศึกษาประมวลงานวิจัยที่ได้มีผู้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการรักษาстил ๕ ไว้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

๒.๑๑.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวกับстил ๕

พระมหาชัยณรงค์ วรณชโย ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง การศึกษาเรื่องстилในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท สรุปลงความได้ว่า стилมีลักษณะทรงไวซึ่งความดีทั้งปวง ไม่มีโทษเป็นความงาม มีความละเอียดเกรงกลัวตอปปเป็นเหตุอันไกล โดยได้แสดงถึงการเกิดขึ้นแห่งธรรมปาติโมกขและอาณาปาติโมกข ประเภทของстилแบ่งเป็น стилของฆราวาส คือ стил ๕ стил ๘ อาชีวะภูมิกстил เป็นต้น และстилของบรรพชิต คือ สามเณรстил ภิกษุстил ภิกษุณีстил ปาติโมกขสังวรстил อินทริยสังวรстил อาชีวะปาริสุทธิстил ปจยสันนิสสิตстил เป็นต้น стилเป็นเหตุนำประโยชน์มาไพ่มาก стилเป็นการสำรวมกาย วาจา ใจ อันเป็นฐานรองรับคุณงามความดีที่สูงขึ้นต่อไปด้วยอำนาจทางใจเมื่อมีความประจบเหมาะแห่งเหตุที่จะงดเว้นหรือความละเอียดเกรงกลัวที่จะไม่ทำบาปเกิดขึ้นขณะนั้นстилทั้งหมดได้เกิดขึ้นแล้ว เมื่อ стилเกิดขึ้นในจิต จิตทุกดวงเป็นอันคุ้มครองดีแล้ว стилเป็นเครื่องรองรับกุศลธรรมทั้งหลาย ได้แก่ ไตรสิกขา ๓, สติปฏิฐาน ๔, สัมมปธาน ๔, อิทธิบาท ๔, อินทริย ๕, โพชฌงค ๗ และстилในฐานะรองรับอริยมรรคมีองค์ ๘ ผู้บำเพ็ญตออบรมстилให้ดีชำระстилให้ดีเพราะстилเป็นที่รองรับพื้นฐานเบื้องต้นของธรรมทั้งปวง стилจะนำความสุขมาไพในชีวิตประจำวันด้วยการศึกษาเกี่ยวกับทุกสิ่งทีเนื่องด้วย стилด้วยปัญญาแล้วอบรมด้วยจิตภาวนา โดยการดำรงมั่นอยู่ในстилเป็นพื้นฐานเสียก่อน ยอมประสพสุขอยู่ในชีวิตประจำวันและเสนอแนะว่า คัมภีร์стилถ้านี้เป็นอุปกรณ์แห่งการศึกษาคนควาของผู้สนใจในเรื่องстилให้ชัดเจนยิ่งขึ้น และเรื่องстилมีเนื้อหากว้างขวาง มีเนื้อความที่ควรศึกษาตอไปเช่นเรื่อง стилในฐานะรองรับเบญจธรรม^{๑๔๔}

วิโรจน นาคชาติรี ทำงานวิจัยเรื่องคานิยมทางจริยธรรมของเยาวชน ศึกษาเฉพาะกรณี นักศึกษาชั้นปีที่ ๑ มหาวิทยาลัยรามคำแหง สรุปลงความได้ว่า หลักจริยธรรมพื้นฐานในพระพุทธศาสนา คือ การปฏิบัติตามстил ๕ หลักจริยธรรมทั่วไป คือ การปฏิบัติเพื่อความสุขความสำเร็จของตนเอง และการปฏิบัติตอบุคคลในสังคม หลักจริยธรรมขั้นสูง คือ มรรค ๘ ซึ่งเป็นอุดมการณ์สูงสุดในพระพุทธศาสนา และเป็นหนทางไปสูความสงบสุขที่สุด คือ นิพพานโดยที่เยาวชนมีความรู้ทางจริยธรรมในพระพุทธศาสนาไม่มากนัก แต่มีคานิยมทางจริยธรรมเชิงบวกอยู่มาก ซึ่งบงบอกถึงความคิด ความรู้สึก และทัศนคติที่ตังามตอตนเองและสังคม^{๑๔๕}

พระครูนิวาตวิริยธรรม (เพียร ตปคุโณ) ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง รูปแบบการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาแกปัญหาการดื่มสุรา กล่าวถึงการดื่มสุราของชาวไทยพุทธไว้ดังนี้ เมื่อพิจารณาถึงหลักคำสอนอันเป็นพื้นฐานทางศาสนาแล้ว ถือวาเป็นการละเมิดจริยธรรมขั้นพื้นฐาน เพราะสุรานั้นเป็นเหตุที่ตังของความประมาท เสียสติ อารมณ เป็นเหตุให้ระเริงหลงประพฤติทุจริตบาปกรรมด้วย

^{๑๔๔} พระมหาชัยณรงค์ วรณชโย, “การศึกษาเรื่องстилในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๒๕.

^{๑๔๕} วิโรจน นาคชาติรี, “คานิยมทางจริยธรรมของเยาวชน ศึกษาเฉพาะกรณี นักศึกษาชั้นปีที่ ๑ มหาวิทยาลัยรามคำแหง”, งานวิจัย, (คณะมนุษยศาสตร์: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒), หน้า ๓๕.

กาย วาจา ใจ ฉะนั้น ผู้ที่เว้นจากบาปและดำเนินตามกรอบของพุทธจริยธรรมเบื้องต้น จำเป็นต้อง เว้นจากการดื่มสุรา^{๑๔๖}

พระวรมะจารย์ จารุณโณ ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง การวิเคราะห์เรื่อง ศิลในคัมภีร์ลำนนาเรื่อง ‘อานิสงสศีลเส่นเดียว’ สรุปความได้ว่า ศิล ในคัมภีร์อานิสงสศีลเส่นเดียวมีความสอดคล้องกับศิลปะใน พระไตรปิฎก ทั้งด้านความหมาย ลักษณะ รส ปจจุภูฐาน และอานิสงสคือ การสำรวม กาย วาจาให้ เรียบร้อยดีงาม ละเว้นจากสิ่งที่เป็นอกุศลทั้งปวง ทรงไว้ซึ่งกุศลธรรมยอมก่อให้เกิดความปิติ เบิกบาน ใจ มีปจจุภูฐาน คือ ความสะอาดทางกาย ทางวาจา และทางใจและมีหิริ (ความละอายแก่ใจ) โอตตปัปะ (ความเกรงกลัวต่อบาป) เป็นปทัฏฐานเหมือนกันแต่ในคัมภีร์อานิสงสศีลเส่นเดียว มุ่งเน นเรื่องศิลปะของคฤหัสถ์ อันใดแก่ ศิล ๕ และศิลปะ ๘ อีกทั้งการรักษาศิลปะในคัมภีร์อานิสงสศีลเส่นเดียวนั้น เป็นการรักษาศิลปะ ๕ ข้อที่ ๓ คือ กาเมสุมิจจาราเพียงข้อเดียว ซึ่งก่อให้เกิดอานิสงสจากการรักษาศิลปะ เพียงข้อเดียวนั้นอย่างหาที่สุดมิได้เมื่อเกิดความเลื่อมใสแล้ว ตอมายอมรักษาศิลปะทั้ง ๕ ข้อได้อย่าง บริบูรณ์ และองค์ประกอบอื่น ๆ ย่อมสมบูรณ์จนท่ายที่สุดสามารถบรรลุโสดาบันด้วยอานิสงสศีลเส นเดียว หรือเพียงข้อเดียวที่ตนได้ปฏิบัติอย่างจริงจังเป็นอันดับแรก แต่ด้วยสภาพสังคมในปัจจุบันที่มี ความเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะทางวัฒนธรรมที่มีแนวโน้มก่อให้เกิดปัญหาและอุบัติเหตุต ่าง ๆ ดังจะเห็นได้ว่า อาชญากรรมร้ายแรงทั้งหมดที่เกิดขึ้น เป็นเรื่องของการละเมิดศิลปะ ๕ อัน เป็นเกณฑ์การควบคุมพฤติกรรมอย่างต่ำที่สุดของมนุษย์ ถ้าจะทำให้คนในสังคมมีความสงบสุข เรียบร้อย จะต้องมีการพัฒนาศิลปะให้เกิดขึ้นกับบุคคลในสังคม ศิลนอกจากเป็นเกณฑ์พื้นฐานที่ควบคุม ความประพฤติของบุคคลไปสู่เป้าหมายที่สูงขึ้นแล้ว ยังเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและช่วยแก ้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมได้อีกด้วย^{๑๔๗}

ราศี ทองสวัสดิ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ การอบรมศีลธรรม และพระพุทธศาสนาในโรงเรียน มัธยมตอนต้น ในทัศนคติของครู” การวิจัยใช้วิธีสัมภาษณ์จากอาจารย์ใหญ่ ๘ ทาน และครูสอนวิชา ศิลธรรมและพระพุทธศาสนาให้นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ อีก ๗ ทาน รวม ๑๕ ทานเพื่อต้องการ ทราบว่าทัศนคติของครูต่อการอบรม ผลที่ได้รับคือ การอบรมศีลธรรมและพระพุทธศาสนาควรเริ่ม จากเด็กเล็กเพราะเป็นการปลูกฝังให้เด็กมีศีลธรรม จริยธรรมที่ดีและควรเลือกวิธีอบรมธรรมให้ เหมาะสมกับวัยเด็ก เพื่อให้เด็กสามารถเข้าใจประพฤติและปฏิบัติตามได้^{๑๔๘}

อธิษฐาน พูลศิลป์ศักดิ์กุล ได้ศึกษาปัญหาพิเศษเรื่อง “การรักษาศิลปะหาของ พุทธศาสนิกชนวัยแรงงาน : กรณีศึกษาเขตสวนหลวง กรุงเทพมหานคร” ผลการศึกษาพบว่า ใน ภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีการรักษาศิลปะขอ ๑ เว้นจากการฆ่าสัตว์ ศิลขอ ๒ เว้นจากการลักทรัพย์ ศิลขอ ๓ เว้นจากการประพฤติผิดในกาม และศิลปะขอ ๕ เว้นจากการดื่มสุราเมรัยในระดับมากที่สุด ส่วนการ

^{๑๔๖} พระครูนิวาตวิริยธรรม (เพียร คุปคุโณ), “รูปแบบการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาแก ้ปัญหาการดื่มสุรา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๔๕.

^{๑๔๗} พระวรมะจารย์ จารุณโณ, “การวิเคราะห์เรื่อง ศิล ในคัมภีร์ลำนนาเรื่อง อานิสงสศีลเส่นเดียว”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๐), หน้า ๒๘.

^{๑๔๘} ราศี ทองสวัสดิ์, “การอบรมศีลธรรม และพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมต้นในทัศนคติของครู”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๑๔.

รักษาศิลข้อ ๔ เว้นจากการพูดปดอยู่ในระดับมาก โดยพบว่าปัจจัยส่วนบุคคลได้แก่ เพศและระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์กับการรักษาศิลหาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ นอกนั้นคือ อายุ สถานภาพ สมรส อาชีพ รายได้ ไม่มีความสัมพันธ์กับการรักษาศิลหา^{๑๔๙}

พระมหาพิชิตชัย ยมพาลไพ ได้ศึกษาเรื่อง “ทัศนะเรื่องศีล ๕ ของชาวพุทธในสังคมไทยปัจจุบัน ศึกษาเฉพาะกรณีการฆ่าสัตว์” เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๒ ผลการวิจัยทราบว่า การงดเว้นจากการฆ่าสัตว์มีความสำคัญเพราะเป็นข้อปฏิบัติเพื่อความสงบสุข ป้องกันการเบียดเบียนชีวิตและความหวาดระแวงระหว่างมนุษย์กับมนุษย์และมนุษย์กับสัตว์ และในปัจจุบันประชาชนส่วนใหญ่เข้าใจหลักศีลข้อนี้ถูกต้องแต่ไม่สามารถจะปฏิบัติให้สมบูรณ์ได้ เพราะความจำเป็นในการดำรงชีวิตและเชื่อว่าการฆ่าสัตว์เป็นบาปมีผลทั้งในชาตินี้และชาติหน้า ผู้ที่ปฏิบัติที่ขาดความเข้าใจอย่างถูกต้องในการรักษาศิลจะเข้าใจว่าการรักษาศิลยากเกินไปจึงไม่รักษาศิล^{๑๕๐}

นันทนา อังสุรังสี ได้ศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์เปรียบเทียบคานิยม และการปฏิบัติเกี่ยวกับเบญจศีลของชาวพุทธในสังคมเมืองและชนบทที่อยู่ในและนอกโครงการแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง โดยศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านในอำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์” เมื่อ พ.ศ.๒๕๓๓ จากการวิจัยภาคเอกสารสรุปผลการวิจัยว่า พระไตรปิฎกได้กล่าวถึงความสำคัญของศีลเป็นองค์แห่งความสุขประเสริฐเบื้องต้นของการบรรลุธรรมทางพระพุทธศาสนาและกล่าวถึงปฐมเหตุแห่งการปรากฏของเบญจศีลสืบเนื่องมาจากความละโมภและเห็นแก่ตัวของมนุษย์ ซึ่งแสดงให้เห็นการเบียดเบียนผู้อื่น นอกจากนี้ได้แสดงคุณและโทษของการปฏิบัติเบญจศีล และละเมิดต่อเบญจศีลทั้งชีวิตนี้และชีวิตหน้า สอนอรรถกถาได้อธิบายเพิ่มเติมพร้อมทั้งแจกแจงรายละเอียดต่างๆ เช่นอธิบายความหมายของคำวา ศีล คือ ความสงบ และแสดงประเภทและลักษณะของการรักษาศีลนอกจากนั้นกล่าวถึงองค์ประกอบหลักเกณฑ์การพิจารณาโทษ และประมวลวิธีการต่างๆ ที่นับว่าเป็นความพยายามในการละเมิดต่อเบญจศีล จากการวิจัยภาคสนามพบว่า” ประชากรส่วนใหญ่ใน ๓ พื้นที่ ยังคงมีคานิยมและปฏิบัติต่อเบญจศีลสอดคล้องตามหลักทฤษฎี คือ มีความเห็นว่าเบญจศีลมีความสำคัญมากและบัญญัติไว้ให้ทุกคนปฏิบัติเพื่อความสงบสุขของสังคม และเห็นว่าการถือศีลนำไปสู่สุคติ พรุ่งพร้อมด้วยทรัพย์ และถึงความสุขได้ ทั้งยังเห็นว่าเบญจศีลไม่ขัดกับสภาพสังคมปัจจุบันการประกอบอาชีพและการพัฒนาความเจริญของชาติ แต่ยังมีประชากรบางส่วนในพื้นที่ทำการวิจัย มีคานิยมและการปฏิบัติต่อเบญจศีลเบี่ยงเบน และเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากปัจจัย ๓ ประการคือ อาชีพ, ความเจริญทางวัตถุ, ความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับเขตเมือง ดังนั้น หมู่บ้านชนบทจะยังคงรักษาคานิยม และการปฏิบัติต่อ

^{๑๔๙} อธิษฐาน พุทธศิลป์ศักดิ์กุล, “การรักษาศีลหาของพุทธศาสนิกชนวัยแรงงาน : กรณีศึกษาเขตสวนหลวงกรุงเทพมหานคร”, **ปัญหาพิเศษ**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๘), หน้า ๑๑๗.

^{๑๕๐} พระมหาพิชิตชัย ยมพาลไพ, “การศึกษาทัศนะเรื่องศีล ๕ ของชาวพุทธในสังคมไทยปัจจุบัน : ศึกษาเฉพาะกรณีการฆ่าสัตว์”, **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๒), หน้า ๕๖.

เบญจศิลป์ได้ถูกต้องมากกว่าหมู่บ้านแผ่นดินธรรมแผ่นดินทองซึ่งมีความใกล้ชิดกับเขตเมืองมากกว่า”^{๑๕๑}

๒.๑๑.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวกับพฤติกรรม

บุญหนา จิมานัง, โสวิทย์ บำรุงภักดิ์, วิทยา ทองดี, นิรันดร เลิศวีรพล ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ให้วิจัยเรื่องพฤติกรรมการรักษาศิล ๕ ของเด็กเยาวชนตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ซึ่งได้เสนอแนะจากผลการวิจัยว่า^{๑๕๒} ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการรักษาศิล ๕ ของเด็กเยาวชนตำบลโคกสี ได้แก่หมู่บ้าน เพศ การศึกษา และรายได้ โดยมีหมู่บ้านโคกสี หมู่บ้านเลิงและหมู่บ้านโคกแปะ ทำผิดพลาดมากกว่าหมู่บ้านอื่น เด็กเยาวชนเพศชายทำผิดพลาดข้อ ๑ และข้อ ๕ มากกว่าเพศหญิง เด็กเยาวชนที่ไม่เรียนหนังสือ ทำผิดพลาดข้อ ๑ ข้อ ๔ และข้อ ๕ มากกว่าเด็กเยาวชนที่เรียนหนังสือ เด็กเยาวชนที่ไม่มีรายได้และมีรายได้น้อย ทำผิดพลาดข้อ ๑ และข้อ ๔ มากกว่าเด็กเยาวชนที่รายได้มากกว่า ๔,๐๐๐ บาทขึ้นไป จึงเสนอว่า พ่อแม่ญาติพี่น้องรวมทั้งพระสงฆ์ควรให้เวลาในการอบรมสั่งสอนศิลป ๕ ให้แก่เด็กเยาวชนชายที่อยู่ในหมู่บ้านขนาดใหญ่ เช่น หมู่บ้านโคกสี หมู่บ้านเลิงและหมู่บ้านโคกแปะที่ไม่ได้เรียนหนังสือและมีรายได้น้อยให้มากยิ่งขึ้น ส่วนองค์กรท้องถิ่นควรกำหนดนโยบาย ในการฝึกปฏิบัติศิลป ๕ ให้แก่หมู่บ้านโคกสี หมู่บ้านเลิงและหมู่บ้านโคกแปะ ทั้งนี้เพื่อเพิ่มความถี่ ในการฝึกปฏิบัติ รักษาศิล ๕ ของเด็กเยาวชนที่อยู่ใกล้ความเจริญให้มากขึ้น

จากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จึงสรุปได้ว่า การประยุกต์หลักศิลป ๕ เพื่อพัฒนาพฤติกรรมที่ไม่ดี มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่จะอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ศิล ๕ เป็นข้อประพฤติข้อปฏิบัติเบื้องต้น ที่ทำให้คนเป็นมนุษย์ และศิลปยังเป็นรากฐานให้กุศลธรรมอื่นๆ ตามมา เป็นรากฐานให้เกิดความประพฤติที่ดีงาม และป้องกันมิให้เกิดพฤติกรรมในด้านที่ไม่ดีและเสียหาย คือ การฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม พวดเท็จ การดื่มสุราเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท (ดังเรื่องราวที่ได้ยกตัวอย่างมาแล้วในบทที่ ๓) ก็โดยอาศัยเจตนา ความตั้งใจ ความตั้งใจ เป็นเครื่องงดเว้น เมื่อบุคคลลู่อ่านางแห่งความไม่ดี เป็นผู้ขัดเกลาจริตนิสัยด้วยศิลป ๕ ดังกล่าวแล้ว ความมีเมตตา กรุณา มีความละเอียดใจ มีหิริ และโอตตปยะความซื่อสัตย์สุจริต ย่อมจะเกิดขึ้นในจิตใจเป็นสำคัญ ย่อมส่งผลให้พฤติกรรมที่เกิดจาก อกุศลกิเลสต้นเหตุต่างๆ หรือทุจริตต่างๆ ที่เกิดขึ้นทางกาย วาจา และใจ เสื่อมถอยไปจึงเป็นเหตุให้พฤติกรรมต่างๆ ที่ไม่ดีงาม กลับเป็นความประพฤติที่ดีงาม และเป็นคุณประโยชน์แก่ผู้ประพฤติปฏิบัติเอง กุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้น ย่อมเกิดขึ้น และยังให้เป็นผู้รู้จักตนเอง มีทักษะเรียนรู้เท่าทันต่อกิเลสต้นเหตุ รู้จักในการสำรวจตนเอง และสามารถประเมินตนเอง และรู้จักดำเนินชีวิต ได้อย่างถูกต้องด้วย เช่น สามารถบอกได้ว่าตนเป็น

^{๑๕๑} นันทนา อังสุรังสี, “การวิเคราะห์เปรียบเทียบคานิยมและการปฏิบัติเกี่ยวกับเบญจศิลป์ของชาวพุทธในสังคมเมืองและชนบทที่อยู่นอกโครงการแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง : ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านในอำเภอโคกพระ จังหวัดนครสวรรค์”, *วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๓), หน้า ๗๕.

^{๑๕๒} บุญหนา จิมานัง, โสวิทย์ บำรุงภักดิ์, วิทยา ทองดี, นิรันดร เลิศวีรพล, “พฤติกรรมการรักษาศิลห้าของเด็กเยาวชนตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๗๒.

ใคร มีความสามารถอะไรบ้างประพฤติปฏิบัติอย่างไร^{๑๕๓} ย่อมรู้จักภูมิธรรมของตนได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ก็
ได้ชื่อว่า เป็นการพัฒนาพฤติกรรมตามหลักของศีล ๕ โดยประการทั้งปวง พฤติกรรมต่างๆ เช่น การ
ทำแท้งการฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม เป็นต้น ดังที่กล่าวมาแล้วก็จะไม่เกิดขึ้น และจะไม่
เกิดขึ้นได้ในอนาคต รวมทั้งสุขภาพทางกาย และสุขภาพจิต ย่อมมีความสงบระงับ สังคมก็อยู่ร่วมกัน
ได้อย่างมีความสุข ดังมีพระพุทธพจน์ตรัสไว้ว่า “...อริยสาวกระลึกถึงศีลของตน ที่ไม่ขาดไม่ทะลุ ไม่
ต่าง ไม่พร้อย เป็นไท ท่านผู้รู้สรรเสริญ ไม่ถูกค้นหา และทมิฬครอบงำ เป็นไปเพื่อสมาธิ สมัยใดอริย
สาวกระลึกถึงศีล สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้นย่อมไม่ถูกราคะกัณฐม รุม ไม่ถูกโทสะกัณฐม รุม ไม่ถูกโมหะ
กัณฐม รุม สมัยนั้นจิตของอริยสาวกนั้นย่อมปรารภศีล ดำเนินไปตรงที่เดียว มหานามะ ก็อริยสาวกผู้มีจิต
ดำเนินไปตรงแล้ว ย่อมได้รับความปราบปลื้มอิงอรรถ ย่อมได้ความปราบปลื้มอิงธรรม ย่อมได้
ปราโมทย์ที่ประกอบด้วยธรรม เมื่อมีปราโมทย์ ย่อมเกิดปีติ เมื่อใจมีปีติ กายย่อมระงับ เธอมีกายสงบ
ย่อมได้รับความสุข เมื่อมีสุขจิตย่อมตั้งมั่น มหานามะ ตถาคตกล่าวว่า อริยสาวกนี้เป็นผู้ถึงความสงบ
อยู่ในหมู่สัตว์ผู้ถึงความไม่สงบ เป็นผู้ไม่พยายาบาทในหมู่สัตว์ผู้พยายาบาท เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยกระแสธรรม
...”^{๑๕๔}
...

^{๑๕๓} พระครูวิเทศพรหมคุณ, “ทฤษฎีผู้นำพึงจะเป็นและการบริหารในองค์กร”, พุทธจักร, ปีที่ ๖๕
ฉบับที่ ๓ (มีนาคม ๒๕๕๔) : ๑๒.

^{๑๕๔} อ.จ.นกก.(ไทย) ๒๒/๑๐/๔๒๓.

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

วิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาพฤติกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของประชาชน บ้านกระหม อำเภอมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์” ผู้ศึกษาได้ศึกษาตามระเบียบวิธีวิจัยดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการศึกษา
- ๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา
- ๓.๔ การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ
- ๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผล
- ๓.๗ สถิติที่ใช้ในการศึกษา

๓.๑ รูปแบบการศึกษา

วิธีการศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ซึ่งมีขั้นตอนในการทำวิจัย ดังนี้

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

ประชากร

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ประชาชนในหมู่บ้านกระหม ตำบลนาบัว อำเภอมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ผู้ศึกษาได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง อย่างง่ายได้ จำนวนกลุ่มตัวอย่าง ๑๐๐ คน

วิธีการสุ่มตัวอย่าง

ผู้ศึกษาไม่สามารถที่จะศึกษาจากประชากรในบ้านกระหม ตำบลนาบัว อำเภอมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ได้ทั้งหมดเนื่องจากมีจำนวนมาก ผู้ศึกษาจึงได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตร Taro Yamane^๑ โดยมีสูตรการคำนวณ ดังนี้

$$\text{สูตร} \quad n = \frac{N}{1+Ne^2}$$

เมื่อ n คือ จำนวนตัวอย่าง หรือขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

^๑ชานินทร์ ศิลป์จารุ , การวิจัยและวิเคราะห์ ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: ปิสิกเนสอาร์แอนดี, ๒๕๕๒), หน้า ๔๕.

N คือ จำนวนหน่วยทั้งหมด หรือ ขนาดของประชากรทั้งหมด
e คือ ความคาดเคลื่อนในการสุ่มตัวอย่าง (Sampling Error)

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaires) ซึ่งสร้างขึ้นเอง โดยศึกษาจากเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น ๓ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับ เพศ ตำแหน่ง อายุ ระดับการศึกษา รายได้ครอบครัว ซึ่งมีลักษณะการถามแบบปลายปิดมีคำตอบให้เลือก (Check List) ทั้งหมด ๑๐ ข้อ

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับพฤติกรรมกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของ ประชาชนบ้านกระหม่อม อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ มี ๕ ด้านดังนี้

๑. ด้านการละเว้นจากการฆ่าการสังหาร ไม่ประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกาย รวมทั้ง ฆราวาสชกชวห้ามปราม ให้ผู้อื่นละเว้นด้วย (ปาณาติปาตา เวรมณี)

๒. ด้านการละเว้นจากการลักขโมย เบียดบังแย่งชิง ไม่ประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน ทั้งยัง ช่วยเหลือดูแลทรัพย์สินและผลประโยชน์ของส่วนรวม (อทินนาทานา เวรมณี)

๓. ด้านการละเว้นจากการประพฤติดิฉันในกามไม่ประทุษร้ายต่อของรักของหวงอันเป็น การทำลายเกียรติภูมิและจิตใจตลอดจนวงศ์ตระกูลให้เสื่อมเสีย (กาเมสุมิฉฉาจารา เวรมณี)

๔. ด้านการละเว้นจากพูดเท็จโกหกหลอกลวงไม่ประทุษร้ายเขาหรือประโยชน์สุขของเขาด้วยวาจา ทั้งยังพูดด้วยความปรารถนาดีและจริงใจ (มุสาวาทา เวรมณี)

๕. ด้านการละเว้นจากเครื่องดองของเมา สิ่งเสพติด อันเป็นเหตุให้เกิดความประมาท มัวเมา ก่อความเสียหาย ผิดพลาดเพราะขาดสติ รวมทั้งฆราวาสชกชวผู้อื่นให้ละเว้นด้วย (สุราเมรยมัชชปมาทัฏฐานา เวรมณี)

โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ๕ ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ซึ่งมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

๕	หมายถึง	การนำไปใช้ในระดั้มากที่สุด
๔	หมายถึง	การนำไปใช้ในระดั้มาก
๓	หมายถึง	การนำไปใช้ในระดั้มานกลาง
๒	หมายถึง	การนำไปใช้ในระดั้น้อย
๑	หมายถึง	การนำไปใช้ในระดั้น้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา แนวทางการแก้ไขและแนวทางส่งเสริมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของประชาชนบ้านกระหม่อม เป็นคำถามปลายเปิด (Open Ended Question) เพื่อให้ผู้ตอบได้แสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะของตนตามความรู้ความเข้าใจได้อย่างอิสระ โดย แบ่งเป็น ๓.๑ ปัญหา แนวทางการแก้ไข ๓.๒ แนวทางส่งเสริม

๓.๔. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ผู้ศึกษาได้ดำเนินการดังนี้

๓.๔.๑ หาความเที่ยงตรง (Validity) ตามเนื้อหา โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จแล้ว เสนอประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยาลัยเพื่อขอความเห็นชอบ และนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง เที่ยงตรงและความครอบคลุมตามเนื้อหาที่ต้องการศึกษาตามวัตถุประสงค์ แล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (Index of Item Objective Congruence : IOC) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องมากกว่า ๐.๕ ทุกข้อสำหรับผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถามจำนวน ๓ ท่าน

ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (IOC) โดยไถ่เกณฑ์การประเมินความสอดคล้อง (Index of consistency : IOC) ของผู้เชี่ยวชาญ มีดังนี้

ให้คะแนนเท่ากับ + ๑ หมายถึง แน่ใจว่าถูกต้อง สอดคล้องตรงกับวัตถุประสงค์

ให้คะแนนเท่ากับ ๐ หมายถึง ไม่แน่ใจว่ามีความสอดคล้อง

ให้คะแนนเท่ากับ - ๑ หมายถึง ยังไม่ถูกต้อง ไม่สอดคล้อง ไม่ตรงกับวัตถุประสงค์

$$\text{สูตรการคำนวณ } IOC = \frac{\sum R}{n}$$

ICO คือ ดัชนีความสอดคล้อง

R คือ คะแนนของผู้เชี่ยวชาญ

$\sum R$ คือ ผลรวมคะแนนของผู้เชี่ยวชาญแต่ละคน

N คือ จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

๓.๔.๒ หาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยนำแบบสอบถามที่แก้ไขปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try-out) กับประชาชนในตำบลเฉลี่ยจำนวน ๓๐ คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) หรือค่าความเชื่อมั่นตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach) ดังนี้

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left\{ 1 - \frac{\sum S_i^2}{S^2} \right\}$$

เมื่อ α แทน ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

n แทน จำนวนข้อของแบบทดสอบ

S_i^2 แทน ความแปรปรวนของคะแนนรายข้อ

S^2 แทน ความแปรปรวนของคะแนนทั้งฉบับ

๓.๔.๓ นำแบบสอบถามที่ได้ทำการปรับปรุงแก้ไขเสร็จแล้ว เสนอต่อคณะกรรมการควบคุมวิทยาลัยเพื่อขอความเห็นชอบ และจัดพิมพ์เป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกลุ่มประชากรเป้าหมายต่อไป

๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล

เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจริงกับกลุ่มประชากรเป้าหมาย ผู้ศึกษาได้ทำการแจกแบบสอบถามและเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวนแบบสอบถาม ๑๐๐ ชุด ซึ่งผู้ศึกษาได้เข้าไปเก็บรวบรวม

ข้อมูลและรับกลับคืนมาด้วยตนเอง เมื่อได้รับคืนแบบสอบถามทั้งหมด ตรวจสอบความสมบูรณ์ จึงนำข้อมูลบันทึกลงในคอมพิวเตอร์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อประมวลผลต่อไป

๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล และประมวลผล

การวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผล ผู้ศึกษาได้บันทึกข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติคำนวณหาค่าสถิติต่างๆ ดังนี้

๓.๖.๑ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) แล้วนำเสนอในรูปแบบของการพรรณนาข้อมูลประกอบตาราง

๓.๖.๒ ข้อมูลเกี่ยวกับระดับพฤติกรรมกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของประชาชนบ้านกระหมี่ วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

๓.๖.๔ แบบสอบถามแบบปลายเปิด (Opened Form) สอบถามเกี่ยวกับปัญหา แนวทางการแก้ไข และแนวทางส่งเสริม วิเคราะห์โดยการจัดกลุ่มของความคิดเห็น

๓.๖.๕ เกณฑ์ในการพิจารณาแปลความหมายค่าเฉลี่ยของแต่ละช่วงเท่าๆกันดังนี้^๒

ค่าเฉลี่ยระหว่าง ๔.๒๑ - ๕.๐๐ หมายความว่า มีการนำไปใช้มากที่สุด

ค่าเฉลี่ยระหว่าง ๓.๔๑ - ๔.๒๐ หมายความว่า มีการนำไปใช้มาก

ค่าเฉลี่ยระหว่าง ๒.๖๑ - ๓.๔๐ หมายความว่า มีการนำไปใช้ปานกลาง

ค่าเฉลี่ยระหว่าง ๑.๘๑ - ๒.๖๐ หมายความว่า มีการนำไปใช้น้อย

ค่าเฉลี่ยระหว่าง ๑.๐๐ - ๑.๘๑ หมายความว่า มีการนำไปใช้น้อยที่สุด

๓.๗ สถิติที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้วิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ดังนี้

๑. ค่าร้อยละ (Percentage) โดยใช้สูตรหาค่าร้อยละ ดังนี้

สูตรการหาค่าร้อยละ

$$P = \frac{F \times 100}{n}$$

เมื่อ P แทน ร้อยละ

F แทน ความถี่ที่ต้องการแปลค่าให้เป็นร้อยละ

n แทน จำนวนความถี่ทั้งหมด

๒. ค่าเฉลี่ย (Mean) โดยใช้สูตรหาค่าเฉลี่ยดังนี้

$$\bar{X} = \frac{\sum x}{n}$$

^๒ ชูติระ ระเบียบ และคณะ, ระเบียบวิธีวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๒), หน้า ๑๐๘.

เมื่อ \bar{X} แทน ค่าเฉลี่ย

$\sum x$ แทน ผลรวมทั้งหมดของความถี่ คูณ คะแนน

n แทนผลรวมทั้งหมดของความถี่ซึ่งมีค่าเท่ากับจำนวนข้อมูล

ทั้งหมด

๓. ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยใช้สูตรดังนี้

$$S.D = \sqrt{\frac{n \sum x^2 - (\sum x)^2}{n(n-1)}}$$

S.D. คือ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

x คือ ข้อมูล (ตัวที่ 1,2,3...,n)

\bar{X} คือ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต

n คือ จำนวนข้อมูลทั้งหมด

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

วิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาพฤติกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของประชาชน บ้าน กระหม อำเภอมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์” โดยผู้ศึกษาได้จัดแบ่งการศึกษาออกเป็น ๒ ช่วงคือ ช่วงที่หนึ่งเป็นการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับศีล ๕ ที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ช่วงที่ ๒ ได้ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ การศึกษามีรายละเอียดดังนี้

๔.๑ ข้อมูลทั่วไป

วิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาพฤติกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของประชาชน บ้านกระหม อำเภอมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์” ใช้วิธีการศึกษาเชิงสำรวจ (Survey Method) โดยเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสอบถาม (questionnaire) จำนวนทั้งสิ้น ๑๐๐ ชุด จากนั้นผู้ศึกษาได้ทำการวิเคราะห์เป็น ๔ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม แล้วนำเสนอในรูปแบบของตารางประกอบคำบรรยาย

ตอนที่ ๒ ระดับพฤติกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของประชาชนบ้านกระหม อำเภอมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

ตอนที่ ๓ ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

n แทน จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

\bar{x} แทน ค่าเฉลี่ย (Mean)

S.D. แทน ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

๔.๒.๑ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ ๔.๑ จำนวนและค่าร้อยละของปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวนคน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	๖๑	๔๐.๗
หญิง	๓๙	๕๙.๓
รวม	๑๐๐	๑๐๐
อายุ		
ต่ำกว่า ๑๖ ปี	๘	๕.๓
๑๖-๒๐ ปี	๑๑	๗.๓

๒๑-๒๕ ปี	๒๑	๑๔.๐
๒๖-๓๐ ปี	๑๕	๑๐.๐
๓๑-๓๕ ปี	๑๖	๑๐.๗
๓๖-๔๐ ปี	๑๒	๘.๐
๔๑-๔๕ ปี	๑๐	๖.๗
๔๖-๕๐ ปี	๕	๓.๓
๕๑ ปีขึ้นไป	๕๒	๓๔.๔
รวม	๑๕๐	๑๐๐
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษาปีที่ ๖	๑๓	๘.๗
มัธยมศึกษาตอนต้น	๔๑	๒๗.๓
มัธยมศึกษาตอนปลาย	๒๒	๑๔.๗
อนุปริญญา	๑๒	๘.๐
ปริญญาตรี	๔๐	๒๖.๗
ปริญญาโท	๑	.๗
ป.๔	๒๑	๑๔.๐
อื่นๆ	-	-
รวม	๑๕๐	๑๐๐

ตารางที่ ๔.๑ ต่อ

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
สถานภาพ		
โสด	๖๐	๔๐.๐
สมรส	๘๐	๕๓.๓
หย่าร้าง	๑๐	๗.๐
รวม	๑๕๐	๑๐๐
อาชีพ		
นักศึกษา	๒๔	๑๖.๐
ประกอบธุรกิจส่วนตัว	๓๖	๒๔.๐
พนักงานรัฐวิสาหกิจ	๑๑	๗.๓
ข้าราชการ	๑๘	๑๒.๐
พนักงานบริษัท	๒๒	๑๔.๗
แม่บ้าน	๓๐	๒๐.๐
ว่างงาน	๔	๒.๗
อื่นๆ	๕	๓.๓

รวม	๑๕๐	๑๐๐
รายได้ต่อเดือน		
ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท	๕๒	๓๔.๗
๕,๐๐๐-๑๐,๐๐๐ บาท	๕๗	๓๘.๐
๑๐,๐๐๑-๑๕,๐๐๐ บาท	๒๑	๑๔.๐
๑๕,๐๐๑-๒๐,๐๐๐ บาท	๕	๓.๓
๒๐,๐๐๑-๒๕,๐๐๐ บาท	๖	๔.๐
มากกว่า ๒๕,๐๐๐ บาทขึ้นไป	๙	๖.๐
รวม	๑๕๐	๑๐๐
อาศัยอยู่บ้านกะทมมาแล้วกี่ปี		
ต่ำกว่า ๒ ปี	๑๑	๗.๓
๒-๕ ปี	๑๖	๑๐.๗
มากกว่า ๕ ปี	๑๒๓	๘๒.๐
รวม	๑๕๐	๑๐๐

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับพฤติกรรมกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของประชาชนบ้านกะทม อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ โดยรวม

ระดับการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน		\bar{x}	S.D	ระดับการนำไปใช้
๑	ศีลข้อ ๑ การไม่ฆ่าสัตว์	๒.๒๕	๑.๑๔	น้อย
๒	ศีลข้อ ๒ การไม่ทจริต ไม่ลักขโมย	๓.๔๙	.๘๙	มาก
๓	ศีลข้อ ๓ การไม่ประพฤตผิดในกาม	๓.๓๗	.๙๔	มาก
๔	ศีลข้อ ๔ การไม่พูดปด ไม่พูดเท็จ	๓.๙๓	.๙๑	มากที่สุด
๕	ศีลข้อ ๕ การไม่ดื่มสุรา ของมีเมา	๒.๗๕	๑.๐๙	ปานกลาง
รวม		๓.๑๕	.๖๕	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่าประชาชนในบ้านกะทม มีระดับพฤติกรรมกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = ๓.๑๕$) เมื่อพิจารณาศีลในแต่ละข้อพบว่าประชาชนบ้านกะทม มีการนำศีลข้อ ๒ และข้อ ๓ ไปใช้ในชีวิตประจำวันในระดับมาก ศีลข้อ ๔ การไม่พูดปดในระดับมากที่สุด สำหรับศีลข้อ ๑ มีการนำไปใช้ออยู่ในระดับน้อย

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ยสวนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับพฤติกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ใน ชีวิตประจำวันของประชาชนบ้านกระหม อำเภอมือง จังหวัดสุรินทร์ จำแนกตามศีลข้อ ๑ ด้านการ ละเว้นจากการฆ่าสัตว์ การไม่ประทุษร้ายต่อชีวิต และร่างกาย (ปาณาติปาตา เวรมณี)

ศีลข้อ ๑ ด้านการละเว้นจากการฆ่า การไม่สังหาร ไม่ประทุษร้ายต่อ ชีวิตและร่างกาย (ปาณาติปาตา เวรมณี)	\bar{x}	S.D	ระดับการ นำไปใช้
๑ ไม่คิดทำร้ายสัตว์เล็กเช่นยุง แมลงสาป	๒.๖๑	๑.๒๑	ปานกลาง
๒ ไม่คิดทำร้ายหรือฆ่าเมื่อถูกผู้อื่นรังแก	๒.๕๐	๑.๐๙	น้อย
๓ ไม่ใช้ยาฆ่าแมลงในพื้นที่การเกษตร	๒.๒๑	.๙๖	น้อย
๔ ห้ามปรามเมื่อผู้อื่นทำร้ายสัตว์	๒.๗๑	๑.๑๔	ปานกลาง
๕ การเคร่งครัดในศีลข้อ ๑ เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี	๒.๓๗	๑.๑๕	น้อย
รวม	๒.๔๘	.๑๙	น้อย

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า ประชาชนบ้านกระหม มีระดับพฤติกรรมการนำศีลข้อ ๑ ไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน โดยรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{x} = ๒.๔๘$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีการนำไป ใช้อยู่ในระดับปานกลาง ๒ ข้อ ($\bar{x} = ๒.๖๑$ และ ๒.๗๑) คือ ไม่คิดทำร้ายสัตว์เล็กเช่นยุง แมลงสาป และ ห้ามปรามเมื่อผู้อื่นทำร้ายสัตว์ มีการนำไปใช้ในระดับน้อย ๓ คือ ($\bar{x} = ๒.๕๐, ๒.๒๑$ และ ๒.๓๗) ไม่คิดทำร้ายหรือฆ่าเมื่อถูกผู้อื่นรังแก ไม่ใช้ยาฆ่าแมลงในพื้นที่การเกษตร และ การ เคร่งครัดในศีลข้อ ๑ เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ยสวนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับพฤติกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ใน ชีวิตประจำวันของประชาชนบ้านกระหม อำเภอมือง จังหวัดสุรินทร์ จำแนกตามศีลข้อ ๒ ด้านการ ลักทรัพย์การถือเอาสิ่งของที่เขาไม่ได้ให้ (อทินนาทานา เวรมณี)

ศีลข้อ ๒ ด้านการละเว้นจากการลักทรัพย์ การถือเอาสิ่งของที่เขาไม่ได้ให้	\bar{x}	S.D	ระดับการ นำไปใช้
๑ ไม่หยิบขโมยของผู้อื่นไปก่อนได้รับอนุญาต	๒.๖๓	๑.๒๔	ปานกลาง
๒ ไม่คิดเอาเปรียบคนอื่น	๓.๖๑	.๖๘	ปานกลาง
๓ ไม่โลภอยากได้ของคนอื่น	๓.๑๘	๑.๒๓	ปานกลาง
๔ ช่วยรักษาทรัพย์สินของชุมชน	๓.๑๕	๑.๑๔	ปานกลาง
๕ ห้ามปรามคนอื่นไม่ให้ละเมิดศีลข้อ ๒	๓.๒๑	.๘๘	ปานกลาง
รวม	๓.๑๕	.๓๔	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า ประชาชนบ้านกระหม มีระดับพฤติกรรมการนำศีลข้อ ๒ ไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = ๓.๑๕$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มี การนำไปใช้อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ยสวณเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับพฤติกรรมกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ใน ชีวิตประจำวันของประชาชนบ้านกระหม อำเภอมือง จังหวัดสุรินทร์ จำแนกตามศีลข้อ ๓ ด้านการไม่ ประพฤติผิดในกาม (กามสุมิจฉาจารา เวมณี)

ศีลข้อ ๓ ด้านการละเว้นจากการประพฤติผิดในกาม		\bar{x}	S.D	ระดับการ นำไปใช้
๑	ไม่ประพฤติล่วงละเมิดคู่ครองคนอื่น	๒.๙๙	.๙๘	ปานกลาง
๒	ไม่นอกใจคู่ครองของตนเอง	๓.๒๙	๑.๐๗	ปานกลาง
๓	ให้เกียรติคู่ครองของตนเอง	๓.๐๑	๑.๑๑	ปานกลาง
๔	ไม่แสดงกิริยาเกี่ยวพาราสีคนอื่นที่ไม่ใช่คู่ครองของตนเอง	๓.๐๑	๑.๐๒	ปานกลาง
๕	ห้ามปรามคนอื่นเมื่อเขาละเมิดศีลข้อ ๓	๒.๗๓	๑.๐๙	ปานกลาง
รวม		๓.๐๐	.๑๙	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า ประชาชนบ้านกระหม มีระดับพฤติกรรมกรรมการนำศีลข้อ ๓ ไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = ๓.๐๐$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีการ นำไปใช้ออยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ยสวณเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับพฤติกรรมกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ใน ชีวิตประจำวันของประชาชนบ้านกระหม อำเภอมือง จังหวัดสุรินทร์ จำแนกตามศีลข้อ ๔ ด้านการไม่ พุดต ไม่พุดเท็จ (มุสวาทา เวมณี)

ศีลข้อ ๔ ด้านการละเว้นจากการพุดเท็จ การไม่พุดโกหก		\bar{x}	S.D	ระดับการ นำไปใช้
๑	ไม่พุดโกหกหรือเรื่องไม่จริง	๓.๔๓	๑.๒๙	มาก
๒	ไม่เคยพุดคำหยาบหรือพุดเหน็บแนมคนอื่น	๓.๑๐	๑.๐๘	ปานกลาง
๓	ไม่ผิดสัญญาหรือไว้สัจจะ	๓.๔๐	.๙๒	ปานกลาง
๔	อดทนอดกลั้นต่อการโต้เถียงด้วยเรื่องไม่จริง	๒.๙๐	๑.๐๔	ปานกลาง
๕	ชักชวนคนอื่นให้เห็นโทษของการละเมิดศีลข้อ ๔	๒.๓๔	.๙๒	น้อยที่สุด
รวม		๓.๐๓	.๔๔	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า ประชาชนบ้านกระหม มีระดับพฤติกรรมกรรมการนำศีลข้อ ๔ ไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = ๓.๐๓$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ามี การ นำไปใช้ออยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๓.๔๓$) ได้แก่การไม่พุดโกหกหรือเรื่องไม่จริง มีการนำไปใช้ใน ระดับ ปานกลาง ($\bar{x} = ๓.๑๐, ๓.๔๐$ และ ๒.๙๐) คือไม่เคยพุดคำหยาบหรือพุดเหน็บแนมคนอื่น ไม่ผิด สัญญาหรือไว้สัจจะและอดทนอดกลั้นต่อการโต้เถียงด้วยเรื่องไม่จริง มีการนำไปใช้ใน ระดับน้อยที่สุด ($\bar{x} = ๒.๓๔$) คือ ชักชวนคนอื่นให้เห็นโทษของการละเมิดศีลข้อ

ตารางที่ ๔.๗ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับพฤติกรรมกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ใน ชีวิตประจำวันของประชาชนบ้านกระหม อำเภอมือง จังหวัดสุรินทร์ จำแนกตามศีลขอ ๕ ด้านการไม่ ต้มสุรา สิ่งมีเมา (สุราเมรัยมีชขปมาทัญฐานา เวมณี)

ศีลขอ ๕ ด้านการละเวนจากการต้มสุรา ของมีนเมา		\bar{x}	S.D	ระดับการ นำไปใช้
๑	ไม่เคยต้มสุราของมีนเมา	๒.๕๗	๑.๑๘	น้อย
๒	ไม่เคยสืบบุหรี	๒.๕๔	๑.๐๔	น้อย
๓	สนับสนุนให้มีการเลิกต้มสุรา	๒.๘๐	๑.๓๐	ปานกลาง
๔	เห็นด้วยกับการงดต้มสุราในงานบุญ	๒.๔๙	๑.๑๔	น้อย
๕	ชักชวนคนอื่นให้งดต้มสุรา	๒.๓๗	๑.๑๙	น้อย
รวม		๒.๕๕	.๑๕	น้อย

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า ประชาชนบ้านกระหม มีระดับพฤติกรรมกรรมการนำศีลขอ ๕ ไปใช้ ในชีวิตประจำวัน โดยรวม อยู่ในระดับน้อย ($\bar{x} = ๒.๕๕$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามีการนำไป ใช้อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = ๒.๘๐$) ได้แกสนับสนุนให้มีการเลิกต้มสุรา และการนำไปใช้ในระดั บน้อยได้แก่ไม่เคยต้มสุราของมีนเมา ไม่เคยสืบบุหรี เห็นด้วยกับการงดต้มสุราในงานบุญ และชักชวน คนอื่นให้งดต้มสุรา

จากการศึกษาพบว่าพฤติกรรมกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของประชาชนบ้าน กระหม อำเภอมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ พบว่าพฤติกรรมนั้นเป็นสิ่งที่ติดตัวของมนุษย์มา หมายความว่ามนุษย์แต่ละคนก็มีพฤติกรรมในการดำเนินชีวิต ในการเกี่ยวข้องปฏิสัมพันธ์กันในสังคม ด้วยพฤติกรรมที่เหมือนหรือแตกต่างกัน การศึกษาพฤติกรรมมนุษย์นั้นมีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การศึกษาพฤติกรรมมนุษย์นั้นมีอยู่หลายวิธีการ ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาพฤติกรรมกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ใน ชีวิตประจำวันด้วยวิธีการสำรวจ และจากการที่ผู้วิจัยเป็นพระที่อยู่ในพื้นที่บ้านกระหม ได้เห็นความ เป็นอยู่ วิถีชีวิตการดำเนินชีวิตของประชาชน

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในบทนี้ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะของการศึกษาเรื่อง “ศึกษาพฤติกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของประชาชนบ้านกทม อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์” ๑) เพื่อศึกษาหลักศีล ๕ ที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาเถรวาท ๒) เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของประชาชน บ้านกทม อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ๓) เพื่อศึกษาปัญหา แนวทางการแก้ไข และแนวทางส่งเสริมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของประชาชนบ้านกทม อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ หลักศีล ๕ ที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาเถรวาท ผลการศึกษาพบว่า หลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาในส่วนที่เกี่ยวกับความประพฤติที่ดีงาม และการหาเลี้ยงชีพในทางสุจริต ได้แก่ ศีล ๕ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมุ่งเน้นที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่สังคมในการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ศีล ๕ ประการนี้ เรียกว่า หลักมนุษยธรรมแปลว่า ธรรมสำหรับมนุษย์ ธรรมทำให้คนเป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์ คือ การไม่ฆ่าสัตว์ การไม่ลักทรัพย์ การไม่ประพฤติผิดในกาม การไม่พูดเท็จ การไม่ดื่มสุราเมรัย เพื่อความประพฤติให้ถึงความเป็นปกติ ทางกาย วาจา คือ มีความสำรวมระวัง อาศัยเจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากความชั่ว หรือทุจริตทางกายกรรม วาจากรรม ศีล ๕ ทั้งหมดนี้เป็นลักษณะที่ตั้งแห่งกุศลธรรมทั้งหลายให้พ้นจากทุจริต เพื่อให้มีสติปัญญารอบคอบสามารถควบคุมจิตใจของตนเองไม่ตกในทางที่ชั่วร้าย ทำให้เกิดคุณงามความดี มีเมตตา กรุณา ประกอบอาชีพด้วยความซื่อสัตย์สุจริตธรรม มีความจริงใจต่อกันและกัน มีความสามัคคี และมีความมั่นคงในการดำเนินชีวิตรักในเพื่อนมนุษย์ และสรรพสัตว์ที่เกิดมาร่วมโลก ไม่สร้างความเดือดร้อนให้กับตนเองและผู้อื่น และอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข

๕.๑.๒ พฤติกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของประชาชน บ้านกระทม อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ผลการศึกษาพบว่า ระดับพฤติกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของประชาชน ระดับพฤติกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของประชาชนส่วนมากจะละเมิดศีลข้อหนึ่ง เพราะยังต้องมีการฆ่าสัตว์ในการดำเนินชีวิต ส่วนศีลข้อ ๒-๔ มีระดับพฤติกรรมการละเมิดศีลใน ๓ ข้อนี้ น้อย ส่วนศีลข้อ ๕ มีระดับพฤติกรรมการละเมิดศีลในข้อนี้มาก ประชาชนบ้านกระทมส่วนมากจะรับศีลและรักษาศีลที่วัดในวันพระ ๘ คำหรือ ๑๕ คำ ส่วนที่บ้านนั้นจะมีรักษาศีลบ้านก็เฉพาะแต่ผู้ที่สูงอายุที่รักษาศีล ๘ ที่วัด ส่วนประชาชนทั่วไปที่ยังต้องทำงานเพื่อหาเลี้ยงชีพนั้นจะมีพฤติกรรมในการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันน้อย

๕.๑.๓ ปัญหา แนวทางการแก้ไข และแนวทางส่งเสริมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของประชาชนบ้านกทม อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ผลการศึกษาพบว่า ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับปัญหา แนวทางการแก้ไข และแนวทางส่งเสริมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของประชาชนบ้านกทม อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ มีรายละเอียดดังนี้

ปัญหาการนำศีลข้อ ๑ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน คือ ชุมชนยังไม่มีทางเลือกในการเลี้ยงชีพจึงเกิดการฆ่าสัตว์เพื่อเป็นอาหาร มักทำร้ายกันด้วยอารมณ์ แนวทางการแก้ไข คือ ส่งเสริมให้กินเจ หรือมังสวิรัตเพื่อสุขภาพ ต้องอดทนอดกลั้น รู้จักยับยั้งชั่งใจ

ปัญหาการนำศีล ข้อ ๒ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน คือ ความยากจน ต้องดิ้นรนเอาตัวรอด แนวทางการแก้ไข คือ ครอบครัวยังต้องดูแลเอาใจใส่ และส่งเสริมคุณภาพชีวิตตั้งแต่ยังเด็ก ๆ ใช้ธรรมะขัดเกลาจิตใจ

ปัญหาการนำศีลข้อ ๓ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน คือ การขาดจิตสำนึกไม่รู้จักพอแนวทางการแก้ไข คือ ปลูกจิตสำนึกให้นึกถึงปัญหาที่จะตามมา และรณรงค์เรื่องการแต่งกายสุภาพแบบไทย รักนวลสงวนตัว

ปัญหาการนำศีลข้อ ๔ ไปใช้ในชีวิตประจำวันคือ พุดเท็จเพื่อเอาตัวรอด พุดเท็จจนเป็นนิสัย แนวทางการแก้ไข คือ เข้มงวด เรื่องวัฒนธรรมภาษา จัดกิจกรรมเข้าวัดฟังธรรม และต้องปลูกฝังให้เป็นคนซื่อสัตย์ มีความละเอียด ซึ่งต้องปลูกฝังตั้งแต่ยังเด็ก เป็นต้น

ปัญหา การนำศีลข้อ ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน คือ สังคมไทยเป็นสังคมสังสรรค์ นิยมดื่มสุราในงานต่างๆ ทำให้ขาดสติ ส่งผลให้เกิดอุบัติเหตุ และมีวงจำหน่ายทั่วไปแนวทางการแก้ไข คือ รณรงค์ให้ความรู้เรื่องพิษภัยของการดื่มสุรา ปิดโรงงานสุรา และลงโทษอย่างหนัก ควบคุมสังคม ทำบุญไม่มีเหล้า ไม่ควรดื่มสุราขณะขับรถ เอาจริงในกฎหมายมากขึ้น

๕.๒ อภิปรายผล

จากการศึกษา ศึกษาพฤติกรรมกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของประชาชนบ้านกม อำเภอมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

ประชาชนชาวพุทธบ้านกระหม อำเภอมือง จังหวัดสุรินทร์มีพฤติกรรมกรรมการนำศีล ๕ ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันข้อที่ ๑ การไม่ฆ่าสัตว์ อยู่ในระดับน้อย โดยสาเหตุหลักของการละเมิดศีลข้อนี้คือการต้องฆ่าสัตว์เพื่อนำไปปรุงอาหารเพื่อเลี้ยงชีวิตและการฆ่าสัตว์เล็กๆ น้อยเช่นยุงหรือแมลง เป็นต้น เป็นความเคยชินและคิดว่าฆ่าสัตว์เล็กไม่บาป และส่วนน้อยเคยเบียดเบียนสัตว์โดยสาเหตุหลักๆ คือ เพื่อลงโทษที่ไม่ทำตามเจ้าของ โดยหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาในเรื่องของศีล ๕ แม้จะมีการห้ามการฆ่าสัตว์เช่นนี้เอาไว้ แต่มนุษย์ปุถุชนก็ยังมีกรละเมิดโดยการทำปาณาติบาตอยู่เสมอนั่นเอง อันเนื่องมาจากปัจจัยในการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคมหลายๆ ด้าน จึงเป็นเหตุให้มนุษย์ต้องดิ้นรนแสวงหาสิ่งเหล่านั้นมาไว้ เพื่อความอยู่รอดและปลอดภัยทั้งในชีวิตและทรัพย์สิน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมहाวี ฐานวโร (อ่อนปี สสา), “ปาณาติบาต กับปัญหาจริยธรรมในพุทธปรัชญา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาพุทธปรัชญา), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔), หน้า ๒.

^๑พระมहाวี ฐานวโร (อ่อนปี สสา), “ปาณาติบาต กับปัญหาจริยธรรมในพุทธปรัชญา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาพุทธปรัชญา), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔), หน้า ๒.

ประชาชนบ้านกระหม อำเภอมือง จังหวัดสุรินทร์ มีพฤติกรรมกรนำศีล ๕ ข้อที่ ๒ คือ การไม่พูดเท็จไปใช้ในชีวิตประจำวันในภาพรวมอยู่ในระดับมาก แต่เมื่อดูตามรายข้อแล้วอยู่ในระดับปานกลาง สาเหตุในการละเมิดศีลข้อนี้คือไม่หยาบของญาติหรือเพื่อนที่ถือว่าเล็กๆ น้อยๆ หยาบไปก่อนแล้วค่อยบอกทีหลัง โดยเข้าใจว่าไม่ใช่การลักขโมย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าพุทธศาสนิกชน ยังไม่เข้าใจในเจตนารมณ์ของการบัญญัติศีลข้อนี้ทันทันทานอย่างถ่องแท้ จึงได้แสดงพฤติกรรมต่างๆ ดังกล่าวด้วยคิดว่า เป็นเรื่องเล็กน้อย คงไม่เป็นไร โดยลืมนึกถึงความเดือดร้อนของคนอื่นที่เกิดขึ้นเพราะการกระทำของตนเอง ปัญหาทุจริตมีฉ้อฉลต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ก็เริ่มสั่งสมมาจากเรื่องเล็กๆ น้อยๆ ดังกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของสำนักวิจัย ของสถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์^๒ เรื่อง การสำรวจ ความรู้ ความเข้าใจและการปฏิบัติธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา ของเยาวชนไทยที่กำลังศึกษาอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า “การที่มีความรู้ ศีล ๕ มากแต่มีความรู้ธรรม ๕ น้อย ถือว่าเป็นการบกพร่องเป็นการไม่เกื้อกูลให้เยาวชนได้ปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนาเบื้องต้นได้อย่างเหมาะสม อันเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติตามศีล ๕”

ประชาชนบ้านกระหม อำเภอมือง จังหวัดสุรินทร์ มีพฤติกรรมกรนำศีล ๕ ข้อ ๓ ไปใช้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้ออยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ โดยมีการไม่พูดนอกใจของตนเอง การซื้อสัตย์ต่อคู่ครอง การให้เกียรติคู่ครองของตนเอง ทั้งนี้อาจเป็นไปได้ว่าสังคมชุมชนบ้านกระหมยังเป็นสังคมของหมู่บ้านที่อยู่ห่างจากตัวเมืองพอสมควร ปัญหาเรื่องการละเมิดศีลข้อ ๓ นี้จะมีน้อย ซึ่งต่างจากในเมืองใหญ่หรือในสังคมเมือง ที่มีปัญหาเรื่องคู่ครองหรือเรื่องกิ๊กที่มีมากกว่า สังคมชนบท พระมหาปัญญา ชยปญโญ^๓ (ดาบพลหาร) ศิษษาวิจัยเรื่อง “กามเมสุมิฉาจารกับปัญหาจริยธรรมในสังคมไทยปัจจุบัน” จากศิษษาวิจัยพบว่า ปัญหาจริยธรรมในสังคมไทยปัจจุบันนี้ ส่วนหนึ่งมาจากเรื่องของกามและพฤติกรรมในการเสพกามของปัจเจกบุคคลที่ดำเนินชีวิตตกอยู่ในอำนาจวัตถุนิยม (Materialism) เชิงบริโภคนิยม โดยเห็นว่าความสุขทางกายเป็นเรื่องสำคัญและมีค่าสูงสุดในชีวิต และปัจเจกบุคคลประเภทนี้นั้นวันแต่จะเพิ่มปริมาณมากขึ้นโดยลำดับ

ประชาชนบ้านกระหมมีพฤติกรรมกรนำศีล ๕ ข้อ ๔ ไปใช้ในชีวิตประจำวันในภาพรวมในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อมีทั้งในระดับมาก ระดับปานกลางและระดับน้อย คือการไม่พูดโกหกหรือเรื่องไม่จริงจะอยู่ในระดับมาก การไม่พูดคำหยาบการไม่ผิดสัจจะจะอยู่ในระดับปานกลาง และการชักชวนคนไม่ให้พูดโกหกอยู่ในระดับน้อยที่สุด แสดงให้เห็นว่าประชาชนถือว่าการรักษาศีลหรือการละเมิดศีลนั้นเป็นเรื่องเฉพาะตน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อธิษฐาน พูลศิลป์ศักดิ์กุล^๔ ซึ่งได้

^๒ สำนักวิจัย, “การสำรวจ ความรู้ ความเข้าใจและการปฏิบัติธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา ของเยาวชนไทยที่กำลังศึกษาอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร”, รายงานวิจัย, (พัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๑๐๓.

^๓ พระมหาปัญญา ชยปญโญ (ดาบพลหาร), “กามเมสุมิฉาจารกับปัญหาจริยธรรมในสังคมไทยปัจจุบัน”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), บทคัดย่อ

^๔ อธิษฐาน พูลศิลป์ศักดิ์กุล, “การรักษาศีลห้าของพุทธศาสนิกชนวัยแรงงาน : กรณีศึกษาเขตสวนหลวง กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๘), หน้า ๔๓.

ศึกษาวิจัยเรื่อง การรักษาศีลห้าของพุทธศาสนิกชนวัยแรงงาน : กรณีศึกษาเขตสวนหลวง กรุงเทพมหานคร พบว่า ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีการรักษาศีล ข้อ ๑ เว้นจากการฆ่าสัตว์ ศีลข้อ ๒ เว้นจากการลักทรัพย์ ศีลข้อ ๓ เว้นจากการประพฤตินิโคตมและศีลข้อ ๕ เว้นจากการดื่มสุราเมรัยในระดับมากที่สุด ส่วนการรักษาศีลข้อ ๔ เว้นจากการพูดปดอยู่ในระดับมาก

ประชาชนบ้านกระหม่อม อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ มีพฤติกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตรประจำวันข้อที่ ๕ โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อก็อยู่ในระดับน้อย เช่นเดียวกันมีอยู่ในระดับปานกลาง ๑ ข้อ คือการสนับสนุนให้มีการเลิกดื่มสุรา แสดงให้เห็นว่าประชาชนยังมีความนิยมในการดื่มสุราเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นปัญหาทั้งในระดับจังหวัดและในระดับประเทศ ประชาชนยังไม่เป็นพิษภัยของการดื่มสุรา สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสำราญ ญาณส่วโร (พินดอน) ที่ว่า^๕ ปัญหาที่มีต่อสังคมไทยมากที่สุดในปัจจุบันก็คือปัญหาสิ่งเสพติดที่ระบาดอยู่ในสังคมไทย ในเรื่องนี้ พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีเหตุผลที่ยอมรับข้อเท็จจริงคือ เป็นเพราะขาดหลักธรรมข้อปฏิบัติสำหรับมนุษย์ อันเรียกว่าศีลนั้นโดยเฉพาะศีลข้อที่ ๕ ซึ่งถือว่ามีค่ามากที่สุดซึ่งว่าด้วยเรื่องสุราเมรัยและของเมา โดยเห็นคุณโทษว่าสุราเมรัยและของเมานั้น เป็นสิ่งที่มีอันตรายเป็นข้อห้ามโดยส่วนเดียวเป็นพิษร้ายแก่สังคมมีโทษทำลายสุขภาพกายและสุขภาพจิต

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การศึกษาเรื่อง “ศึกษาพฤติกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตรประจำวันของประชาชนบ้านกระหม่อม อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์” ทำให้ได้รับประโยชน์จากการศึกษาว่า ได้เข้าใจในเรื่องศีล ๕ มากขึ้น และนำไปประพฤติปฏิบัติได้จริงและอย่างถูกต้อง เป็นหลักธรรมที่นำไปสู่การประพฤติดี ประพฤติชอบทางกายวาจา และใจให้เกิดความซื่อสัตย์ สุจริต และส่งผลให้พฤติกรรมของบุคคลผู้มีศีล มีความเมตตา กรุณาอ่อนโยน นุ่มนวล และน่าเคารพและน่าเลื่อมใส และการแสดงออกทางด้านพฤติกรรม เป็นลักษณะของบุคลิกภาพที่ดีงาม และแสดงออกทางกาย วาจา และใจ อย่างเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ทำให้เกิดเสน่ห์อยู่ในตัว ทำให้พฤติกรรมทางกายและใจ ที่แสดงออกทางสังคมย่อมเกิดสันติภาพสงบสุข

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

- ๑) ควรศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตรประจำวันของผู้บริหาร และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภออื่นๆ ในจังหวัดสุรินทร์
- ๒) ควรศึกษาเปรียบเทียบทัศนคติเกี่ยวกับศีล ๕ ที่ใช้ในชีวิตรประจำวัน พร้อมจัดโครงการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับศีล ๕ ให้ทราบถึง องค์ประกอบ อานิสงส์ โทษ และผลกรรมของการละเมิดศีล ๕ ฝึกสอนวิปัสสนากรรมฐานขั้นต้น ให้กับประชาชนในจังหวัดสุรินทร์

^๕สำราญ ญาณส่วโร, (พินดอน) พระมหา, “การศึกษาเรื่องผลกระทบจากการล่วงละเมิดศีลข้อที่ ๕ ที่มีต่อสังคมไทย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), บทคัดย่อ.

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย:

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลักษณ์. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลักษณ์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลักษณ์, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ. **จิตวิทยาสังคม**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๒๗.

กาญจนา คำสุวรรณและคณะ. **จิตวิทยาเบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิเวก, ๒๕๒๔.

กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. **คู่มือการศึกษาระบบการศึกษาขั้นตรี**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา กรมการศาสนา, ๒๕๓๗.

กัลยา กาญจนารณ. **พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน (จิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว)** นครปฐม: คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏนครปฐม, ๒๕๔๒.

จิตยา สุวรรณชะภู. **สังคมวิทยา**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๗.

คณะกรรมการแผนกตำรา. **มังคัลลตถปิณี แปล**. คณะกรรมการแผนกตำรา มหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ตรวจชำระ. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

เจษฎา บุญมาโสสม. **พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาคน**. กลุ่มวิชาจิตวิทยาและการแนะแนวคณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏนครปฐม, ๒๕๔๖.

ชม ภาคภูมิ. **บทความวิทยุกระจายเสียงการศึกษาเพื่อคุณธรรม**. กรุงเทพมหานคร: สมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย, ๒๕๓๙.

ชัยวัฒน์ อัดพัฒน์. **หลักพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส.เอ็ม.เอ็ม. จำกัด, ๒๕๒๓.

ฐานวุฒโฒภิกขุ. **มงคลชีวิตฉบับธรรมทายาท**. หนังสืออนุสรณ์งานฌาปนกิจคุณแม่ อาเตียงแช่จิว ๓ มิถุนายน ๒๕๓๓, มปป.

ธนิต อยู่โพธิ์. **อานิสงส์ศีล ๕**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลักษณ์, ๒๕๓๙.

ปิ่น มุกทุกันต์. **พุทธศาสตร์ ภาค ๑**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

บุญมี แทนแก้ว, ผศ. **จริยธรรมกับชีวิต**. กรุงเทพมหานคร: หจก. ณะการพิมพ์, ๒๕๓๘.

ประเวศ วะสี, ศ.นพ. **คุณธรรม-จริยธรรม ระเบียบวาระแห่งชาติ เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคม**. **โครงการรวมพลังสร้างกระแสคุณธรรม**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม, ๒๕๔๘.

ประภาเพ็ญ สุวรรณ. **ทัศนคติ : การวัด การเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พีระพัฒนา, ๒๕๒๖.

- ประสิทธิ์ ทองอุณ และคณะ. **พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาคน “โครงการพัฒนาสื่อการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เวิร์ดเวฟเอ็ดดูเคชั่นจำกัด, ๒๕๔๒.
- พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาจันทบุรีนฤนาถ. **ปทานุกรมบาลี-ไทย-อังกฤษ-สันสกฤต**. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิวิลพร, ๒๕๑๓.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). **พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, ๒๕๔๑.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). **ทางออกจากระบบเศรษฐกิจที่ครอบงำ สังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อมรินทร์ พรินต์ติ้งกรุ๊ปจำกัด, ๒๕๓๒.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). **วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๓, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ปัญญา, ๒๕๓๗.
- พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณโณ). **การพัฒนาจิต ภาคหนึ่ง**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: สภาการศึกษามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยพุทธศาสนา, ๒๕๓๘.
- พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). **ธรรมนุญชีวิตพุทธจริยาธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๑.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). **ภูมิธรรมชาวพุทธ**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมมิก จำกัด, ๒๕๕๒.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมมิก จำกัด, ๒๕๔๙.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). **เชื่อกกรรม รุกกรรม แกรกรรม**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สองศยาม จำกัด, ๒๕๔๗
- พระพุทธโฆสเถระ. **คัมภีร์วิสุทธิมรรค**. แปลโดย สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร). พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: บริษัทประยูรวงศ์พรินต์ติ้ง จำกัด, ๒๕๔๖.
- พระยาอนุমানราชชน. **ชาติ ศาสนา วัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บรรณาคาร, ๒๕๑๙.
- พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.
- พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสน ฉบับประมวลศัพท์**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๗.
- พระราชวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณโณ). **การสั่งสมบุญ ด้วยการรักษาศีล**. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนสามัญ สุทธิสารการพิมพ์, ๒๕๓๖.
- พระเมธีวราภรณ์. **เบญจศีลเบญจธรรมอุดมชีวิตมนุษย์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ต้นบุญ ๒๕๕๓.

- พระอุปติสสเถระ. **วิมุตติมรรค**. แปลโดย คณาจารย์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.
- พุทธทาสภิกขุ. **ธรรมะบันทึกรำลึก ๑๐๐ ปี พุทธทาส**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เอ็ดดิสันเพรสโปรดักส์, ๒๕๔๙.
- พระราชวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณโณ). **การสั่งสมบุญด้วยการรักษาศีล**. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนสามัญ สุทธิสารการพิมพ์, ๒๕๓๖.
- ฟื้น ดอกบัว. **พุทธศาสนากับคนไทย**. กรุงเทพมหานคร: ไสภณการพิมพ์, ๒๕๔๒.
- เมธาวิ อุดมธรรมานุกาภาพ และคณะ. **พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๔๙.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ-ไทย**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทรุ่งศิลป์การพิมพ์, ๒๕๒๔.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น จำกัด, ๒๕๔๖.
- วศิน อินทสระ. **สาระสำคัญแห่งวิสุทธิมรรค**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บรรณาคาร, ๒๕๔๔.
- วาสนา ประवालพุกฤษ. **ทัศนคติของแจ้งจิตวิทยาในการวัดผล**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมการศึกษา, ๒๕๒๔.
- สงวน สุทธิเลิศอรุณ และคณะ. **จิตวิทยาสังคม**. กรุงเทพมหานคร: ชัยศิริการพิมพ์, ๒๕๒๒.
- สงวน สุทธิเลิศอรุณ. **พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อักษรภาพพัฒนา จำกัด, ๒๕๔๓.
- สรอยตระกูล(ติวยานนท) อรรถมานะ. **พฤติกรรมองค์การทฤษฎีและการประยุกต์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๑.
- สนิท ไชยวงศ์คต. **ศีล ๕ พาโลกสู่สันติ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: นิติธรรมการพิมพ์, ๒๕๕๕.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. **เบญจศีลและเบญจธรรม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.
- สมเด็จพระยามหาราชานุภาพ. **จามเทวีวงศ์ พงศาวดารเมืองหริภุญไชย**. พระนคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดบรรณกิจเทรดดิ้ง, ๒๕๑๖.
- สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน). **ความจริงที่ต้องเข้าใจ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.
- สมศักดิ์ ศัลยกำธร. **ส่องสว่างทางชีวิต**. ห้างหุ้นส่วน จำกัด ป.สัมพันธ์พานิช, ๒๕๓๑.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. **พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๖. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- ไสว มาลาทอง. **การศึกษาจริยธรรม สำหรับนักเรียน นิสิต นักศึกษา นักบริหาร นักปกครองและประชาชนผู้สนใจทั่วไป**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒.

(๒) วิทยานิพนธ์ :

- พระมหาเกรียงศักดิ์ กิตติชโย (ไชยสมศรี). “ศึกษาวิเคราะห์หลักศีล ๕ ที่มีผลกระทบต่อกระบวนการควบคุมทางสังคม. **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.
- พระมหาพิชิตชัย ยมพาลไพ. “การศึกษาทัศนะเรื่องศีล ๕ ของชาวพุทธในสังคมไทยปัจจุบัน :ศึกษาเฉพาะกรณีการฆ่าสัตว์”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๒.
- พระมหาสำรวย ญาณส่วโร (พินดอน). “การศึกษาเรื่องผลกระทบจากการล่วงละเมิดศีลข้อที่ ๕ ที่มีต่อสังคมไทย”. **วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.
- พระสุวัฒน์ มหังสา. “ทัศนคติและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับศีล ๕ ของชาวพุทธ”. **รายงานการวิจัย**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.
- พระอุบล กตปุญโญ (แก้ววงษ์ล้อม). “ การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของศีลที่มีต่อสังคมไทย”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗.
- พระมหาชัยณรงค์ วรอุชโย. “การศึกษาเรื่องศีลในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.
- พระครูนิวัตวิริยธรรม (เพียร คุปคุโณ). “รูปแบบการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาแก้ปัญหาการดื่มสุรา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.
- พระวรเมศร จารุฉโน. “การวิเคราะห์เรื่อง ศีล ในคัมภีร์ลานนาเรื่อง อานิสงสศีลเส้นเดียว”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๐.
- บุญหนา จิมาณี. โสวิทย์ บำรุงภักดี. “วิทยา ทองดี. นิรันดร เลิศวีรพล. พฤติกรรมการรักษาศีลห้าของเด็กเยาวชนตำบลโคกสี อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น”. **รายงานการวิจัย**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น, ๒๕๕๐.
- นันทนา อังสุรังสี. “การวิเคราะห์เปรียบเทียบคานิยมและการปฏิบัติเกี่ยวกับเบญจศีลของชาวพุทธในสังคมเมืองและชนบทที่อยู่นอกโครงการแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง : ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านในอำเภอโคกพระจังหวัดนครสวรรค์”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๓.
- ราศี ทองสวัสดิ์. “การอบรมศีลธรรม และพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมต้นในทัศนคติของครู”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.
- วิโรจน์ นาคชาตรี. “คานิยมทางจริยธรรมของเยาวชน ศึกษาเฉพาะกรณี นักศึกษาชั้นปีที่ ๑ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ” . **งานวิจัย**. คณะมนุษยศาสตร์: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒.

อธิษฐาน พุทธศิลป์ศักดิ์กุล. “การรักษาศีลหาของพุทธศาสนิกชนวัยแรงงาน : กรณีศึกษาเขตสวนหลวง กรุงเทพมหานคร”. **ปัญหาพิเศษ**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๘.

ภาคผนวก ก
หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญ
ตรวจเครื่องมือวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาลัยสงฆ์สุรินทร์ (บัณฑิตศึกษา) โทร/โทรสาร. ๐-๔๔๑๔-๒๑๐๖

ที่ ศธ ๖๑๔๗/ว ๑๑

วันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

เรียน พระอธิการเวียง กิตติวัฒน์, ดร.

ด้วย พระมหาคณิศจิตพล สุนทรธี (ชบวงงม) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๐๙๔๐๕๐๐๗ นิสิตระดับปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาพฤติกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของประชาชนบ้านกระหม อำเภอมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์”

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้และเชี่ยวชาญในเรื่องนี้ จึงขอความอนุเคราะห์ท่านได้โปรดเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิทยานิพนธ์เรื่องดังกล่าวนี้ด้วย

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

(พระมหาวิศิต ธีรวิโส, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์สุรินทร์

10/ก.ค.160

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตสุรินทร์

โทร: ๐๔๔ - ๑๔๒ ๐๘๘

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาลัยสงฆ์สุรินทร์ (บัณฑิตศึกษา) โทร/โทรสาร. ๐-๔๔๑๔-๒๑๐๖

ที่ ศธ ๖๑๔๗/ว ๑๑

วันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

เจริญพร ผศ.บรรจง โสคาคดี

ด้วย พระมหาคณิษฐพล สุนทรธีรี (ชบวนงาม) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๐๙๔๐๕๐๐๗ นิสิตระดับปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาพฤติกรรมกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของประชาชนบ้านกระหม อำเภอมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์”

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้และเชี่ยวชาญในเรื่องนี้ จึงขอความอนุเคราะห์ท่านได้โปรดเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิทยานิพนธ์เรื่องดังกล่าวนี้ด้วย

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

(พระมหาวิศิต ธีรวโส, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์สุรินทร์

วิศิต

๑๐ ก.พ. ๖๐

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาลัยสงฆ์สุรินทร์ (บัณฑิตศึกษา) โทร/โทรสาร. ๐-๔๔๑๔-๒๑๐๖

ที่ ศธ ๖๑๔๗/ว ๑๑

วันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

เจริญพร ผศ.บรรจง โสคาดี

ด้วย พระมหาคณิษฐพล สุนทรธรรี (ชบวงงาม) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๐๙๔๐๕๐๐๗ นิสิตระดับปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาพฤติกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของประชาชนบ้านกระหม่อม อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์”

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ พิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้และเชี่ยวชาญในเรื่องนี้ จึงขอความอนุเคราะห์ท่านได้โปรดเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิทยานิพนธ์เรื่องดังกล่าวนี้ด้วย

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

(พระมหาวิจิตต์ ชีรวีโส, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์สุรินทร์

วิจิตต์

๑๐ ก.พ. ๖๐

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตสุรินทร์
โทร: ๐๔๔ - ๑๔๒ ๐๘๘

ภาคผนวก ข
หนังสือขอความอนุเคราะห์กรอกข้อมูลแบบสอบถาม
เพื่อทำการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

เรื่อง : ศึกษาพฤติกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของประชาชนบ้านกระหม
อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

คำชี้แจง

แบบสอบถามเพื่อการวิจัยฉบับนี้จัดทำขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ศึกษาการนำศีล ๕ ไปใช้ใน
ชีวิตประจำวันของประชาชนบ้านกระหม อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้จะ
เป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับเป็นข้อมูลและแนวทางสำหรับผู้วิจัย เพื่อนำไปใช้ในการวางแผน พัฒนา
และปรับปรุงการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของชาวพุทธ ข้อมูลที่ได้จะแปลผลการวิจัยใน
ภาพรวม ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลฉบับนี้เป็นความลับและใช้ประโยชน์เฉพาะการวิจัยนี้เท่านั้นไม่มี
ผลกระทบใดๆ ต่อท่านหรือบุคคลอื่นแต่ประการใด

แบบสอบถามแบ่งออกเป็น ๓ ตอน

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของประชาชนบ้าน
กระหม

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการนำศีล ๕
ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

พระมหาคณิษฐพล สุนทรธี (ชบวนงาม)

นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตสุรินทร์

ตอนที่ ๑ สอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง ให้ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง หน้าข้อความที่กำหนดให้ตามความเป็นจริง

๑. เพศ ชาย หญิง
๒. อายุปัจจุบัน ต่ำกว่า ๑๖ ปี ๑๖ - ๒๐ ปี ๒๑ - ๒๕ ปี
 ๒๖ - ๓๐ ปี ๓๑ - ๓๕ ปี ๓๖ - ๔๐ ปี
 ๔๑ - ๔๕ ปี ๔๖ - ๕๐ ปี ๕๑ ปีขึ้นไป
๓. ระดับการศึกษา ประถมศึกษาปี ๖ มัธยมศึกษาตอนต้น
 มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. อนุปริญญา/ปวส. ปริญญาตรี
ปริญญาโท ปริญญาเอก อื่น ๆ ระบุ.....
๔. สถานภาพสมรส โสด สมรส หย่าร้าง
๕. อาชีพ นักศึกษา ประกอบธุรกิจส่วนตัว
 พนักงานรัฐวิสาหกิจ ข้าราชการ พนักงานบริษัท แม่บ้าน
 ว่างาน อื่นๆ ระบุ.....
๖. รายได้ต่อเดือน ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท ๕,๐๐๐ - ๑๐,๐๐๐ บาท
 ๑๐,๐๐๑-๑๕,๐๐๐บาท ๑๕,๐๐๑ - ๒๐,๐๐๐ บาท
 ๒๐,๐๐๑ - ๒๕,๐๐๐ บาท มากกว่า ๒๕,๐๐๐ บาท
๗. ท่านอาศัยอยู่ในบ้านกรรมมาแล้วกี่ปี ต่ำกว่า ๒ ปี ๒ - ๕ ปี มากกว่า ๕ ปี

ตอนที่ ๒. สอบถามเกี่ยวกับการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของประชาชนบ้านกระหม อำเภอมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องระดับการรักษาศีล ๕ ที่ท่านคิดว่าตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด โดยกำหนดระดับคะแนนดังนี้

๕ หมายถึงอยู่ในระดับมากที่สุด

๔ หมายถึงอยู่ในระดับมาก

๓ หมายถึงอยู่ในระดับปานกลาง

๒ หมายถึงอยู่ในระดับน้อย

๑ หมายถึงอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ที่	ข้อความคำถามการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน	ระดับการนำไปใช้				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	ศีลข้อ ๑ ด่านการละเว้นจากการฆ่า การไม่สังหาร ไม่ประทุษร้ายต่อ ชีวิตและร่างกาย (ปาณาติปาตา เวรมณี)					
๑	ไม่คิดทำร้ายสัตว์เล็กเช่นยุง แมลงสาป					
๒	ไม่คิดทำร้ายหรือฆ่าเมื่อถูกผู้อื่นรังแก					
๓	ไม่ใช้ยาฆ่าแมลงในพื้นที่การเกษตร					
๔	ห้ามปรามเมื่อผู้อื่นทำร้ายสัตว์					
๕	การเคร่งครัดในศีลข้อ ๑ เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี					
	ศีลข้อ ๒ ด่านการละเว้นจากการลักทรัพย์ การถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้					
๑	ไม่หยิบขโมยของผู้อื่นไปก่อนได้รับอนุญาต					
๒	ไม่คิดเอาเปรียบคนอื่น					
๓	ไม่โลภอยากได้ของคนอื่น					
๔	ช่วยรักษาทรัพย์สินของชุมชน					
๕	ห้ามปรามคนอื่นไม่ให้ละเมิดศีลข้อ ๒					
	ศีลข้อ ๓ ด่านการละเว้นจากการประพฤติดินในกาม					
๑	ไม่ประพฤติล่วงละเมิดคู่ครองคนอื่น					
๒	ไม่นอกใจคู่ครองของตนเอง					
๓	ให้เกียรติคู่ครองของตนเอง					
๔	ไม่แสดงกิริยาเกี้ยวพาราสีคนอื่นที่ไม่ใช่คู่ครองของตนเอง					
๕	ห้ามปรามคนอื่นเมื่อเขาละเมิดศีลข้อ ๓					
	ศีลข้อ ๔ ด่านการละเว้นจากการพูดเท็จ การไม่พูดโกหก					
๑	ไม่พูดโกหกหรือเรื่องไม่จริง					

๒	ไม่เคยพูดคำหยาบหรือพูดเหน็บแนมคนอื่น					
๓	ไม่ผิดสัญญาหรือไร้สัจจะ					
๔	อดทนอดกลั้นต่อการโต้เถียงด้วยเรื่องไม่จริง					
๕	ชักชวนคนอื่นให้เห็นโทษของการละเมิดศีลข้อ ๔					
	ศีลข้อ ๕ ด่านการละเวรจากการดื่มสุรา ของมีนเมา					
๑	ไม่เคยดื่มสุราของมีนเมา					
๒	ไม่เคยสืบบุหรี่					
๓	สนับสนุนให้มีการเลิกดื่มสุรา					
๔	เห็นด้วยกับการงดดื่มสุราในงานบุญ					
๕	ชักชวนคนอื่นให้งดดื่มสุรา					

ตอนที่ ๓ ปัญหา อุปสรรคและแนวทางแก้ไขการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

๑. อะไรคือปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้ไม่สามารถรักษาศีล ๕ ได้

.....

.....

๒. ควรทำอย่างไร จึงจะสามารถให้พุทธศาสนิกชนไม่ทำลายชีวิตสัตว์

.....

.....

๓. ควรทำอย่างไร จึงจะสามารถให้พุทธศาสนิกชนไม่ลักทรัพย์

.....

.....

๔. ควรทำอย่างไร จึงจะสามารถให้พุทธศาสนิกชนไม่ประพฤติดีในกาม

.....

.....

๕. ท่านคิดว่าควรทำอย่างไร จึงจะสามารถให้พุทธศาสนิกชนไม่พูดปด

.....

.....

๖. ท่านคิดว่าควรทำอย่างไร จึงจะสามารถให้พุทธศาสนิกชนไม่ดื่มสุราและของมีนเมา

.....

.....

๗. ควรทำอย่างไร จึงจะสามารถให้พุทธศาสนิกชนหันมารักษาศีล ๕ มากขึ้น

.....

.....

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ : พระมหาคณิตฐพล สุนทรวิสี (ชบวนงาม)
- เกิด : ๑๙ มีนาคม ๒๕๑๔
- สถานที่เกิด : ๑๖/๓ บ้านหนองเซ็ม ม.๑๔ ต.ฉะนียง อ.เมือง จังหวัดสุรินทร์
- การศึกษา : น.ธ.เอก,พธ.บ.ป.ธ. ๓
- ประสบการณ์การทำงาน : อบรมมประชาชน ออกแบบในการสร้างและพัฒนาวัด
- อุปสมบทเมื่อ : ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๓๖
- สังกัด : วัดกระหมวนาราม อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์
- หน้าที่ : เจ้าอาวาสวัดกระหมวนาราม,เจ้าคณะตำบลนาบัว อำเภอเมืองสุรินทร์
จังหวัดสุรินทร์
- ปีที่เข้าศึกษา : พุทธศักราช ๒๕๕๘
- ปีที่สำเร็จการศึกษา : พุทธศักราช ๒๕๖๑
- ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดกระหมวนาราม อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์